

Besede in dejanja

Gre za konkretnost

Zelo radi odkrivamo premajhno konkretnost v sklepih, premalo pa v svoji dejavnosti. Tam je tega celo več, na primer, kadar smo bo besedah za reformo, v konkretnih dejanjih pa proti njej. Potemtakem ni problem predvsem v tem, ker so sklepi preveč splošni, temveč je pogosto naša krivda, da jih pustimo takšne, namesto da bi jih napolnili s konkretno politično aktivnostjo, prevedli v jezik konkretne prakse. Ko so sklepi sprejeti, je premagana komaj prva ovira, zakaj prave težave nas šele čakajo, ko bo treba sklepe konkretizirati in jih uresničevati. To pa ne pomeni več samo glasovati z dvignjeno roko, temveč uravnavati po sklepih svoja dejanja, torej živeti in delati po njih, ne samo besedovati in prisegati nanje.

Komunist — 24. X. 1969

Povečana gradbena dejavnost

Po končnih podatkih republiškega zavoda za statistiko je znašala vrednost celotne gradbene dejavnosti v Sloveniji — opravljenih del tako domačih podjetij kot podjetij iz drugih republik — do konca avgusta okoli 1,1 milijarde din, kar je za 11 odst. več kot v lanskih prvih osmih mesecih. Od tega znaša vrednost del na stanovanjskih zgradbah 275 milijonov din ali za 5 odst. več od lani. Pri vseh delih je bilo zaposlenih za 2 odst. več delavcev kot lani ali povprečno 26.283 na mesec, število opravljenih delovnih ur pa se ni spremenilo — okoli 33,4 milijona.

Gospodarski vestnik — 24. X. 1969

Pod jugoslovanskim poprečjem

Cepprav govorimo v jugoslovanskem merilu o rekordnem turističnem letu, se na Slovenskem ne moremo pohvaliti. Število prenočitev se je v prvih sedmih mesecih tujih gostov povečalo za 18 odstotkov, število slovenskih gostov pa za 12 odst. Vendar pa smo pod jugoslovanskim povprečjem, ki beleži povečanje števila prenočitev za 23 odst., prenočitev tujih gostov pa kar za 29 odstotkov!

Delo — 26. X. 1969

Posamezniki uvažajo manj

Po podatkih zavoda za tržne raziskave iz Beograda so do začetka septembra letos Jugoslovani posamezno uvozili blaga v vrednosti za okoli 359,8 milijona dinarjev, kar je za približno 18 odst. manj kot v istem obdobju lani. Uvoz za potrebe gospodinjstev in za osebne potrebe, ki je največja postavka posameznega uvoza, je znižan na približno 302,7 milijona dinarjev, oziroma je za 28 odst. manjši od lanskega. Pri tem je najznačilnejše, da je uvoz avtomobilov upadel za 10 odst. po vrednosti (14.000 — 25 odst. manj kot v letu 1968).

Ekonomika — 27. X. 1969

Premoga preveč — vagonov pa ni

Cepprav z vseh strani kličejo telefoni in dežujejo posredovanja, naj bi poslali premog v različne kraje v državi, tudi danes okoli 1500 rudarjev iz premogovnika Kakanj ni šlo v rudniške rove. Včeraj se je prva izmena vrnila domov, ker ZTP Sarajevo ni zagotovilo zahtevanih vagonov. Samo ta dva dni bo po izjavi direktorja rudnika Ive Vuletića, rudnik izgubil 35 milijonov starih dinarjev.

Borba — 26. X. 1969

Nenadoma so postale debilne

V okolici Zenice mislijo mnogi lju. dje, da je zadosti, če deklice končajo štiri razrede osnovne šole. V vasi Babina pri Zenici je učitelj ob začetku šolskega leta razložil staršem, da morajo tudi deklice obvezno hoditi v šolo do petnajstega leta starosti, razen če zdravniki ugotovijo, da otrok ni sposoben za nadaljnje šolanje. Mnogi starši so takoj nato odšli v Medicinski center v Zenico. Tamkajšnji psiholog je ugotovil, da za peti razred osnovne šole ni sposobnih štiriintrideset tanskih četrtošolk. Na potrdilnih je pisalo, da so deklice debilne in da lahko obiskujejo le posebno šolo v Zenici. Ta šola pa je predaleč od vasi.

Delo — 29. X. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

LETO VII
ŠTEV.: 44
5. 11. 1969



GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

VI. kongres ZZB NOV potrdil sklep o ustanovitvi samostojne organizacije ZROP

Šesti kongres ZZB NOV Jugoslavije je sprejel in potrdil sklep zveznega odbora o izločitvi združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev iz ZZB NOV in ustanovitvi njihove posebne organizacije.

V sklepu je rečeno, da je do tega prišlo ob upoštevanju nove mnogo večje in pomembnejše vloge ZROP pri krepitvi obrambe dežele in spremenjenih obveznosti združenj po načrtu vojaško-strokovnega urjenja rezervnega oficirskega in podoficirskega kadra ter potreb združenj in njihovega članstva. Pri sprejemanju tega sklepa so upoštevali tudi to,

da se je večina članstva ZROP odločila za samostojno organizacijo.

Ker je bil sklep zveznega odbora ZZB NOV sprejet že v juniju letos, so se v njegovem smislu komisije rezervnih oficirjev in podoficirjev v zveznem, republiških, pokrajinskih in občinskih odborih ZZB NOV spremenile v iniciativne odbore za izvedbo sklepa, da postane ZROP posebna, samostojna organizacija. Republiški, pokrajinski in občinski odbori ZZB NOV pa so doslej ukrenili vse, kar je potrebno za izvedbo tega sklepa.

Razprava o dveh osnutkih zakona

Pripravljena sta osnutka zakona o zdravstvu in zakona o zdravstvenem zavarovanju.

O obeh zakonskih osnutkih se je pričela javna razprava 1. novembra. Iz poročila, ki nam ga je poslal Branko Blenkuš pa je videti, da bo to javno razpravo organizirala SZDL. Poročilo pravi: Na razširjeni seji sekretariata sekcije »zdravstvo v samoupravnem sistemu«, republiške konference SZDL so razpravljali, kako pripraviti najbolj smotrne oblike sodelovanja organizacij Socialistične zveze in občanov v javni razpravi o osnutkih zakonov o zdravstvu in o zdravstvenem zavarovanju.

Poudarili so, da bo v razpravi treba obdelati predvsem nekatera pomembna vprašanja, ki neposredno zadevajo položaj občana kot zavarovanca, bolnika in zdravstvenega delavca ter njihovo aktivno vlogo pri sprejemanju sklepov. Predvidevajo, da bo do teh vprašanj zavzel svoja stališča izvršni odbor republiške konfe-

rence SZDL Slovenije, kar bo olajšalo organizacijam v občinah nalogo, da se osredotočijo na najbolj bistvena vprašanja.

Odgovoriti je treba ali je potrebno, da se medicinske regije pokrivajo z območjem skupnosti zdravstvenega zavarovanja.

Obstaja vprašanje kako pospešiti uveljavljanje dohodkovnega sistema na področju zdravstva.

V zvezi s financiranjem zdravstvene službe bo treba zavzeti stališče do povečanja neposredne participacije zavarovancev, višine nadomestil, samoplačniške ordinacije in druga...

Zelo važno je tudi vprašanje kaj storiti ob kritičnem stanju v skladih zdravstvenega zavarovanja kmetov ter kako pospešeno načrtovati zdravstveno varstvo v okviru perspektivnega razvoja in srednjeročnega gospodarskega in družbenega razvoja Slovenije.

To so le nekatera temeljna vprašanja, ki naj bi jih organizacije Socialistične zveze v javni razpravi obravnavale in s svojimi stališči tvorno prispevale h graditvi sistema zdravstvenega varstva in zavarovanja na samoupravnih osnovah.

Gradivo za javno razpravo dobijo vse organizacije Socialistične zveze. Republiška konferenca SZDL Slovenije bo skupaj z republiškim svetom sindikatov Slovenije organizirala razprave v devetih področjih komunalnih skupnosti socialnega zavarovanja. Občinski konferencam Socialistične zveze pa so priporočili naj se na javno razpravo pripravijo, da bodo lahko sproti posredovali predloge in stališča republiški konferenci SZDL Slovenije — skupini za socialno-zdravstvena vprašanja.

Ustanovne skupščine rezervnih vojaških voditeljev

CELJE

28. oktobra je bila v Domu JLA na Titovem trgu v Celju ustanovna skupščina Zveze vojaških rezervnih starešin občine Celje. Predsednik iniciativnega odbora polkovnik v rezervi Vid Jerič je v referatu opisal oblike in uspehe dosedanjega dela in nakažal osnutek programa bodočega dela organizacije. Delo ZROP bo uspešno le ob sodelovanju vsega starešinskega kadra v povezavi z ostalimi množičnimi družbenopolitičnimi organizacijami.

Program strokovnega starešinskega kadra je doživel spremembe, ki jih narekujejo sedanje potrebe. Vid Jerič je pojasnil, v čem so te spremembe in naposled še obrazložil splošni del programa, prilagojenega novim razmeram v svetu in potrebam vseljidske obrambe.

Obisk strokovnih predavanj je bil v zadnjih dveh letih na celjskem območju zadovoljiv, kar se je odrazilo tudi pri testih in njihovih dobrih izidih. Samo 16 starešin ni napravilo testa; toda tudi ta nizka številka pove, da se vsi rezervni starešine še ne zavajajo pomembnosti strokovnega izpopolnjevanja.

Razprava po poročilu Vida Jeriča je bila obširna. Ugotovili so tudi, da vsi člani še ne poznajo vseh sprememb zakona o narodni obrambi in organizaciji izvajanja programa strokovnega izobraževanja, ki bo odsej potekal v okviru koledarskega in ne več šolskega leta. Predlagali so, naj bi vzbudili večje zanimanje članov za delo organizacije s prirejanjem izletov po krajih, znanih iz NOB, garnizij in z družabnimi večeri. Tako bi zajeli morebitno upadanje zanimanja za predavanja, ko vabil ne bo več pošiljal vojaški organ, temveč bo vso organizacijo predavatelj prevzel organizacija ROP. Potrebna bo natančna evidenca rezervnega starešinskega kadra, tudi v organizaciji nevlčanjenega dela.

Ob koncu so izvolili 19-članski občinski odbor ZZROP in 3-članski nadzorni odbor, izvolili pa so tudi delegate za republiško in zvezno skupščino ter za zvezni kongres in člane za republiški in zvezni odbor.

Združenje ZROP celjske občine je šteti med najuspešnejše v Sloveniji. Sestav novega odbora občinskega združenja zagotavlja uspešnost tudi v prihodnje.

R. U.

MARIBOR

Pred kratkim je bila v Mariboru v domu JLA ustanovna skupščina zveze združenj rezervnih vojaških starešin na območju občine Maribor. Poleg delegatov so ji prisostvovali predstavniki družbeno političnih organizacij in JLA. Udeležba na skupščini je bila zelo dobra.

V imenu iniciativnega odbora je

- vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
- vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
- vsak petek — posebna priloga z radijskim in televizijskim sporedom
- vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM

DELO

poročal o dosedanjem delu MILODAR VILAR. Uvodoma je opozoril, da se je ZROP osamosvojila zaradi nove vloge, ki jo ima pri vojaško strokovnem izobraževanju rezervnih starešin in podoficirjev in na področju ljudske obrambe.

Komisija ZROP pri Zvezi združenja borcev NOV občine Maribor je doslej uspešno izpolnjevala program strokovnega izobraževanja zavežajoč se nove koncepte obrambe naše domovine. Skupaj s 28 krajevnimi organizacijami je težila pritegniti k strokovnem pouku čim večje število rezervnih starešin. Tako se je v letu 1967/68 udeležilo vseh akcij 9.237 starešin, v letu 1968/69 pa 12.644. To pomeni, da se je udeležba v primerjavi s prejšnjim letom letos povečala za 15 odstotkov. K večji udeležbi so pripomogle boljše priprave, večja pozornost pouka, aktualnejše teme, razen tega pa tudi večja aktivnost rezervnih starešin. Ugotovili so, da je znašal njihov delež v posameznih krajevnih organizacijah 30 do 75 odstotkov. Poleg tega so posamezne starešine sodelovale pri radioamaterjih, šoferjih in avtomobilih, streliških družinah, aeroklubu in v drugih strokovnih organizacijah. Vsa ta društva in organizacije delujejo v glavnem pod vodstvom rezervnih starešin.

Občinska komisija ZROP občine Maribor je doslej predlagala, da se 720 rezervnim starešinam prizna pouk v vojaške vaje, ker so se redno udeleževali vseh akcij in drugih oblik strokovnega izpopolnjevanja v letu 1967/68, 330 rezervnih starešin pa so predlagali za napredovanje, kot najbolj vestne in sposobne. Poleg tega je bilo za prizadevno delo v organizaciji ZROP na območju občine Maribor odlikovanih 49 rezervnih oficirjev in podoficirjev.

Potem pa je MILODAR VILAR Slovenije za 1969/70 program, ki temelji na smotnih vseljidske obrambe in na smernicah, ki so jih dali pristojni republiški organi in sekretariat za narodno obrambo.

Gre za to, da pri izobraževanju in splošni pripravi rezervnih starešin in občanov na vseljidsko obrambo dosežemo to, da bo vsak seznanjen s konceptom na svojo domovinsko dolžnost v primeru obrambne vojne.

Po njegovem izvaanju bo občinski odbor ZZRS (Združenje rezervnih vojaških starešin) tesno sodeloval — tako kot doslej komisija pri občinskem združenju zveze borcev občine Maribor — pri izvaanju splošnega vojaškega programa, ki je obvezen za vse starešine. Medtem ko bodo strokovni del izvajali v enotah civilne zaštite teritorialnih enotah in enotah JLA po rodovih in službah vojske.

(Nadaljevanje na 2. strani)



Dogodki tedna

V ponedeljek 27. oktobra ob 9. uri 11 minut 33 sekund je hud potres občutno prizadel najlepše bosensko mesto Banjaluko. To je najhujša naravna katastrofa, ki je zadela to republiko po vojni, saj je potres razjedal precejšen odstotek hiš, zahteval 10 smrtnih žrtev in veliko število ranjenih. Banjalučani so se v strahu pred novimi potresnimi sunki umaknili na prosto, v šotore. V prid ponesrečenemu prihaja izdatna pomoč iz vse države in tudi iz tujine. Razdejanost mesto je obiskal predsednik republike Josip Broz Tito. Dejal je, da bo ponesrečenemu mestu pomagala vsa Jugoslavija. Zvezni izvršni svet je določil kot prvo pomoč deset milijonov dinarjev. Tudi slovenski izvršni svet je odobril milijon dinarjev pomoči. Prebivalci Banjaluke množično sodelujejo pri odstranjevanju ruševin in se trudijo, da bi se življenje spet čimprej normaliziralo. Predsednik Tito je poslal predsedniku SR BiH Džemal Bijediću naslednjo brzojavko: »Vest o katastrofalnem potresu v Banjaluki, ki je terjgal toliko človeških žrtev in ki je povzročil velikansko materialno škodo, me je hudo pretresla. Iskreno sočustvujem z občani Banjaluke in drugih prizadetih območij ter z vsemi prebivalci Bosne in Hercegovine. Prosim vas, izrazite družinam prizadetih moje najgloblje sožalje.«

Pod predsedstvom predsednika republike in predsednika sveta narodne obrambe Josipa Broza Tita je bila v Beogradu seja sveta za narodno obrambo. Razpravljali so predvsem o krepitvi ozemeljske obrambe, civilni zaščiti in dejavnosti državnih organov, gospodarstva in družbenih služb pri pripravi za obrambo. Ugotovili so, da so pri tem dosegli že dobre rezultate. Družbenopolitične skupnosti, delovne in druge organizacije so sprejele koncepcijo vseljidske obrambe kot sestavni del samoupravne prakse in storile v tej smeri mnogo konkretnih sklepov.

Finski predsednik vlade Mauno Koivisto je izjavil, da je doslej 22 vlad pozitivno odgovorilo na finsko pobudo, naj bi bila evropska konferenca o varnosti v Helsinkih. Finski premier upa, da bodo v kratkem prispeli še odgovori iz drugih evropskih držav in da bo potem mogoče že pripraviti konferenco, na kateri bi razpravljali o varnosti Evrope.

Vlada ZDA in Sovjetske zveze sta se dogovorili, da se bodo 17. novembra v Helsinkih začeli razgovori med delegacijama DZ in SZ o omejitvi in nadzorstvu nad jedrskim orožjem. Vest je bila hkrati sporočena v Washingtonu in Moskvi. Zunanji minister ZDA Rogers je izjavil, da bodo ta pogajanja najvažnejša, katerih so se ZDA do sedaj udeležile. Obravnavali bodo razna vprašanja v pogledu omejitve in nadzorstva nad jedrskim orožjem.

Predsednik nove bosne vlade Willy Brandt je v obširnem poročilu v Bundestagu nakazal okvir bodoče vladne politike. V zunanji politiki namerava predvsem izboljšati odnose z vzhodnoevropskimi državami, v notranji politiki pa bo posvetila pozornost reformi solstva, pravosodju ter socialni in finančni politiki. Willy Brandt je izjavil, da bo skušal čimprej začeti razgovore s Poljsko, s katero ZR Nemčija želi navezati diplomatske stike. Zagotovil je, da bo ZR podpisala sporazum o neširjenju jedrskega orožja. Nova zahodnonemška vlada priznava tudi obstoj dveh nemških držav.

Na povabilo državnega sekretarja za zunanje zadeve Mirka Tepavca je bil v Beogradu na uradnem obisku švicarski zunanji minister Willy Spühler. O razgovorih so objavili sklepno poročilo. Delegaciji sta se med drugim ukvarjali s problemi bilateralnega ekonomskega sodelovanja. To je bilo zelo umestno spričo našega zunanjetrgovinskega primanjkljaja.

V Sockholmu so podelili Nobelovo nagrado za fiziko ameriškem fiziku Murrayu Gell-Mannu. Nobelovo nagrado za kemijo pa so podelili profesorju britanskega kraljevskega koledža za znanost in tehnologijo Bortonu in profesorju univerze v Oslu Haslu.

Na letni skupščini parlamentarcev držav atlantskega pakta se je britanski obrambni minister Denis Healey odločno uprl, da bi zmanjšali kontingente atlantskega pakta. Delgat ZDA, demokratični senator Edward Kennedy, pa je predvidel, da bi ameriški senat v kratkem lahko sprejel resolucijo, z zahtevo, da je treba bistveno zmanjšati ameriške vojaške kontingente v sestavi sil pakta v Evropi.

Zvezni zavod za cene je predlagal več ukrepov, ki naj ustavijo nadaljnje naraščanje cen in podiranje vzpostavljenih z reformo. To podiranje se je začelo v minulem poldrugoletnem obdobju, obenem z oživljanjem gospodarske dejavnosti, zdaj pa že grozi pozitivnim procesom v gospodarstvu. Upoštevajoč vse to, predvsem pa posledice, je zvezni zavod za cene predlagal vrsto ukrepov, s katerimi bi podprli ureditve gospodarske reforme.

Generalni sekretar OZN U Tunt je poslal izjavo iskrenega sožalja jugoslovanski vladi in prebivalcem Banjaluke. V brzojavki, ki jo je poslal državnemu sekretarju za zunanje zadeve Mirku Tepavcu, U Tunt pravi, da ga je novica o potresu globoko presunila. U Tunt je že navezal stike s predstavniki UNICEF ter programa ZN za razvoj, da bi organizirali akcijo za pomoč prizadetemu prebivalstvu Banjaluke.

V Houstonu so objavili »vozni red« poleta ameriške vesoljske ladje »Apollo 12«, v kateri bodo leteli na Luno Charles Conrad, Alan Bean in Richard Gordon. Posadka bo ostala v vesolju najmanj 24 ur 23 minut. Vesoljsko ladjo bodo izstrelili 14. novembra ob 16.22 po srednjeevropskem času. Vesoljca Conrad in Bean bosta pristala na Luninih tleh v Oceanu viharjev 19. novembra ob 6.53 po Greenwichu, ob 10.55 tega dne pa bosta prvič izstopila. Na Lunini površini se bosta zadrževala tri ure in pol. Pozneje bosta še enkrat stopila iz kabine in ostala zunaj nove tri ure in pol.

Po mestih Italije se nadaljujejo delavski nemiri in demonstracije. V Torinu so delavci vdrli v eno izmed tovarn avtomobilov Fiat. V predmestju Torina pa je približno 2000 študentov demonstriralo po ulicah v podporo stavkajočim. — Več sto levičarskih študentov je demonstriralo po ulicah Bologne. Protestirali so zaradi policijskega divjanja nad študenti v Pisi, kjer je v spopadu s policijo en študent izgubil življenje.

Okrožno sodišče v Beogradu je obsodilo bivšega glavnega in odgovornega urednika »Književnih novina« Zorana Gluševića zaradi žalitve Sovjetske zveze in sovjetske armade, na šest mesecev zapora. Sodišče je ugotovilo, da je Glušević v članku, ki je bil objavljen v »Književnih novinah« 30. avgusta (to je neposredno pred obiskom zunanjega ministra SZ Gromika v Jugoslaviji) pod naslovom »Pet variacij na temo vroča praška pomlad 1968« žalil Sovjetsko zvezo in njeno armado. Obsojeni Glušević ima pravico pritožbe na vrhovno sodišče Srbije.

Na tiskovni konferenci, ki jo je imel na univerzi v Damasku, je predsednik palestinskega gibanja (PLO) Jaser Arafat poudaril »nepopolnost« Palestincev v njihovih osnovnih zahtevah, da se jim omogoči svoboda aktivnosti na libanonskem ozemlju in da kaznujejo krivce za pokol palestinskih komandosov. Medtem ko se v Kairu nadaljujejo razgovori med libanonskimi in egiptovskimi predstavniki o rešitvi krize, so palestinski komandosi okrepili svoje akcije v Libanonu. Z raketami, minometali in topovi so celo napadli libanonsko letališče v Klajatu.

Po petnajstih urah gospodarske, politične in diplomatske bitke, so kmetijski, finančni in gospodarski ministri Evropske gospodarske skupnosti rešili skupni kmetijski trg pred polomom, s katerim so grozile posledice zahodnonemške revalvacijske marke.

Ustanovne skupščine rezervnih vojaških voditeljev

Nadaljevanje s 4. strani

V Mariboru več kot utemeljena. V razpravi je sodelovalo precej tovarišev. Bili so soglasnega mnenja, da se mora vsak rezervni starešina in podoficir vojaško izpopolnjevati. Nato pa so delegati izvolili MILODARA VILARJA za predsednika Občinskega odbora ZRVS, za podpredsednika STANKA KODRINA, za tajnika IZIDORJA PEGAMA, 33 članski izvršni odbor in 3 članski nadzorni odbor.

Pred zaključkom se je navedenim voljenim predsednikom zahvalili polkovniku JOVI DOBRJEVIČU komandantu mariborske garnizije, ANTONU GREGORIČU, načelniku oddelka Narodne obrambe pri občini Maribor in ZZB NOV Maribor za njihovo vsestransko pomoč, ki so jo nudili pri vojaško strokovnem izpopolnjevanju rezervnih starešin in podoficirjev.

D. MIKLAVEC

RIBNICA

Pred kratkim je bila v Ribnici ustanovna konferenca Zveze rezervnih oficirjev in podoficirjev. Udeležba na konferenci je bila lepa, razprava pa živahna in ustvarjalna. V imenu iniciativnega odbora ZZROP je podal obširno poročilo o dosedanjem delu organizacije, ki je delovala v sklopu Združenja zveze združenj borcev in o nalogah ZZROP v bodoče tov. France Vrh. V razpravi so bila izmenjana številna gledišča o delu ZZROP predvsem s stališča strokovne vzgoje članov. Diskutantje so opozorili na novo vlogo organizacije pri vzgajanju v vojaških veščinah rezervnih starešin ter vlogi rezervnih oficirjev in podoficirjev pri vzgoji ljudi za vseljidsko obrambo. Starešinskemu kadru ribniške garnizije je bila izrečena javna zahvala za njihovo delo pri strokovni vzgoji rezervnih oficirjev in podoficirjev. Tudi v bodoče bodo nudili vso možno pomoč, je med drugim poudaril komendant rib-

niške garnizije, ki je dal tudi mnogo koristnih pobud za bodoče delo ZZROP.

V razpravi so se zavzeli tudi za tesno sodelovanje med mlajšo in starejšo generacijo članov ZZROP, saj lahko starejši oficirji nudijo mnoge dragocene izkušnje iz minule vojne. Ko so razpravljali o strokovnem programu izobraževanja so se zavzeli, da bi bil strokovni pouk čimbolj konkretn, tako, da bi imeli možnost rokovati z orožjem in prisostvovati vajam rednim enotam JLA. Sklenili so, da bodo v bodoče tesneje sodelovali s strelskimi družinami in tako pomagali pri oživitvi njihovega dela. Nova organizacija ZZROP bo tudi v bodoče sodelovala z Zvezo združenj borcev NOV, kot je bilo rečeno na konferenci.

Na kraju so izvolili novo občinsko vodstvo organizacije, katero bo vodil predsednik Janez Jamnik, tajniške posle pa bo opravljal France Vrh. Izvoli se tudi delegate in člana za republiško konferenco ZZROP ter republiški odbor ZZROP, kakor tudi delegate in člana za zvezni odbor ZZROP. Delegata sta: za republiško konferenco Janez Jamnik iz Ribnice, za zvezni kongres pa Peter Šobar ml. iz Kočevja, ki bo zastopal na kongresu obe občini. V republiški odbor ZZROP je bil izvoljen Franc Vrh, v zvezni odbor ZZROP pa tov. Vidmar, ki bo po dogovoru med dolenskim občinskimi zastopali v zveznem odboru vse dolenske občine. K. O.

KOČEVJE

V pripravah na občne zbornice Zveze združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev so vodstva organizacij ocenila dosedanje delo te organizacije, ki se ločuje od Zveze združenj borcev NOV. Razprave o programih dela pa so pokazale, da bo osrednja skrb teh organizacij vzgajanje rezervnega starešinskega kadra naše armade. Zraven tega pa bodo vod-

stva organizacij in njeno članstvo tesno sodelovali s prebivalci in delovnimi organizacijami pri krepitvi vseljidske obrambe. Doma la povsod pa so poudarili, da bodo rezervnemu starešinskemu kadru zelo dobrodošle borbene izkušnje naših partizanskih enot, čeravno je sedaj v tej organizaciji tudi v kočevski občini večje število članov, ki so postali rezervni oficirji in podoficirji po končani vojni.

VIČ-RUDNIK

V ljubljanski občini Vič-Rudnik so imeli 28. oktobra ustanovno skupščino Zveze združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev. Od 44 delegatov, ki so jih izvolili na ustanovnih skupščinah 13 združenj v občini, se jih je 80 odstotkov udeležilo ustanovnega zbora občinske organizacije.

Potem, ko je predsednik pripravljalnega odbora Ivo Starin prebral referat o nalogah organizacije rezervnih oficirjev in podoficirjev v prihodnjem obdobju, se je razvila živahna in plodna razprava. Prisotni delegati so govorili predvsem o vojaško-strokovnem urejanju rezervnih oficirjev in podoficirjev in pa o pripravi občanov na vseljidski odpor.

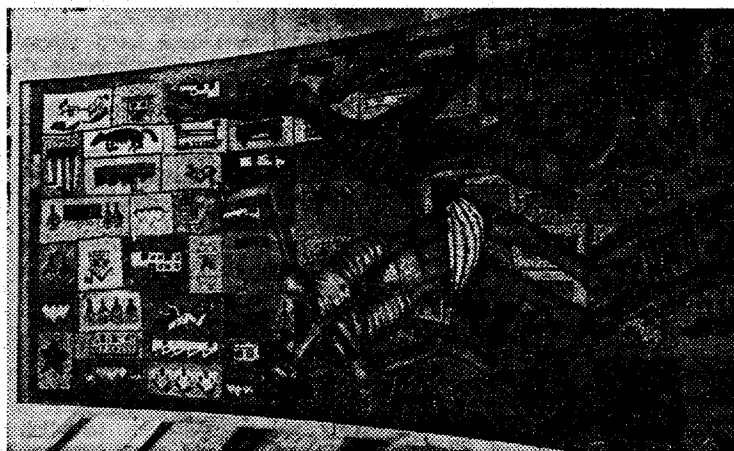
V tej zvezi pa je stekla beseda tudi o sodelovanju organizacije rezervnih oficirjev in podoficirjev z drugimi družbeno-političnimi organizacijami in še zlasti z mladino. Pri tem sodelovanju pa ne gre samo za negovanje tradicij NOB, marveč na istih temeljih za pravilno pripravo vseljidskega odpora za slučaj vojn.

Precej je bilo govora tudi o potrebi, da bi rezervni oficirji in podoficirji spoznali sodobno orožje JLA.

Ustanovno skupščino so pozdravili tudi prisotni zastopniki in to: predsednik občinske skupščine, predstavnik mestnega koordinacijskega odbora za pripravo prebivalstva na vseljidski odpor, občinskega odbora ZZB, SZDL in JLA.

Potem, ko so si na temelju razprave na ustanovni skupščini začetni naloge svojega dela, so izvolili še 23-članski odbor, ki naj te naloge izvede do prihodnje skupščine. V. M.

Ob prvem novembru na rabskem grobišču



Mozaik na rabskem grobišču je delo akad. slikarja Marija Preglja

Kot vsako leto je tudi letos delegacija Zveze združenj borcev NOV Slovenije položila venec ob dnevu mrtvih na grobove 4.000 žrtev, ki so v letu 1942-1943 od gladi pomrli na Rabu.

Ker sem bil prvič na tem grobišču, kjer so pokopani povečini slovenski antifašisti, o katerem pa je bilo že napisano več kritičnih prispevkov v našem časopisu, moram povedati, da sem bil prijetno presenečen. Grobišče, ki leži nedaleč od kraja, kjer so fašistični krovloki določili taborišče za 10.000 slovenskih in hrvatskih rodoljubov, je po zamisli inž. arhitekta Eda Ravnikarja za ta kraj prav posrečeno urejeno. Grobovi so razdeljeni na pet sektorjev, grobišča pa razvrščena po

vrstah s cementnimi nastavki, na katerih so pritrjene 12 cm velike polokrogle kovinaste ploščice z vgraviranimi imeni pokojnikov. V sredini grobišča je kamnita ploščad z velikim marmornatim obeliskom. V zadnjem levem kotu je kamnita kupola z velikim umetniškim mozaikom, ki ga je izdelal pokojni akademski slikar Marij Pregelj in pomazarja okostnjake, ki jih preganja volkuja. Po grobiščih je posejana trava, zasajene ciprese, rožmarin in svetlice. Na novo je bil lansko leto urejen vhod v pokopališče, in sicer je bila zgrajena kamnita hišica, kjer je tudi prostor, v katerem je marmornata miza za knjižgo spominov in vtisov. Od julija letos je bilo več kot 1000 obi-

skovalcev raznih narodnosti. Pripravljala se tudi brošurica o zgodovini rabskega taborišča, ki jo je napisal France Šušteršič, nedanji interniranec na Rabu.

Grobišče oskrbuje Josip Mahnič, ki ga honorira Zveza združenj borcev NOV Slovenije. Res je, da je v raznih letnih časih pokopališče videti zanemarjeno, ker trava ni zelena, rože ne cvetejo. Toda to se ne da spremeniti.

Svoji pokojnikov prinašajo Mahniču marmornate plošče, da bi jih vgrajili na grobovih. Ker je grobišče enotno urejeno, jim tega seveda ne more dovoliti, zato jih prosimo, da vzamejo to z razumevanjem na znanje. Res je, da je nekaj ploščic brez imen pokojnikov, zato bomo poskrbeli, da bodo vgravirana.

Priznati moramo, da tudi občina Rab skrbi za vzdrževanje pokopališča, predvsem polaga venec ob raznih prazničnih dogodkih, šolski otroci obiskujejo pokopališča v svojih turističnih prospektih imajo slikovno stran pokopališča, sedaj pa imajo v načrtu, da bi na kraju, kjer je bilo taborišče, del prostora uredili v cvetlični gaj.

Zavod za zaščito kulturnih spomenikov z Reke je pred kratkim sprejel odlok, s katerim proglašajo rabsko pokopališče za kulturni spomenik revolucije.

Teh nekaj besed sem napisal zato, da bo slovenska javnost pravilno obveščena o našem največjem grobišču iz dobe naše revolucije. L. B.

Besede naših dopisnikov

MIKLAVŽ PRI ORMOŽU

Šola, poimenovana po heroju Kerenčiču

Z velikim prizadevanjem, vztrajnostjo delovnega kolektiva Osnovne šole Miklavž pri Ormožu so zadnjo nedeljo v mesecu oktobru svečano izročili svojemu namenu novo osnovno šolo, ki je dobila ime po znanem heroju Jožetu Kerenčiču.

Šola je veljala nekaj nad 2 milijona dinarjev od tega so kar vaščani tega sicer ne preveč bogatega kraja v ormoški občini prispevali nekaj nad 150.000 dinarjev v obliki krajevnega samoprispevka.

V ta namen je skupnost osnovne šole Miklavž izdala tudi lepo izdelan šolski almanah z naslovom »V nove čase«. Slika na zunanji strani je delo akademskega slikarja A. Trstenjaka. Izdajo pa so podprli občina Ormož, temeljna izobraževalna skupnost in SZDL.

F. H.

RAVNE NA KOROŠKEM

Nov občinski odbor ZROP

Občinski odbor ZROP so izvolili 26. oktobra na skupščini v domu železarjev. Zbralo se je 48 delegatov iz vseh združenj rezervnih oficirjev in podoficirjev ravske občine. Rezen delegatov so se skupščine udeležili tudi mnogi gostje, zlasti pripadniki JLA.

Iz poročil je bilo razvidno, da so združenja največ dela posvetila strokovnemu izpopolnjevanju članstva prek predavanj, ogledov vojaških vaj in razstav orožja in opreme ter raznih tekmovanj. Razen tega so člani sodelovali pri raznih proslavah in obiskih enot JLA.

Iz razprave pa je bilo sklepati, da si člani želijo več stvarnega dela, zlasti pa bi se radi kar se da bolj seznanili s sodobno opremo in orožjem JLA, strelskih vaj in podobnih oblik urjenja. Na »Našo obrambo« je naročenih samo 70 odstotkov članov, kar je premalo. Zato so zaupali odboru in komisijam nalogo pridobivanja novih naročnikov. Vsak član bi moral biti naročen na to revijo, ki je potrebna za izpopolnjevanje.

V spomin na ing. Gamsa, dolgoletnega zaslužnega člana odborov ZROP, so udeleženci skupščine sklenili vsako leto prirediti »Gamsov pohod« za utrjevanje telesne odpornosti članov.

ZROP je uspešno sodelovala s

pristojnimi organi narodne obrambe, kar se vidi pri večjem številu napredovanj rezervnih oficirjev in podoficirjev. Predsednik občinske skupščine pa je obljubil ZROP pomoč v mejah možnosti.

Ob koncu so izvolili nov upravni in nadzorni odbor ter petčlanske komisije za strokovno vzgojo, kadrovska vprašanja in tisk ter propagando. Upravni odbor ima 11 članov, njegov predsednik je rezervni podpolkovnik Pavle Grubelnik.

Franjo Srebotnik

Spomini ob kostnici

Občinski odbor Zveze borcev — prostovoljcev za severno mejo 1918—1919 Kranj, je pred kratkim priredil za svoje članstvo izlet na nekatera bojišča avstrijsko-italijanske fronte iz prve svetovne vojne. Potovali so od Benetk. Zatem so se ustavili v San Dona del Piave, v Redipolju in v Ogleju. Najgloblji vtis je napravil nanje ogled veličastnega spomenika oziroma kostnice v Redipolju. Ko so znova slišali vodičovo pripovedovanje o številu padlih vojakov italijanske vojske in ob tem obujali spomine na tiste čase pri Kobaridu, Dobrodo, ob Piavi in drugod, so mnogi potrti ugotavljali bridke posledice zgrešenih osvajaških teženj. Tudi italijanski vojaki niso bili krivi tega. Kot žrtve svojih samovoljnih voditeljev so krvaveli in padali. Toda danes je drugače: deželi z obeh strani sta našli skupen jezik sporazumevanja. Taki in podobni so bili komentarji ob povratku.

Tudi zgodovinske katakombe in mnoge arheološke zanimivosti iz Ogleja niso mogle našim starim borcem zamegliti globokega vtisa iz Redipulja.

K. M.



Balončki so otrokom v veliko veselje

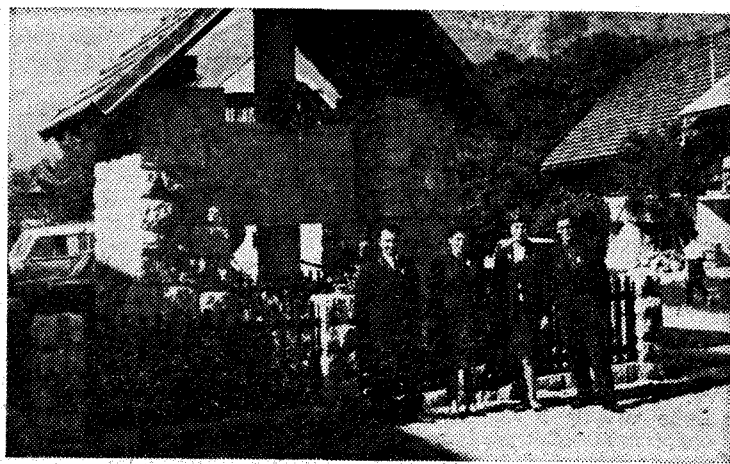
LOM NAD TRŽIČEM

Partizanski kurirji med pionirji

Odbor partizanskih kurirjev v Ljubljani, ki je pred leti prevzel patronat tudi nad šolo v partizanski vasi Lom nad Tržičem, je v petek, 24. oktobra pripravil ustrezno, po vrsti že četrto srečanje s pionirji te šole. Tudi tokrat, kot vedno, so jim prinesli lepa darila, ki so jih poklonila posamezna ljubljanska podjetja — Sportoprema Vižmarje, Termika Ljubljana, Tobak, Državna založba in druge. Tako so prinesli pionirjem lep magnetofon, odlično šolsko tablo, mnogo zvezkov, knjig. Seveda niso pozabili tudi na poslastice.

Pionirji so tokrat zaželeli srečanje v sosedni vasi Gozd, na drugi strani Kriške gore, ki je bila prav tako vsa za partizane in v celoti požgana. Tam so pozdravili gostitelje z izbranimi recitacijami in obljubami, da se bodo vnaprej še bolj pridno učili in se usposabljali za vredne državljane. V imenu pionirjev se je gostiteljem zahvalil njihov učitelj in mentor Ivo Gorjanc, v imenu partizanskih kurirjev pa je vse zbrane pozdravil Franc Fojkar. Prisrčnega srečanja se je udeležil tudi predsednik skupščine občine Tržič Marjan Bizjak in drugi predstavniki družbeno političnih organizacij te občine.

Ko je bil končan slovesni del, ko so se pionirji sprostili na širokem travniku smo v pogovoru izmenjali nekatere misli o tem, kako so pionirji takih odmaknjenih krajev na moč hvaležni za vsako pozornost in kako bi se lahko nudilo še več pomoči v podobne partizanske kraje. Tovariši iz Ljubljane so ugotavljali, da



Spomenik v Čezsoči pri Bovcu

V Čezsoči pri Bovcu stoji spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja, na katerem se blesti tudi ime velikega primorskega revolucionarja Ferda Kravanja — Petra Skalarja...

(Foto in tekst: IVAN KURINCIČ)

bi se pri mnogih tamkajšnjih podjetjih, ustanovah in šolah dalo na organizirani način dobiti veliko takega blaga, ki bi bilo zelo potrebno otročnim šolam na vaseh. Sem sodi razno odpisano pohištvo, razna učila, tiskarski in grafični izdelki do raznih oblčil in podobno. V delovnih organizacijah imajo tudi razumevanje za to. Toda za prevoze tega blaga ni sredstev in nemalokrat gre na ogenj in v odpad blago, ki bi ga bili pionirji nekje v takih vaseh zelo veseli.

K. Makuc

Obisk Buchenwalda in Dore

Ob 25-letnici osvoboditve organiziramo 6-dnevno potovanje z avtobusi na proslavo v koncentracijsko taborišče Buchenwald in na komemoracijo v Doro. V ceni 701,00 ND so vračunani vsi stroški obiskov znamenitosti in 5 polpensionov. Interniranci in svojci prijavite se do 20. 12. 1969, da vam pošljemo program in navodila.

Odbor grupe Buchenwald — Dora
Komisija za internirance RO ZZB
NOV Slovenije, Ljubljana,
Beethovnova 10

URŠNA SELA

Skupščina ZROP

Imeli so jo v večernih urah 11. oktobra, udeležila se je večina članstva, tako da je bil odstotek udeležbe največji izmed vseh združenj v občini.

Pogovorili so se o dosedanjem delu, bodočih nalogah in še posebej o izvajanju programa pouka. Izvolili pa so člane novega odbora

ter delegate za občinsko skupščino. Med člani odbora je tudi mladi Jože Gril iz Dobindola. Za predsednika so izvolili Martina Klobučarja. Tako bo začelo združenje delovati kot samostojna organizacija, izven ZZB.

JOŽE LUZAR

GROSUPLJE

Vrsta prireditev in proslav

Prebivalci grosupeljske občine so svoj občinski praznik 29. oktobra proslavili z vrsto prireditvami in proslavami. Značilno za letošnje praznovanje je to, da so v dneh pred praznikom priredili v vseh večjih središčih občine slavnostne akademije na katerih so obudili spomine tudi na štiriletni narodnoosvobodilni boj, ki so ga bojevali številni prebivalci te občine. Prikazali so tudi svoje uspehe na gospodarskem področju.

Ob praznovanju so izročili svojemu namenu novozgrajeno poslopje za potrebe občinskega sodišča in katastrskega urada. V Podsmreki pri Višnji gori pa so odprli muzej v katerem bo zbirka slovenskega Etnografskega muzeja iz Ljubljane.

-vd

Poziv

Prosim soborce — prostovoljce za severno mejo, ki so 5. decembra 1918 prisegli v belgijski vojašnici in takoj po prisegi odšli v Podrožico ter se tam borili, da mi pošljejo svoje naslove. Kot pride pridejo v pošto le tovariši, ki se me še spominjajo.

EMIL STRNISA

Ljubljana, Čepovanska 2

Ob tabornem ognju

Pojavi, ki vpijejo

Misli, ki jih je predsednik republike Josip Broz Tito povedal na obisku v Zrenjaninu, so zbudile med delovnimi ljudmi Jugoslavije veliko zanimanje. Se posebno pozorno so prisluhnili besedam, s katerimi se je dotaknil pojavov, ki žalijo naš ponos, blatijo naše svetle revolucionarne tradicije ter našo socialistično stvarnost in etiko.

Med drugim je tovariš Tito dejal:

»So tudi takšni primeri, da si posamezniki dovolijo cakarito, pred vsemi našimi ljudmi žaliti in skruniti s svojim odurnim jezikom žrtve naše vojne in nas skušajo sramotiti pred vsem svetom. Za ljudi s takšnim obnašanjem, tovariši in tovarišice, ni mesta v naši skupnosti.«

Nadalje si je vredno podčrtati Titove besede o pojmovanju demokracije:

»V Jugoslaviji je visoka stopnja demokracije. To je socialistična demokracija, demokracija za tiste, ki imajo radi socializem in vedo, kolikšno ceno je plačala naša družba, da bi dosegla tisto, kar imamo zdaj. To mora biti demokracija za vse tiste, ki si prizadevajo, da bi se naša država še hitreje razvijala tako v industriji kot v kmetijstvu in v vsakem drugem pogledu.«

In kdo pljuje na naše sadove in žrtve?

»... nekaj posameznikov je, ki pljuvajo na prido-

bitve naše revolucije in na žrtve, padle v tem boju, in ki niso prvič pokazali, da ne ljubijo naše države. Ne ljubijo naše družbe, ne ljubijo socializma in mu ne pripadajo v svojem bistvu. Spet se pojavljajo tisti, ki so v času informbiroja pokazali, kdo so in kaj so.«

Tovariš Tito se je dotaknil tudi našega tiska, ki je na splošno dober, vendar v nekaterih časnikih so tudi članki, ob katerih se človeku ježijo lasje. Kaj na primer objavlja »Jež«, kaj vse je v tem časopisu? To so protisocialistični in protidružbeni motivi, prepleteni s pornografijo. Sprašujem se, kdo ga finansira...«

V naši demokratični družbi seveda ne bi bilo umestno, če bi se proti takim pojavom borili z golimi administrativnimi ukrepi. Take pojave naj onemogočajo delovni ljudje sami, predvsem komunisti. Napredna javnost mora izdatneje izkoristiti širino naše demokracije in odločneje nastopiti proti posameznikom, ki skušajo to širino speljati na svoj mlin.

»Glas naše javnosti mora biti močan in odločen, kar dar gre za take pojave,« je poudaril tovariš Tito.

Njegove besede pomenijo veliko spodbudo vsem, ki so se že doslej borili proti takim pojavom in ki jih boli, če vidijo in slišijo, kako se kdo drzne sramotiti naše svetle revolucionarne tradicije in socialistične etične načela. Na žalost so ob takih pojavih tudi komunisti marsikdaj premalčali ali pa idejno prešibki, da bi učinkoviteje tolkli po njih.

Marsikdaj se zgodi, da kdo povzdigne svoj glas, pa ga utišajo »bolj pametni«, ali višje stoječi in ker ni deležen ustrezne podpore svojih tovarišev, se razočaran

umakne z bojišča. Žalostno je, da v boju zoper negativne pojave na področju kulture in umetnosti marsikdo dobi pečat »primitivca«, čeprav se zavzema za najosnovnejše pravne socialistične etike in humanizma. V kulturno tako visoko stoječi družbi, kot je naša, bi moral obveljati za »primitivca« tisti, ki se vračajo k primitivnim načinom izražanja ter skušajo privabiti odmevalce z neokusnimi seksualnimi prizori in drugo podobno navlako!

Proti takim pojavom smo dolžni odločno nastopiti tudi zato, ker so v nasprotju z zdravim čutom našega ljudstva. Naši delovni ljudje dobro vedo, kaj je prav in kaj ni, kaj jim pomenita socializem in samoupravo. Zato se jim upira, če vidijo grojne madeže na etičnih prvinah in socialističnih pridobitvah. In tudi bolj jih, če ob takih pojavih njihova beseda nič ne za- leže.

Titove besede so močna spodbuda tudi borcem revolucije in narodnoosvobodilne vojne, ki so jim svete vse njune pridobitve in ki se ob takih pojavih čutijo prizadete v vsej globini svojega bivanja. Ko se polagoma umikajo iz javnega življenja in prepuščajo družbene naloge mlajšim, se zavedajo, da za njimi ne sme pasti zavesa: pridobitve, za katere so prelivali kri in jih utrjevali s povojno socialistično graditvijo, morajo ostati neokrnjene. Nikomur ne bodo pustili, da bi jih spodkopali in pljuval nanje. Za take ljudi — kot je poudaril tovariš Tito — ni mesta med nami!

F. ŠUSTERSIC

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Železničarji komunisti

Tragični dogodki na Zaloški cesti in represalije proti udeležencem splošne delavske stavke aprila 1920 so zavrgli revolucionarno gibanje železničarjev v Ljubljani več kakor za celo desetletje; ponovno je zaživel v letu 1932, ko je bila ustanovljena partijska organizacija v signalni delavnici v Šiški, katere ustanovitelj je bil nadzornik signalov Tone Sušteršič iz Šentvida nad Ljubljano. Člani novoustanovljene partijske organizacije v signalni delavnici so bili Tone Sušteršič kot sekretar, ključavničar Tone Zalar iz Dola pri Borovnici in šofer Alojz Žargi iz Ljubljane.

Tone Sušteršič je bil zaposlen v signalni delavnici od leta 1918, in je bil odpuščen zaradi sodelo-



Tone Sušteršič

vanja pri stavki železničarjev v Ljubljani 1920. Leta 1928 se mu je posrečilo zopet zaposliti v signalni delavnici, kjer se je seznanil z Lovrom Mejačem članom KP Jugoslavije od 1920, leta mu je dal zvezo še z drugimi člani KPJ v Ljubljani. Leta 1932 je postal Tone Sušteršič član KPJ, sprejel ga je študent ljubljanske univerze Dušan Kermavner. Pri nadaljnjem delu se je Tone Sušteršič kot član KPJ seznanil tudi z

Borisom Kidričem, članom pokrajinskega komiteja KPJ za Slovenijo, Edvardom Kardeljem, članom mestnega komiteja KPJ za Ljubljano, Borisom Ziherlom in Fedorjem Kovačičem. Celica KPJ v signalni delavnici je sprva štela tri člane, toda že v naslednjih letih sta si z aktivnim delom pridobila kandidature ključavničar Tone Skubic iz Most pri Ljubljani in Franc Perdan, ki sta bila zaposlena v signalni delavnici, takoj nato pa se je celica povečala še s tovariši, ki so delali v kurilnici s Tinom Rožancem iz Pirniča pri Medvodah, Karlom Černičem iz Ljubljane ter Dominikom Čarnom iz Medvod. Član celice v signalni delavnici je postal tudi Martin Kokalj iz železniške zadrage v Šiški. Tine Rožanc je bil član KPJ že od 1920 in je bil sekretar železniške celice v Medvodah. Po prepovedi komunistične partije z zakonom o zaščiti države 1920 je celica prenehala obstajati; nekaj časa so se člani še sestajali, končno je ostal član KPJ le Tine Rožanc, ki je bil leta 1935 vključen v celico signalne delavnice. Zaradi konspiracije partijske organizacije v signalni delavnici so si tovariši iz kurilnice ustanovili svojo celico, katere sekretar je bil Tine Rožanc, v celici signalne delavnice pa so ostali Tine Sušteršič, Tone Zalar in Alojz Žargi ter kandidata Franc Perdan in Tone Skubic.

Pridobivanje članstva KPS iz vrst železničarjev se je razvijalo tudi izven signalne delavnice. Tone Zalar je bil ustanovitelj partijske organizacije v Borovnici, ki so jo sestavljali železničarji. Tone Sušteršič je bil ustanovitelj partijske organizacije železničarjev pri Glavnem kolodvoru v Ljubljani in v Gradcu pri Črnomlju; sodeloval je pri ustanavljanju partijskih organizacij v Šiški in za Bežigradom kot sekretar rajonskega komiteja KPS Šiška-Bežigrad. Partijska organizacija v signalni delavnici je tako postala v zadnjih letih pred drugo svetovno

vojno žarišče revolucionarnega delovanja med železničarji in pripomogla tudi k množični vključitvi železničarjev v Osvobodilno fronto, katere uspehe je pripisati dolgotrajnemu vzgojnemu delu članov KPS v signalni delavnici.

Ko je bila v letu 1932 ponovno ustanovljena partijska organizacija v signalni delavnici, je bil njen osnovni program politična prevzgoja delavcev. Člani partije so skrbeli, da je prihajala v signalno delavnico vsa partijska in marksistična literatura. Delavci so bili naročeni na Ljudsko pravico, Književnost, na knjižno zbirko klasičkov marksizma ter razno napredno literaturo.

Posebno dober ugled si je partijska organizacija v signalni delavnici pridobila med delavstvom tudi s tem, ko se je odkrito borila za socialne pravice železničarjev, četudi jim ni uspelo tega doseči v taki meri, kakor so zahtevali.

Da je komunistična partija Slovenije edina politična stranka, ki se bori za izboljšanje delavskih pravic, je bilo železničarjem v signalni delavnici dobro znano, zato so jo podpirali v vseh akcijah, ki jih je organizirala proti tedanjemu režimu, tako so se tudi odzvali skoraj stoprocentno ključu komunistične partije, ko je pozivala ljudstvo k uporabi proti okupatorju aprila 1941.

Ko je bila ustanovljena v Ljubljani Osvobodilna fronta 27. aprila 1941, v signalni delavnici ni bilo delavca, ki se ne bi strinjal z njenim programom. Takoj ko je bila ustanovljena OF, je partijska organizacija pričela pripravljati ustanovitev odbora OF. Na posvetovanju članov KPS železnice v Šiški je bil izvoljen poseben aktiv, v katerem sta bila poleg Tine Rožanca tudi Tone Sušteršič in Alojz Zalar. Tonetu Sušteršiču, ki je bil odgovoren za ustanovitev OF v signalni delavnici, je uspelo že 15. junija 1941 ustanoviti odbor OF v signalni delavnici, v katerem so bili mizar

Jože Svetlin kot sekretar, obveščevalec in odgovoren za tehniko, ključavničar Ivan Lampič kot blagajnik, vajenec Slavko Mlakar kot vojaški referent, katerega je zamenjal po njegovi aretaciji 7. junija 1942 ključavničar Anton Skubic, in orodjar Matko Senica kot intendant. V tem sestavu je bil odbor do 13. januarja 1943. Po aretaciji sekretarja Jožeta Svetlina je postal sekretar Ivan Lampič; nanovo pa sta bila vključena v odbor mladinci Danilo Novak in Tone Klun. Danilo Novak je prevzel delo obveščevalca, Tone Klun pa je odgovarjal za tehniko; toda že 15. aprila 1943 je bil aretiran celoten odbor; poleg teh je bilo aretiranih od 15. do 17. aprila še 26 železničarjev iz signalne delavnice, od katerih je bilo 17 obsojenih od 4 do 22 let, ostali pa so bili oproščeni. Ker je bilo med železničarji v signalni delavnici nekaj sumljivih delavcev, se odbor OF vse do osvoboditve ni več ustanovil; le posamezniki so še nadaljevali z delom organizacije OF: zbirali denarne prispevke, blago, živila za ilegalce in partizane, opravljali so obveščevalno delo in raznašali literaturo. Odbor OF v signalni delavnici je bil ponovno ustanovljen po osvoboditvi maja 1945.

Poleg terenskega odbora OF v signalni delavnici so bili tudi po delovnih oddelkih ustanovljeni že poleti 1941 podobori OF, ki so



imeli od 3 do 5 članov. V ključavničarski delavnici so bili Ivan Lampič, Matko Senica, do julija 1941 tudi Tone Zalar; v mehanični delavnici Jože Kopač, Lojze Zebre in drugi; v upravi pa so bili v podoboru Rudi Pöschel, Ivan Radenšek in Tone Smedej.

Ko so bili v vseh sektorjih železnice v Šiški ustanovljeni odbori OF, je bil nato ustanovljen tudi Matični odbor OF za železnice v Šiški; Jože Gabrovšek kot sekretar, Branko Ivanuš kot vojaški referent, Miloš Mali za obveščevalno delo, Rudi Stančič kot intendant, Jože Svetlin iz signalne delavnice pa je odgovarjal za tehniko.

Matični odbor OF pri železnici v Šiški je po aretacijah in odhodu članov partije, ki so bili organizatorji narodno-osvobodilnega gibanja na vseh sektorjih že

ležnice v Šiški, dobil posebno važne politične, vojaške, varnostno-obveščevalne naloge ter povezoval delo v vseh delavnicah in oddelkih železnice v Šiški. Tako je Matični odbor OF pri železnici v Šiški določil, da so člani OF v signalni delavnici opravljali takšna dela, ki so odgovarjala poklicu in specifičnosti dela v signalni delavnici, popravljali so orožje, izdelovali razne kamuflažne predmete iz pločevine in lesa: posode in zaboji z dvojnimi dnomi, vodotesne železne zaboje, tiskarske preše, telefonske kasete, ročne brzojave in druge predmete za ilegalce in partizane. Pločevinaste posode in zaboji z dvojnimi dnomi so služili za prenašanje ilegalne literature. Člani OF v signalni delavnici so v teh posodah in zabojih odpošiljali večje količine literature izven Ljubljane, na Dolenjsko, Notranjsko, Primorsko, na Gorenjsko po železnici. Pošiljali so tudi razno vojaško in civilno intendanturo ter orožje, kakor tudi po naročilu izdelovane predmete za centralno tehniko na osvobodeno ozemlje. Tega blaga je šlo iz Gorenjskega kolodvora v Šiški cele vagone. Poleg tega pa so odpošiljali blago z avtomobilom železniške zadrage v Šiški, ki ga je vozil Martin Kokalj. Pri delu kamuflažnih predmetov in odpošiljanja literature ter blaga po železnici in avtomobilom izven Ljubljane so sodelovali v pretežni večini tudi člani Narodne zaščite, ki jo je ustanovil Tine Rožanc, Branko Ivanuš in drugi člani KPS. Konec oktobra 1941 je zapriseglo več kakor trideset članov OF. Ustanovljene so bile tri desetine, ki so jih vodili komandirji Drago Razbornik, Anton Skubic in Anton Tršar; člani teh desetini so poleg navedenih nalog opravljali tudi obveščevalno delo ter posebne naloge vojaškega značaja. Zaradi pomembnosti dela v signalni delavnici njeni člani niso odhajali množično v partizane, ker so bili potrebni OF in KPS za posebne naloge pri izdelovanju kamuflažnih predmetov; v partizane so odhajali le posamezniki, zlasti oni, ki so bili kompromitirani. Avgusta 1941 je odšel Tone Zalar v Borovniško četo, kjer je bil politkomisar čete, padel je kot sekretar rajonskega komiteja KPS Borovnica 14. novembra 1942, Tone Sušteršič je odšel junija 1941 v Belo krajino kot delegat OK KPS, kjer je organiziral narodnoosvobodilno gibanje in Belokranjsko četo, skojec Franc Luter je odšel tudi že leta 1941 v partizane, kjer je padel spomladi 1942, skojec Tineček Kmetič iz Trzina je odšel v Rašiško četo avgusta 1941, padel že 21. septembra 1941 nad Moravčami pri Domžalah. Enako so odšli Milan Gomezelj, Friderik Petrič, Franc Perdan, ki se je priključil prekomorski brigadi, Vlado Grulič in Jože Kopač, ki sta padla v partizanih, Franc Zaman in Danijel Novak. Člani signalne delavnice, ki pa so bili v taboriščih so se po osvoboditvi vsi vrnili domov in se takoj vključili v delo pri izgradnji nove domovine.

REZKA TRAVEN

Fotografija z vprašajem



Spet objavljamo eno izmed nedokumentiranih fotografij iz muzeja revolucije v Ljubljani. Po uniformah, poslopjih in drugih znakih sklepamo, da je bila narejena tik po osvoboditvi (zastava na poslopju v ozadju, mlaji) morda prve dni maja nekje na Primorskem. Trije borci s slike pa najbrž pripadajo kaki enoti 4. armade. Pišite nam, če smo se zmotili in če bo kdo kaj točnega vedel o tovariših s slike, o tem kdaj, kje in kdo jih je fotografiral.

Glede »fotografije z vprašajem« v 42. številki nam je sporočil že znani tovariš Sočan, da jo je posnel on, predstavlja pa obveščevalni odsek štaba 7. korpusa. Slikali so se v neki vasi blizu Soče v Zumberku novembra ali decembra 1944. Desni, ki sloni na podboju, je tovariš Skala, obveščevalni oficir GŠ, tretji od njega proti levi (ob stebri) pa je vodja OC štaba korpusa Miklavž.

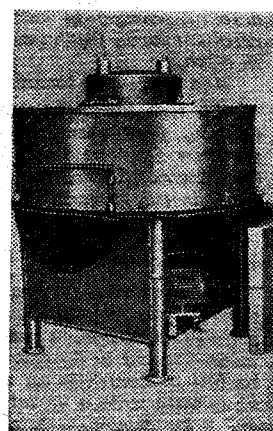
Tovariš Rajko Žitnik-Dule pa nam je sporočil, da »fotografija z vprašajem« v 41. številki predstavlja skupino borcev iz jurišnega bataljona 18. divizije. V borcu s pištolo je prepoznal samega sebe, desno od njega je Tone iz Vevč, komandant.

Obrtno podjetje »OBR T N I K« PREBOLD

izdeluje krožne betonske mešalce v velikosti 500 litrov z električnim motorjem 380 W.

Mešalec je primeren poleg mešanja betona, tudi za mešanje malte. Uspešno ga uporabljajo izdelovalci betonskih zidakov.

Prodajna cena 9.750.— Ndin



Pisma uredništvu

Kar zadovoljna sem

Moje življenje je bilo vedno težko. Komaj 12 let sem bila stara, ko sem morala zapustiti šolske klopi in iti delat, da smo se preživeli brez očeta, ki je odšel po svetu in se ni več zmenil za nas. Delala sem pri kmetih za kosček kruha, pa še tega so mi včasih odrekali. Potem sem šla za služkinjo v Ljubljano, začela se je vojna, vrnila sem se v našo vas in začela sodelovati s partizani. Leta 1942 so me sprejeli v SKOJ, nato pa kmalu tudi v KP. Leta 1962 pa so me zaradi bolezni upokojili. Prejemam pokojnino, ki ni posebno velika, toda z njo sem zadovoljna.

Ne strinjam pa se s tovarišem Cirilom Derničem, ki piše v 41. številki, da naj bi borci dobivali pokojnine po vojaških činih. Delno pa se z njim strinjam, ko piše, da so med nami taki, ki so dobili priznanje dvojnih let, čeprav so premalo naredili.

Ne strinjam se tudi z njim, ko ugovarja, zakaj smo borci enaki, tisti ki so se bojevali z orožjem v rokah in tisti, ki se niso. Ta očitek leti na terenske politične delavce in se mi zdi krivičen. Naj samo omenim, kako smo pri nas delali! Iz snežniških bolnišnic je pripeljal k nam v vsak teden voz krvavega, gnojnega in razcefranega perila. V dveh dneh smo ga morali oprati, posušiti, zašiti in zlikati ter spraviti na kraj, kamor so prišli ponj. Največ smo delali ponoči. Na vsakem koraku so okupatorji pazili na nas, da bi nas zasačili in odkrili bolnišnico.

Da ne govorim o nas aktivistih. Naša vodstva okrožnih organizacij pa so se selila vsak dan, da nas ne bi napadli. Nekoč so nas bombardirali.

Cudim se, da so med nami taki ljudje, ki jim je samo za svoje koristi, prav nič pa jim niso mar splošne. Saj je bila naša osvobodilna vojna široko množično gibanje s stotisoči udeležencev, borcev je bilo med njimi razmeroma malo in ne bi mogli biti, če jih ne bi podpiralo skoraj vse ljudstvo. Res pa je, da za vsakogar ne moremo imeti posebnih zakonov, ki bi z njimi merili njegov prispevek.

Marija Znidaršič,
Stari trg pri Ložu

Zakaj izjeme?

Odbor ZVVI Skofja Loka je letos 11. oktobra organiziral srečanje vojaških vojni invalidov. Tako srečanje so priredili tudi pred dvema letoma v Poljanah. Tudi takrat so pozabili povabiti nekaj invalidov. Takrat se je odbor opravičeval, da je bilo srečanje le za invalide iz Poljanske doline. Toda navzadi so bili tudi nekateri invalidi iz Skofje Loke in njene okolice.

Sprašujem se, zakaj so potrebne izjeme. Vsak invalid, tako osebni kot družinski, je v času osvobodilne vojne prispeval svoje. Pa tudi po vojni so mnogi naredili več kot bi od njih lahko zahtevali. Zato želim od odbora pojasnilo, zakaj dela izjeme in ne vabi vseh na srečanja.

Ivana Kovač-Urška

Poizvedujemo

Sem rezervni kapetan, toda še vedno nimam urejenega štetja udeležbe v NOV v delovno razmerje. Vedno, kadar mislim, da sem zbral že vse dokaze, se najde kdo in zahteva nove in nove dokaze. Pa čeprav imam prošnjo vloženo že tri leta in več priči, med njimi borci od 1941 in celo polkovnika, s katerim sva skupaj delala, zdaj pa razen drugih od mene zahtevajo še eno pričo, ki naj bi potrdila, kdaj sem se prijavil komandi mesta v Črnomlju. Zato prosim, če bi objavili naslednjo poizvedbo:

Dne 26. julija 1942 so me skupaj s šestimi domačini iz Vranovičev italijanski vojaki aretirali ter odpeljali v Črnomelj, od tam pa so nas poslali v taborišče na otok

Rab. Po italijanski kapitulaciji sem se vračal v Vranoviče, toda med potjo so me zajeli Nemci. Ko so nas z vlakom peljali v Ljubljano, sem ponoči z dvema tovarišema pobegnil. Odsel sem proti Beli krajini in se proti koncu septembra prijavil na komandi mesta v Črnomlju. Zdi se mi, da je bil takrat tam neki tovarš iz Krasinca, ki me je vpisal v knjigo. Dejal mi je tudi, naj grem domov in nekaj časa počivam in da me bodo že poklicali, ko me bodo potrebovali.

Morda so name pozabili, klicati me niso tako hitro in zato sem odšel k partizanom kar na svojo pobudo.

Zdaj zahtevajo pričo, da sem se po prihodu iz internacije prijavil na komandi mesta v Črnomlju. Zato prosim tovariša, ki sem se mu prijavil ali koga drugega, ki kaj ve o tem, naj se mi javi.

Jože Čeruš, Pod Gradom 53
pošta Dravograd

Ne morem vas pozabiti

Zelo rad bi s svojo soprogo še enkrat obiskal Jugoslavijo, posebno v času, ko bomo skupaj praznovali obletnico osvoboditve. Ne gre mi iz spomina vaša prelepa dežela z dobrimi ljudmi in slikovitimi gorami ter jadransko obalo.

To, da vam tako pišem, je posledica mojega slabega zdravja, ki se zadnje čase slabša. Najbrž bom moral kmalu v pokoj. Pred tem bi rad še enkrat obiskal ljubljeno deželo, kjer sem se dve leti bojeval proti fašizmu.

Letos bom dopolnil 55 let. Rojen sem bil 20. novembra. Ta dan je zame znamenit. Istega dne sem se namreč leta 1944 tudi v čepovanški dolini poročil in to v vasi Podčepovan. Tako istega dne praznujem svojo petinpetdesetletnico in petindvajsetletno poroko.

Ob koncu pozdravljam vse vojne tovariše v Sloveniji in si želim, da bi se spet videli.

Anatolij Djačenko,
SSSR, mesto Nikolajev,
ulica Pravdi 10, stan. 29

Več pozornosti živim

V rubriki »Imeli smo ljudi« je na žalost vedno več osmrtnic. Prav je, če se ob smrti našega borca ali borke spomnimo njegove življenjske poti in zasluge. To ni samo priznanje mrtvemu človeku in vsaj majhna tolažba svojcem, ampak tudi sestavki omogočajo mladim ljudem, da vidijo, kakšni ljudje so se bojevali za svobodo. Pa tudi kaj so morali zanjo žrtvovati in kaj so dosegli po vojni v osebnem življenju.

Vendar mislim, da bi razen osmrtnic morali v časopisu več pisati o živih. List je glede tega sicer že veliko naredil. Veliko je člankov o srečanjih borcev, raznih obletnicah enot, osebnih jubilejih itd.

Kaj če bi začeli redno objavljati v posebni rubriki starostne jubileje borcev. Tako bi se spomnili precejšnjega števila ljudi. Mogoče bi podatke pošiljali odbori ZB, ali pa bi vsaj skupno čestitali jubilarantom. Za starejše, bolehnne in zapuščene bi to veliko pomenilo.

Poskusite posvetiti čimvečjemu številu starih borcev več pozornosti, osrečite jih s toplim žarkom zavesti, da se jih spominjamo.

I. V.

Prizadeti prvoborci

Popolnoma se strinjam s tovarišem Derničem Cirilom, ki pravi: »Res je, da zakonodajalec ne more za vsakega posameznika sprejeti posebnega zakona, da nas je pa vse zmetel v en koš, pa tudi ni pravilno.« So pa možnosti, da bi se nam lahko z malo dobre volje popravila krivica, ki jo trpi verjetno večina borcev

nespomeničarjev iz leta 1941. To, da nimamo enakih ugodnosti vsi borci iz leta 1941, je groba napaka, za katero bi bil čas, da se čimprej odpravi.

Menim: če ima borec ali borka priznana posebno dobo od leta 1941, bi moral imeti iste pravice, kot jih imajo nosilci spomenice. Ni mi jasno, zakaj so v tem takšne razlike. Govorimo o enakopravnosti, a že pri samih borcih se jasno vidi, da to ne drži. Tudi ni pravilno, kot piše tovarš Dernič, da kvalifikacija ne igra nobene vloge pri borčevskih pokojninah. Sam to občutim.

Upokojen sem bil 1.1.1963 kot visoko kvalificiran delavec s 36. leti delovne dobe. Do 31.12.1968 sem prejemal 91.080 Sdin pokojnine. 1.5.1969 sem dobil na odreku pokojninske nakaznice obvestilo, da mi je bila pokojnina previsoko odmerjena in sicer piše takole:

J. B. M. L. J. B. je 1.4.1969 ugotovil, da je bila pokojnina nepravilno odmerjena. Do 31.12.1968 se preplačilo ne poročuna. Od 1.1.1969 se preplačilo 576,20 ND poročuna. Pokojnina je bila usklajena s 97.—102. členom T. Z. P. Z. in znaša od 1.1.1969 dalje 816 ND mesečno.

Iz tega je jasno razvidno, da sem zato, ker sem bil med prvoborci nagrajen s tem, da so mi pokojnino znižali, saj moji vrstniki, ki med vojno niso bili nikjer ali pa celo v sovražniških vrstah in so upokojeni pozneje od mene, prejemajo večje pokojnine kot jaz. Vse to vam pišem zato, ker se čutim prizadetega.

Na članek tovariša Matije Pezdirca pripominjam tole: Najpravičneje bi po mojem mnenju bilo, če bi vsi borci iz leta 1941 prejeli pokojnino, ki bi ustrezala 100 odstotni pokojninski osnovi, tisti iz leta 1942 — 95 odstotni in borci iz leta 1943 pa naj bi prejeli pokojnino v višini 90 odstotne pokojninske osnove. Prvoborci, ki nimamo spomenice, smo zelo prizadeti z razliko pri pokojnini, zato smatram, da bi nam bila popravljena krivica, če bi upoštevali ta moj predlog.

Maksimiljan Živko

Ne iščem ugodnosti

Rad bi vas prosil za pomoč pri iskanju priči iz botev za severno mejo leta 1919. Doma sem iz Okolice Brežic, od leta 1923 pa živim v Mariboru. Dne 5. januarja 1919 sem se v Celju prijavil v vojsko skupaj s Kortišem in Vrečkom, naslednjega dne pa so nas že poslali v Velikovec. Tam

smo ostali do poraza. Spominjam se, kako smo na cesti blizu Velikovca gradili barikade. Sledila je ofenziva, v kateri smo prodrli do Gospe Svete, po plebiscitu pa smo se morali umakniti. Zatem so me odpustili iz vojske.

V vojaški knjižici mi piše, da sem bil v vojski 5 mesecev in 8 dni. Toda to pri nas v Mariboru ne zadostuje kot dokaz za uveljavitev svojstva borca za severno mejo, priči pa nimam. Čud: me le to, kako je za mojo udeležbo v

teh bojih lahko zvedel med zadnjo vojno okupator.

Ne bo tudi držalo, da zdaj, po tolikih letih, iščem zase nekačnjo ugodnost na podlagi udeležbe v bojih za severno mejo. Od leta 1942 dalje imam dvojno delovno dobo, proste vožnje pa imam kot oče padlega borca. Še te redkokdaj izkoristim. Siar sem nad 70 let...

ALOJZ VERSTOVSEK,
Zolgarjeva 20,
Maribor

Ob jubileju Rafaela Perhauca



Rafael Perhauca se je rodil 22. oktobra leta 1899 na Planini pri Ajdovščini, odrasel pa je v Trstu. Leta 1916 je vstopil v šolo za ladijske strojnike tedanje avstrogrške mornarice v Pulju. Po končan prvi svetovni vojni oktobra 1918 se je javil v bivšo jugoslovansko vojno mornarico, kjer je bil v prvih povojnih letih ukran na raznih ladjah. Kasneje se je posvetil tehnični stroki pri pomorskem letalstvu in je v tej dejavnosti služboval polnih 16 let, razen krajsih ukrajan, na vojnih ladjah, kar je bilo tedaj predpisano kot pogoj za nadaljnje napredovanje v višji čin pomorskih in strojnih oficirjev. Maja 1940 je položil izpit za aktivnega majorja. Ob napadu na Jugoslavijo aprila 1941 je bil v pomorsko-letalski bazi v Divulju. Italijanske oblasti so ga v začetku leta 1942 zaprle, vendar po kratkem zopet izpuštile. V NOB se je vključil že leta 1942, v začetku 1943 pa je bil že v rednih partizanskih enotah. Ob kapitulaciji Italije septembra 1943 je bil poslan iz štaba IV. operativne zone v Divulje, kjer je sodeloval v skupini letalcev, ki so usposobili neko pokvarjeno letalo, edino, ki so ga pustili Italijani pri svojem begu iz Divulji, ker ni bilo sposobno za letenje. Ko se je letalo po 26 uspešnih borbenih akcijah zaradi nesrečnega nasljudja razbilo in se ni dalo več popraviti, je bil tovarš Perhauca premeščen v III. pomorski obalni sektor (kasneje preimenoval v IV. POS — pomorski operativni sektor), kjer je bil tehnični referent v štabu. Ta sektor, ki je bil ob vsem Jadranu najmočnejši, je imel v tistem času do 100 ladij, seveda največ jadrnic. Velike težave so bile pri vzdrževanju tega plovnega parka, ker ni bilo na otokih (Brač, Hvar, Solta, Vis)

nobenih večjih delavnic za popravilo motorjev, ker so se pred tem vsa popravila vršila v Splitu, kjer pa so bili Nemci. Potrebe po ladjah so bile velike, saj so te ladje v zimskih mesecih, ki so bili za plovo najbolj težavni, in še posebno, ker se je moralo voziti izključno ponoči, prevozile v tem času iz območja Podgore pri Makarski vojsko, begunce in vse ostalo — skupaj nad 15.000 ljudi. Ko so Nemci 24. decembra 1943 zavzeli otok Korčulo, je bil otok Hvar s te strani ogrožen. Tedaj je bilo jasno, da se tudi drugi otoki (razen Visa) ne bodo mogli upirati sovražniku, zaradi tega je vrhovno poveljstvo ukazalo evakuirati otoke, razen Visa. Rafael Perhauca je prispel 2. januarja 1944 na Vis, kjer so se po nalogu vrhovnega štaba začeli zbirati letalci. Perhauca je prišel med nje. Prepeljali so se nato v Italijo, kjer se je zbiranje nadaljevalo v mesecu Carovigno (Brindisi). Tu so morali čakati do 20. aprila, preden je prišlo do končnega sporazuma o formiranju partizanskih letalskih enot med zavezniki in vrhovnim štabom NOVJ. Formirane so bile tri sole: pilotska, izvidniška in mehanična. Komandant zadnje je bil prav Rafael Perhauca. Letalsko osebje je v teh šolah kljub kratkotrajnosti tečajev, dobro obnovilo svoje znanje, kar se je pokazalo v maju in juniju, ko so morali letalci polagati izpite, preden so bili sprejeti v RAF (angleško letalstvo). V Afriko so prišli letalci konec aprila 1944, in sicer na letališče Bonini pri Bengaziju (Libija). Tu sta bili formirani dve lovski jati. Perhauca je bil proti koncu junija 1944 premeščen iz Bonine v Maison Blanche pri Alžiru, kjer so se zbirali novi letalski kadri. Tu so bili zvečine rojaki Primorci in Istrani, do tedaj italijanski državljani, katere so zavezniki osvobodili od junija do avgusta 1943 na Siciliji, ter jih nato prepeljali na afriško celino. Med njimi je bilo tudi manjše število Slovencev iz severnih krajev Slovenije. V Maison Blanche, kjer so bile največje zavezniške letalske delavnice v severni Afriki, je bilo tedaj 1350 letalcev. Perhauca je bil komandant te skupine do njegove odhoda v domovino novembra 1944. Le 200 jih je še ostalo in z njimi Perhauca. Bili so v Boufariku, 30 km južno od Alžira, kjer so bili prav tako vsi zaposleni v letalskih delavnicah. V domovino se je skupaj z letalci vrnil aprila 1945.

Po končani vojni je služboval v Zemunu, toda zaradi šibkega zdravja je bil upokojen že leta 1948. Odlikovan je z redom zasluge za narod, partizansko zvezdo in redom za hrabrost. Pred kratkim pa je za knjigo »Letalci prekomorja« prejel tudi nagrado vstaje slovenskega naroda.

Vsi nekdanji soborci in prijatelji ter še zlasti letalci prekomorja mu ob jubileju pošiljamo iskrene čestitke z najboljimi željami. ALBERT KLUN

Pravna posvetovalnica

Upokojitev borcev

Tovariš S. I. iz B. sprašuje ali lahko podjetje odpove delovno razmerje borcu NOV izpred 9.9.1943, ko ta še ni dosegel 40 let pokojninske dobe, ima pa sicer pogoje za upokojitev.

Po sedaj veljavnem temeljnem zakonu o delovnih razmerjih »odpovedi« sploh ne poznamo, pač pa lahko govorimo o prenehanju delovnega razmerja proti volji delavca. V smislu čl. 70 pokojninskega zakona pridobi delavec, udeleženec NOV izpred 9.9.1943, pravico do pokojnine, ko ima 35 let pokojninske dobe ne glede na starost, ali pa ko doseže starost 55 let in ima najmanj 20 let pokojninske dobe. To so posebne pravice, posebne ugodnosti, ki jih pokojninski zakon priznava nekdanjim borcem NOV pred 9.9.1943. Seveda pa ni nujno, da se vsak nekdanji borec te pravice tudi poslužiti. Nekateri borci gredo v pokoj, ko izpolnijo te pogoje, nekateri delajo še naprej in se upokojijo, ko izpolnijo splošne pogoje, veljaajoče za vse zaposlene. Vsekakor ugodnejši pogoji predstavljajo za borce neko pravico, ne pa neko obveznost, da morajo iti v pokoj. Ker veljajo za nekda-

nje borce ugodnejši pogoji, zaradi tega borci, če seveda hočejo še nadalje delati, ne morejo biti na slabšem in ne morejo zanje veljati slabši pogoji kot za druge delavce. Zato tudi sodna praksa stoji na takem stališču in v delovnih sporih določa v podobnih primerih v korist delavcev. Če delovna organizacija sklene, da delavcu preneha delovno razmerje, ker si je pridobil pogoje za pokojnino kot borec, delavec pa noče iti v pokoj, potem bo v delovnem sporu uspel, če bo podjetje vztrajalo na tem, da mora iti v pokoj in da mu je zaradi izpolnitve pogojev za pokojnino delovno razmerje prenehalo.

»Pred dvema letoma sem se upokojil. Ker imam nizko pokojnino, sem zaprosil za republiško priznavalnino. Vendar nisem uspel,« piše tov. R. F. iz Novega mesta. Pozna veliko tovarišev, ki imajo večje pokojnine, kljub temu pa dobivajo priznavalnino ali pa so honorarno zaposleni. Ne zdi se mu prav, da se med nekdanjimi borci delajo take razlike. Obenem pa prosi, da mu pojasnimo kako si je mogoče z naknadnim delom popraviti pokojnino.

Priznavalnino se izplačujejo na osnovi občinskih odlokov. Pri-

znavnine imajo namen, kot pove že ime, dati nekdanjim borcem neko priznanje. Obenem pa imajo tudi socialni značaj. Pomagajo naj tistim, ki si niso mogli pridobiti pokojnine ali invalidnine, žive pa v slabih gmočnih priklakah. Priznavalnino izplačujejo občine na osnovi občinskih odlokov, medtem ko se republiške priznavalnine izplačujejo predvsem političnim delavcem in nekdanjim španskim borcem. Če ima tov. R. F. pokojnino s katero ni zadovoljen, ker je prenizka, pa zato še ni osnove za priznanje priznavalnine. Trditve o priznavalninah drugih najbrž niso točne, seveda pa drži, da so mnogi upokojenci zaposleni, da si izboljšajo svoj šibak materialni položaj.

Za ponovno odmero pokojnine pa lahko zaprosi upokojenec, ki je stopil v pokoj, preden je dopolnil 40 let pokojninske dobe, če je bil najmanj tri leta ponovno zaposlen. Nova pokojnina se odmeri od skupne pokojninske dobe. Predčasni upokojenci, ki so bili upokojeni preden so dosegli 40 let pokojninske dobe pa se potem ponovno zaposle, pa lahko zahtevajo ponovno odmero pokojnine, če tudi niso od uveljavitve predčasne pokojnine dopolnili treh let pokojninskega zavarovanja.

Reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV na Vrhniki

Ker je kljub nenehnemu prizadevanju družbe še vedno ostalo precejšnje število udeležencev NOV z nerešenimi stanovanjskimi vprašanji, se je Skupščina socialistične republike Slovenije v preteklem letu odločila, da s predpisom pospeši rešitev nerešenih primerov. V ta namen je sprejela zakon o prispevku za graditev stanovanj udeležencev NOV (Ur. l. SRS št. 27/68) po katerem se del sredstev, ki se odvajajo od izplačanega osebnega dohodka in pokojnin, oddaja na poseben račun in je namenjen samo za stanovanja udeležencev NOV. Od teh sredstev dobi občina Vrhnika 0,73% ali okrog 876.000 dinarjev.

Po prvih podatkih, zbranih konec lanskega leta, je bilo na območju Vrhnike 98 prosičev za rešitev stanovanjskega vprašanja. Da bi ugodili vsem, bi po takratnih podatkih potrebovali okrog 3.800.000 dinarjev. Ker bo imela občina Vrhnika na razpolago le okrog 876.000 dinarjev, je morala občinska skupščina pri sprejemanju odloka o merilih za uporabo teh sredstev to upoštevati in določiti dokaj stroge kriterije. Poleg tega se je občinska skupščina na predlog letne konference Zveze združenj borcev NOV občine Vrhnika in na predlog Komisije za zadeve invalidov in borcev NOV odločila, da večino razpoložljivih sredstev (500.000 din) naloži pri Kreditni banki in hranilnici za dobo dveh let in na ta način zagotovi še 600.000 din bančnih kreditnih sredstev, razliko v znesku 370.000 dinarjev pa takoj uporabi za najnujnejše primere. Skupnih sredstev bo tako na razpolago 1.470.000 dinarjev.

Komisija za zadeve invalidov in borcev NOV, kateri je občinska skupščina zaupala nalogo za razdelitev teh sredstev, je za rešitev vseh primerov imela na voljo 1.470.000 dinarjev. Kljub temu, da je bilo med časom nekaj primerov že rešenih s sredstvi za kmete borce, je bilo zahtevkov mnogo več kot pa je bilo razpoložljivih sredstev. Komisija je po izvršenem ogledu in po točkovanju vsakega primera posebej ter po doblijenem mnenju občinskega odbora ZZB NOV občine Vrhnika sklenila, da dobijo posojilo oziroma stanovanje naslednji upravičenci:

a) Posojilo dobijo: 1. Biassio Julka, 2. Borštnar Anton, 3. Bregar Edo, 4. Čamerlik Lovro, 5. Čepin Jožefa, 6. Cerin Janez, 7. Čiča Miloš, 8. Debevc Anton, 9. Dobovičnik Franja, 10. Dragovan Ivana, 11. Gabriel Ana, 12. Gabrovac Ludvik, 13. Gabrovšek Marija, 14. Gradišnik Polde, 15. Grom Miha, 16. Grom Viktor, 17. Gutnik Stanislav, 18. Istenič Ivan, 19. Jazbec Franc, 20. Jelen Anton, 21. Jereb Jože, 22. Kavčič Julija, 23. Kavčič Ludvik, 24. Kenk Ivan, 25. Kordić Ratimir, 26. Kosovič Jure, 27. Kovač Andrej, 28. Kozmenko Ivan, 29. Kralj Milan, 30. Kregar Marija, 31. Leskovec Jakob — Dragomer, 32. Leskovec Jakob — Vrhnika, 33. Mavrič Marija, 34. Menard Kajetan, 35. Modričan Pavla, 36. Mrlak Marija, 37. Mulej Dušan, 38. Nagode Marija, 39. Nikolavčič Karlo, 40. Novak Matevž, 41. Ogrin Betka, 42. Paseta Franc, 43. Peklaj Jakob, 44. Petelin Franc, 45. Petkovšek Ivan, 46. Podlipec Marija, 47. Potočnik Stefanija, 48. Rapuš Leopold, 49. Rode Zofka, 50. Rot Marija, 51. Škrbec Franc, 52. Štirn Jože, 53. Strumelj Anton, 54. Torkar Leopold, 55. Tušar Marija, 56. Vidmar Alojz, 57. Zalar Antonija, 58. Zrimšek Jože;

b) Stanovanje dobijo: 1. Furlan Marija, 2. Kavčnik Jelka, 3. Serini Artur, 4. Subić Jože, 5. Vončina Olga.

Vsem ostalim prosičem komisija za zadeve invalidov in borcev zaradi omejenih sredstev ali pa zaradi tega, ker ne izpolnjujejo vseh pogojev, ni mogla ugoditi. Pripomniti pa je še tudi to, da je nekaterim zgoraj naštetim upravičencem posojilo odobreno oziroma jim je stanovanje dodeljeno pogojno, tj., da bodo posojilo oziroma stanovanje dobili le, če tudi njihova delovna organizacija sodeluje pri reševanju njihovega stanovanjskega vprašanja ali pa da bo posojilo za dograditev stanovanjske hiše dobil le če zagotovi, da bo njegovo stanovanje v določenem roku dobila na razpolago ta komisija in podobno. O takšnih pogojnih sklepih bodo upravičenci v kratkem obveščeni.

Komisija
za zadeve invalidov in
borcev NOV

Peči vseh vrst domače in uvožene

TUDI NA KREDIT



• NAMA • NAMA • NAMA •

**TRGOVSKA HIŠA
TROMOSTOVJE
ŠKOFJA LOKA
KOČEVJE**

TOVARNA KLOBUKOV

»ŠEŠIR«

ŠKOFJA LOKA

priporoča nakup svetovno znanih
klobukov »PICCADILLY«, ki jih
lahko kupite v vseh večjih modnih
trgovinah v Sloveniji

Priporočamo vam nakup v lastnih trgovinah

»VELUR« — Ljubljana, Nazorjeva 8
»VELUR« — Ljubljana, Kidričeva 5
»VELUR« — Novo mesto, Stanetova 1
»ŠEŠIR« — Reka, 43. istrske divizije 9
»ŠEŠIR« — Zagreb, Bogovičeva 8
»ŠEŠIR« — Osijek, Avg. Cesarca 19
»ŠEŠIR« — Sarajevo, M. Tita 23
»ŠEŠIR« — Subotica, M. Vukovića 4

Vedno in povsod, samo s klobuki
tovarne klobukov »ŠEŠIR«, Škofja Loka



Lesno

industrijski kombinat VRHNIKA

proizvaja in nudi

VSE VRSTE IN TIPE VRAT, PARKETE,

SEDEŽNO POHIŠTVO,

ŽAGAN LES IGLAVCEV IN LISTAVCEV

Lesno industrijski kombinat

Vrhnika

Telefon:

centrala 70-139, direktor 70-152,
komerciala 70-094

Brzjav: »LIKO« Vrhnika

PLINSKA KATALITIČNA PEČ

^{SUPER} aida

ZA POCENI
IN HITRO
SEGRETJE PROSTORA
JE NENADOMESTLJIVA
PLINSKA PEČ

aida ^{supr}

- direktno vžiganje tekočega plina
- na principu katalize tekoči plin gori brez plamena in izgori skoraj 100%
- že po nekaj minutah peč doseže maksimalno intenzivnost gretja
- peč ne potrebuje odvoda v dimnik
- velika praktičnost namestitve in prevoza iz enega prostora v drugega

NOVOST!

- peč ima vgrajeno »lučko« za kontrolo atmosfere kjer izgori plin z majhnim plamenom ves čas delovanja peči
- z gornjim je padana popolna varnost uporabe peči ob upoštevanju navodil za uporabo
- 2-letna garancija

MERE: 41 • 49 • 79 cm

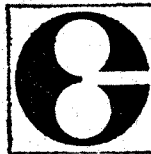
TEŽA BREZ JEFLENKE: 16,5 kg

POTROŠNJA BUTAN-PROPAN PLINA:

min.:	155 gr/h ... 1.900 kcal/h
sred.:	200 gr/h ... 2.500 kcal/h
max.:	250 gr/h ... 3.000 kcal/h

Panel, ki je vgrajen v peč je atestiran na Rudarsko-geološki fakulteti v Beogradu, atest št. 286/2 od 23. 12. 1968.

ELRA — ŠKOFJA LOKA — RATEČE



TOVARNA GOSPODINJSKIH APARATOV ELRA ŠKOFJA LOKA



zahtevajte prospekte

sodobni družini
sodoben dom

marles®

marles - maribor

Kulturni obzornik

Brestaniški grad — muzej izgnancev

Bolj primeren kraj in prostor, kot je grad v Brestanici bi za Muzej izgnancev težko našli. To je eden najstarejših gradov na Slovenskem; med drugo svetovno vojno je bil skupaj s pristavo osrednji zbirni center, prek katerega je nacistični uničevalni stroj poslal v pregnanstvo, taborišča in zapore več kot 65.000 Slovencev; danes pa je v gradu dovolj prostora za muzej največjega obsega.

V teh dneh razstavljeno dokumentarno gradivo zavzema pet velikih sob v drugem nadstropju gradu. Veliko gradiva, ki še vedno prihaja in ga s prizadevnostjo zbira in ureja dr. Tone Ferenc, je še nerazstavljeno. Za muzej se zanimajo tudi v drugih državah, nad katerimi je nemški nacizem prav tako izvajal nasilje, in zato je ideja, da bi muzej postopoma postal mednarodna usta-

nova, zelo dobrodošla in verjetno tudi uresničljiva.

Muzeju so za sedaj določili drugo nadstropje in v ta namen letos nekaj sob tudi obnovili. Kot povsod je glavna ovira hitrejša širitve muzeja pomanjkanje denarja. Čeprav se čudno sliši, je res, da mora Turistično društvo, v čigar upravi je grad, smo skrbeti za denar, potreben za vzdrževanje in preurejanje. Pomagajo si kakor vedo in znajo. Tako so letos dali spodnje prostore gradu v začasen najem Železniškemu transportnemu podjetju iz Ljubljane za nastanitev delavcev, zaposlenih pri elektrifikaciji in obnovi železniške proge Zidani most—Dobova. Nekateri člani Turističnega društva in drugih organizacij v Brestanici se niso strinjali, da bi v gradu namestili delavce, češ da bo to zgradbi škodilo. Ta bojazen je bila odveč. Turistično društvo je z denarjem od najemnine že uredilo gostilni-

ške prostore v upravni zgradbi, v načrtu pa imajo še gradnjo sanitarij in ureditev štirih tuj-skih sob z osmimi posteljami. Nekaj denarja so namenili tudi za vzdrževalna dela in nadaljnjo obnovo soban ter okolice gradu. Grajsko dvorišče bodo postopoma v celoti uredili za kulturne prireditve, Društvo likovnih umetnikov Krško pa bo v dveh prostorih uredilo stalno razstavo likovnih stvaritev.

Razstavljeno gradivo v muzeju izgnancev je vredno ogleda, in to ne le za tiste, ki so preživeli kalvarijo izgnanstva, marveč za vsakogar in še posebno za mladi rod. Med razstavljenimi dokumenti je tudi vrsta izvirnih, ki niso bili doslej še nikjer razstavljeni; precej takih pa še vedno čaka na prostor. Zato je prav, da se poiščejo vse možnosti, da bo ta edinstveni Muzej izgnancev dobil mesto, ki mu pripada.

PETER ROMANIČ

IVAN JAN: Mrtvi ne lažejo

Pred kratkim je pri zavodu »Borec« izšla knjiga s tem naslovom. Zelo domiselno jo je opremil Ivan Seljak-Čopić, natisnila pa tiskarna »Ljudska pravica« v Ljubljani.

Partizanski pisec Ivan Jan je tudi v knjigi »Mrtvi ne lažejo« segel na področje, ki ga dobro pozna — na področje gorenjskega partizanstva. Tako je nastala zgodba, ki je napolnila knjigo običajnega formata, prvo Janovo tako obsežno celovito delo.

Delo »Mrtvi ne lažejo« bi najlaže uvrstili med povesti, čeprav ima v sebi tudi prvine romana. Način pisanja je reportažen, toda to ne moremo pisca šteti v zlo, saj reportaža nikakor ni manjvredna knjižna zvrst.

Zgodbo, po kateri je napisal knjigo, je Jan našel v Bohinju. Zapletil okoli Gabra, sekretarja okrajnega komiteja KP za Bohinj, sicer pa pretkanega gestapovskega agenta, ter člana tega komiteja, Iskre, so mu rabili za predlogo. Seveda nikjer ni zapisal, za koga gre, obema nosilcema glavnih vlog je dal drugačno ime in nikjer ni omenil, da se je to zgodilo v Bohinju. Dodal je nekaj likov, med njimi glavnega junaka Aleša, v katerem zasledimo poteze bohinskega revolucionarja Tomaža Godca. Vendar so vosovci razkrinkali Gabra in Iskro skoraj dve leti po Godčevi smrti. Toda pustimo Janu pisalejsko pravico svobodno izbirati motive in plesti

zgodbo kot si jo želi. To delajo drugi pisatelji.

Na kratko je vsebina »Mrtvi ne lažejo« takšna: Nekje na Gorenjskem, v vasi, ki je vsa na partizanski strani, deluje sila premeten izdajalec. Že na začetku povesti zvemo, kdo je in kako se pretvarja. Njegova polsestra je nevesta partizanskega obveščevalca, ki svojega neusojenega svaka kaj kmalu začne sumiti zvez z gestapom. Zato mu Nemci nastavijo past in ga ujamejo. Na vse načine ga skušajo pridobiti, da bi tudi on postal gestapovski agent, toda zaman. Izdajalec pa svoje mreže plete dalje, padajo nove žrtve, med njimi tudi novi partizanski obveščevalci. Gestapo spletkari, podtika poštenjakom izdajstvo, da bi povzročil med našimi ljudmi spore in razmetil sovraštvo. Gestapovci izdajalca vsega obvezanega kažejo po zaporih, da bi pri zajetih borcih zlomili voljo do odpora. Ravno to izdajalca tudi pogubi: ko žena obišče moža, zve, koga so mu kazali vsega obvezanega, in to takoj sporoči partizanom. Za vsem tem pa slutimo spet gestapovsko spletko. Znebili so se nezanesljivega in dokončno izrabljenega agenta, ki je postajal nevaren glavnemu agentu, ki ga niso še odkrili in ki deluje precej na visokem položaju. Od njegove roke tudi pada, spet zato, da ne bi skušal rešiti svojega življenja tako, da bi pokazal partizanom glavnega izdajalca...

V povesti se prepleta mnogo usod, ki pa so le nakazane, tako mimogrede. Zapletena zgodba bi bila lahko veliko obsežnejša, če bi Jan hotel opisati vse podrobnosti. Tako pa marsikje manjka vzgib, ki je pripeljal do tega ali onega dejanja. Tako na primer ne zvemo za nadaljnjo usodo glavnega izdajalca. Prav tako tudi premalo zvemo o nagibih, zaradi katerih nevesta glavnega junaka Aleša ni partizanom povedala za polbratstvo izdajstvo, zakaj je to hotela narediti šele potem, ko je zvedela za ženino smrt in ko je bil izdajalec že v partizanskih rokah.

Krivičen bi bil do Janovega dela, če ne bi zapisal, da se kljub vsemu njegova knjiga bere z zanimanjem, da jo je težko odložiti pred koncem. Predvsem pa iz nje zvemo za malo znano stran našega osvobodilnega boja, za boj s pretkanimi in izkušenimi nasprotniki, ki jih kljub temu porazijo takšni amaterji, kot so bili naši obveščevalci. Zvemo za železno pravilo nacistične policije, da plača usluge s kroglo, da se brezobzirno znebi še tako vdanega človeka, če je tako za njeno delo koristno. S tega stališča je knjiga popolnoma dosegla svoj namen in jo lahko štejemo kot vzgojno. Zato lahko predvidevamo, da jo bodo bralci zagotovo lepo sprejeli.

MP

Premiera filma »Krvava bajka«

V novi kinodvorani »Šumadija« v Kragujevcu je bila 20. oktobra premiera celovečernega filma »Krvava bajka«, delo mladega režiserja in pisca scenarija Torija Jankovića. Film, za katerega je prispevalo denar več sto delovnih organizacij iz vse države, sta pripravila »Filmska delovna skupnost« iz Beograda in kragujevski zavod »Spominski park«.

Film prikazuje množično ustrelitev 7300 nedolžnih prebivalcev Kragujevca 21. oktobra 1941. Med tanci je bila tudi skupina mladih čistilcev čevljev, ki niso hoteli Nemcem očistiti škornjev. Še ko so snemali ta film, se je zanj zanimala vrsta distributerjev iz tujine in so se že takrat načelno dogovorili, da bo svetovna premiera tega filma najbrž v prvi polovici prihodnjega leta v Varšavi.

V filmu »Krvava bajka« igra vrsta znanih jugoslovanskih igralcev, med njimi: Mira Stupica, Bata Živojinović, Ljuba Tadić, Janez Vrhovec, Ljubiša Jovanović in drugi. M. N.

Nove knjige

Katalog o muzeju ljudske revolucije Slovenije

»Muzej ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani« je naslov obširnega in lično opremljenega kataloga razstave v tem muzeju.

V začetku kataloga je priobčene nekaj podatkov o ustanovitvi in razvoju muzeja, ki danes hrani nad 7000 muzejskih predmetov, nad 130.000 fotografij partizanskega in okupatorskega izvoza ter fotodokumentacijo povojne socialistične graditve.

V nadaljnji vsebini je v katalogu opisana razvrstitev razstavnih predmetov. V petih dvorah, v avli in v mali dvorani je sistematično urejeno in razstavljeno dokumentarno gradivo od prvih začetkov naprednega delavskega gibanja do ustanovitve komunistične stranke Jugoslavije na Slovenskem. Temu sledijo dokumenti o preganjanju komunistov in naprednega delavstva sploh. Prikazan je tudi boj proti šestojanuarski diktaturi. Skratka opisan, oziroma v razstavi je prikazan ves politični razvoj delavskega gibanja v predprilski Jugoslaviji, do okupacije in ustanovitve Osvobodilne fronte.

Po opisu v katalogu ponazarjajo v razstavi sodelovanje buržoazije z okupatorji, ustanovitev OF, partijsko konferenco, glavno poveljstvo, prve akcije, prve partizanske čete, vstajo na Gorenjskem pa tudi okupatorjevo nasilje.

Podatki v katalogu se nadalje nanašajo na koncentracijska taborišča, na osvobodeno ozemlje, ljudsko oblast, na Ljubljano v boju itd. Težko bi bilo navesti vse, toda opis sistema lično urejenega gradiva omogoča vsakemu obiskovalcu muzeja dobiti jasen pregled dogodkov v času okupacije naše dežele. Toda ne samo tisto, kar se nanaša na borbe partizanov z okupatorji, marveč tudi vse tisto, kar je v zvezi s političnim razvojem in razvojem ljudske oblasti je opisano v istem redu kot je v muzeju razstavljeno.

V razstavnih prostorih muzeja ljudske revolucije so prikazani in v katalogu opisani tudi partizanska saniteta, prav tako partizanska tehnika in tisk, partizanske delavnice, kurirske zveze in denarni zavod Slovenije.

Katalog muzeja ljudske revolucije Slovenije je odličen priročnik za vse obiskovalce razstave, lahko bo pa služil tudi šolam kot pripomoček pri pouku zgodovine NOB.

V. M.

Slovensko partizansko gospodarstvo

Zavod »Borec« v Ljubljani je izdal pomembno delo »Slovensko partizansko gospodarstvo v luči partizanskih dokumentov«, ki ga je napisal dr. Metod Mikuš.

To razpravo je avtor razdelil na tri poglavja. V prvem obravnava slovensko partizansko go-

spodarstvo od začetkov NOV do nekaj mesecev pred kapitulacijo Italije, v drugem, od nekaj mesecev pred kapitulacijo Italije do prvega zasedanja SNOS, tretje — pa od prvega zasedanja SNOS do osvoboditve.

Vsi, ki so v tej ali oni obliki sodelovali v naši narodnoosvobodilni borbi, pa tudi tisti, ki so jo samo doživljali povsem dobro vedo, da bi ta borba ne bila uspešna brez organiziranega zaledja. Vsi udeleženci NOB so bili navezani sami nase, zato jim je bila nujno potrebna pomoč v hrani, oblačilih, obutvi, zdravilih itd. Toda pomoč ni bila potrebna samo partizanskim borcev, marveč tudi žrtvam okupatorja, potrebna pa je bila tudi preskrba prebivalstva na osvobojenem in kontroliranem ozemlju. In prav organiziranje in zagotavljanje te pomoči je bilo v začetku okupacije ena od bistvenih nalog OF. Pozneje so skrb za materialno pomoč prevzeli narodno-osvobodilni odbori, oziroma posebne gospodarske komisije, ki so ponekod zaradi svoje množičnosti celo zamenjale odloke Osvobodilne fronte.

Kako pomembno je bilo partizansko gospodarstvo je videti tudi iz tega, da so že na prvem zasedanju SNOS začrtali jasne naloge najvažnejšim gospodarskim panogam in to: za prehrano NOV in civilnega prebivalstva, kmetijstvo, gozdarstvo, industrijo, finance in posojilo.

Razprava o slovenskem partizanskem gospodarstvu, ki obsega 396 strani je napisana v luči partizanskih dokumentov in podrobno osvetljuje razvoj in uspehe te vrste dejavnosti v času NOB. Zato bo do to knjigo z zanimanjem brali vsi tisti, ki so s svojim aktivnim delom prispevali k uspehom OF na gospodarskem področju. Verjetno pa bo ta razprava še bolj zanimala mlajše generacije, seveda v prvi vrsti pa gospodarske zgodovinarje.

V. M.

Partizanska ljudska pesem



Rdeči mak

Oblaki podé se preko neba,
trava se ziblje, rž valovi
in sredi poljane sva čisto sama,
le v najinih prsih ogenj gori.

Še lani so talce čez polje peljali
po stezi, ki nema pred nama leži,
v oči sva jih gledala in vstrepetala,
ko videla sva, kaj v dušah jim tli.

Nekdo med njimi bridko je zaječal —
otrok je še bil, velikih oči,
a starec ga tiho, tiho je tešil:
»Sin, s svojo krvjo boš narod odrešil!«

In strelji so resnili tam nekje v jami,
sin za svobodo življenje je dal.
Rdeči mak je pognal iz njegove krvi,
ki na grobovih talcev cveti.

Neznana avtorica

Razprava o spopadu

Na Dobrovljah, hribovju sredi Savinjske doline, se je 17. novembra 1942 spopadel Savinjski bataljon z Nemci. Ta hudi udarec, ki ga je doživelo štajersko partizanstvo, pa je dejansko pomenil moralno znago. Zato bo 7. novembra letos na kraju spopada velika proslava.

Tovariš Lojze Požun, kustos muzeja revolucije Celje, je o tem boju napisal daljšo razpravo z naslovom »Borba savinjskega bataljona na Dobrovljah«. Začeli jo bomo objavljati v prihodnji številki. V njej je prvič opisan ta spopad po zgodovinskih virih in v splošnih okvirih, medtem ko doslej poznamo samo nekaj več ali manj točnih spominskih zapisov.

Vojaška veda in tehnika

Prevozi vojaštva čez Severni tečaj

Američani so pred kratkim s svojimi orjaškimi transportnimi letali prepeljali iz ZDA v Zahodno Nemčijo, kjer imajo letalska oporišča, ves artiljerijski divizion, ki naj bi se udeležil manevrov NATO enot.

Zanimivost poleta je bila v tem, da so ga opravili prek Severnega tečaja. Na ta način so v Zahodno Nemčijo prepeljali v desetih urah divizion (približno 550 vojakov) s havbicami vred.

Lopata-sekira-žaga

Ameriški vojaki v Južnem Vietnamu bodo v kratkem prejeli novo orodje za ukopavanje. Gre za novo vrsto lopatice, ki bo skoraj pol kilograma lažja od prejšnje. Ta je tehtala približno dva kilograma. Orodje je zelo praktično, saj je mogoče kovinski ročaj odvit, lopatico, ki je na eni strani napravljena v obliki žage za odstranjevanje grmov in korenin, pa je mogoče uporabljati tudi kot sekuro.

Tanki M-60 z granatami in raketami

Zvedelo se je, da so Američani že konec prejšnjega leta sklenili pogodbo za novo varianto tankov M-60A1E2, ki se od sedanjih tankov M-60A1 razlikuje po tem, da je njihova kupola nekoliko nižja, spremenjena pa jim je tudi oborožitev. Top 152 mm je napravljen tako, da ga je mogoče uporabljati ne le za streljanje z granatami, temveč tudi za spuščanje vodljivih protitankovskih raketnih izstrelkov »Shillelagh«. V tanku je prostora za 33 granat in 13 raket.

Laserski daljinomer

Ameriška vojska je za novo varianto tankov M-60 A1E2 (243 vozil) naročila posebne laserske daljinomere, katerih sestavni deli so laserski rubini, teleskopska optika, elektronska aparatura in komandna plošča. Laserski curek daljinomera, ki je povezan z drugimi napravami za usmerjanje ognja, naravnajo proti cilju. Ko laserska svetloba zadene cilj, se na plošči takoj zatem prikaže številka, ki označuje oddaljenost cilja od tanka, podatki o tem pa se avtomatsko prenašajo tudi na napravo za usmerjanje ognja.

Oborožitev angleške desetine

Angleška pehotna desetina ima deset vojakov. Desetar je oborožen s pištolo, vsi drugi vojaki pa s polavtomatskimi puškami SLR, ki se v ostalih NATO deželah imenujejo FN30. Dva vojaka iz desetine imata poseben pripor, s pomočjo katerega lahko s te puške streljata na razdaljo 60 metrov tudi protitankovske mine »energa«. Razen tega ima desetina še protitankovski metalec »karl gustav« in puškomitraljez GPMG ali »pa bren«, ki ga tudi naši borci dobro poznajo še iz časov druge svetovne vojne.

Motopohotna desetina, ki se prevaja v oklopnem transporterju, je nekoliko manjša in ima z desetarjem vred devet borcev, izmed katerih je eden voznik transporterja.

Poljski minolovci

Poljska vojna mornarica je sprva imela le minolovce sovjetske konstrukcije, pred šestimi leti pa so na Poljskem ubrali lastno pot in začeli graditi povsem svoje minolovce. Ti imajo po 500 ton, dolgi pa so po 38 metrov. Razen naprav za iskanje in odstranjevanje min ter tračnic za polaganje min so oboroženi s tremi dvocevnimi protiletalskimi topovi 25 mm ter z ustreznimi radarsko in radijsko opremo. Poganjajo jih dieselski motorji, ki jim omogočajo hitrost 30 km na uro. Ta jim povsem zadostuje, saj se od te vrste vojnihi ladij ne zahteva velika hitrost.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Boj za orožje

PORTUGALCI BI SE MORALI UMAKNITI IZ AFRIKE ŽE PO NEKAJ MESECIH, ČE JIH NE BI PODPIRALE NEOKOLONIALISTIČNE IN DRUGE REAKCIONARNE SILE.

Odkar so se Portugalci izkrcali v Mozambiku, je minilo že več kot 460 let. Takrat in tudi še kasneje je bila Portugalska pomembna pomorska in vojaška sila, ki si je pridobila kolonije tudi na južnoameriški celini in še v drugih delih sveta. Današnja Portugalska ni niti senca tistega, kar je ta dežela pomenila nekdanj. Duše jo težave, ki so posledica Salazarjeve diktature in gospodarske revščine. Navzlic temu pa je pod njeno oblastjo še vedno 2.065.855 kvadratnih kilometrov tujeja ozemlja, na katerem živi skoraj 12 milijonov Afričanov. Angola, Mozambik in Portugalska Gvineja so velike za polovico Evrope oziroma dvaindvajsetkrat večje od Portugalske.

Tretjina Mozambika osvobojena

V Mozambiku se že pet let bore proti kolonialnim enotam. Člana CK FRELIMO (osvobodilno gibanje Mozambika) Simanga in Dos Santos sta me seznanila z rezultati in izgledi tega boja.

»... V provincah Gabo del Gade in Njasa je ostalo zelo malo Portugalcev. Imajo majhna, osamljena in povsem blokirana oporišča. V provinci Tebe je odprta nova fronta in imamo pomembne uspehe. Osvobojena je že tretjina naše velike in bogate dežele.

Pokazala sta mi fotografije ujetih portugalskih vojakov in oficirjev ter navajata tipe in številke avtomatskih pušk, mitraljezov, pištol in drugega orožja, izdelanega v Zahodni Nemčiji, Franciji in drugih deželah ter namenjenega, med drugim, tudi silam Atlantskega pakta.

»... Spričo teh in prejšnjih uspehov,« nadaljuje Simanga, »so Portugalci spoznali, da našega gibanja ne morejo premagati na bojišču in skušajo to storiti z atentati. Svoje agente pošiljajo v Tanzanijo z namenom, da ubijajo naše ljudi. Tako je bil leta 1966 ubit član CK FRELIMO Sigauke, nekoliko kasneje pa še Matembe. Nato so ubili tudi tovariša Samuelo Kankombeja, pomočnika komandanta za operativne zadeve. Terorizem pa je dosegel vrh 3. februarja, ko je bil ubit predsednik FRELIMO doktor Eduardo Modlane.

Na površini 783.030 kvadratnih kilometrov živi v Mozambiku nekaj manj kot 6 milijonov ljudi, obdelane pa je le 2,6 % zemlje. Industrije in delavskega razreda pravzaprav ni. Tudi o nacionalnem vprašanju je težko govoriti, zakaj v mnogih afriških deželah razvoj družbene zavesti ostaja v plemenskih mejah.

Ce mnogi voditelji afriških osvobodilnih gibanj pogosto udarjajo, da je treba hkrati z bojem proti kolonizatorjem skrbeti tudi za razvoj prosvete, je to lahko celo dobronamernim ljudem zunaj Afrike nekaj nenavadnega. Kdor pa vsaj posredno pozna življenjske pogoje in izobrazbo afriškega človeka v neosvobojenih delih te celine, ve, da to vprašanje hkrati z oboroženim bojem, čeprav v manjšem obsegu, zelo dosti pomeni za končno osvoboditev.

Ta osvobodilni boj je zagrabil in ponesel proti sredini revolucionarne reke tudi nekatere neplaivalce, ki pa ob najmanjši krizi in oseki zaostajajo in obračajo hrbet do takrat še njihovi zastavi. Temu se tudi FRELIMO ni mogel izogniti predvsem zato, ker si je doktor Modlane, veliki strateg anticolonialističnega revolucionarnega boja Mozambika, prizadeval, da množice, ki so pripravljene boriti se proti kolonizatorjem, združuje v široki fronti. Zato izdaja člana CK FRELIMO Lazara Cavadameja ni mogla vplivati na revolucionarno razgibanost v de-

želi, pač pa je bila za vodstvo FRELIMO znak, da je treba analizirati stanje in določiti nadaljnjo pot.

»... Po atentatu na doktorja Modlaneja,« pripoveduje Simanga, »smo sklicali sestanek CK in vestransko analizirali stanje... V tej analizi, v okolju globoke kritike in samokritike, smo osvetlili izvore ideološke neenotnosti gibanja. Naše gibanje je bilo tako široko, da smo celo v CK prenašali razredno tuje elemente s kapitalistično in eksploatatorsko miselnostjo. Mednje je spadal tudi Lazaro Cavadame, ki je z naropanim denarjem zbežal k Portugalcem. Zato smo sklenili, da je naša osnovna naloga boj za ideološko enotnost gibanja.«

Osvobodilno gibanje v Mozambiku šteje, sodeč po izjavah članov CK FRELIMO, kakih 20.000 borcev. To je za afriške razmere oborožena sila prve vrste. Tunizijski časopis Jeune Afrique piše, da so oborožene sile FRELIMO številčno enako močne kot voj-

ske Zambije, Tanzanije, Ugande in Somalije skupno. Vsak dan prihajajo novi borci sorazmerno s količinami orožja, ki jih zaplenijo ali dobe kot pomoč. Moralno-politične razmere na osvobojenem in neosvobojenem ozemlju v Mozambiku in Angoli omogočajo mobilizacijo novih borcev, toda pglavni problem obeh gibanj je — orožje.

V Angoli je 12.000 borcev

Nacionalno gibanje za osvoboditev Angole, ki ima približno 5 milijonov prebivalcev, je ustanovila leta 1956 skupina naprednih izobražencev: Iliado Marcelo (sedaj je v zaporu), doktor Agostino Neto (sedanji predsednik gibanja) in inženir Mario de Andrade, ki je dolgo živel v Evropi in bil pod vplivom francoske KP. Vodstvo MPLA (nacionalno gibanje za osvoboditev Angole) je sprva upalo, da bo Salazarjev režim propadel in da bodo demokratične sile v metropoli kolonijam priznale neodvisnost. To utvaro so drago plačali — s petimi leti čakanja. Do oboroženega boja je prišlo februarja 1961, boj pa je od petnajstih zajel devet provinc.

Oborožene sile gibanja, kot trdijo člani CK MPLA, štejejo kakih

12.000 borcev. Če pa bi imeli dovolj orožja, je nekajkrat izjavil doktor Neto, pa bi narasle na 20.000 borcev.

V Angoli deluje tudi organizacija, ki jo vodi tako imenovana emigrantska vlada z Robertom Holdenom na čelu. To gibanje ima v severnem delu dežele in ob meji proti Kongu nekaj tisoč oboroženih borcev, njegovo »vlado« pa so priznale tudi dežele Organizacije afriške enotnosti. Gibanje je počasi zamiralo, dokler ni povsem ponehal boj proti portugalskim kolonialistom, in je postalo rezerva v rokah kolonialnih in neokolonialnih sil. Holden prejema od svojih pokroviteljev denarno pomoč.

Ker Angola meji na frankofonske države, do Holdenovega gibanja tudi Francija ni ravnodušna. Še bolj pa ga podpirajo ZDA. Čeprav imajo države Organizacije osvobodilnih gibanj v portugalskih kolonijah, le prevladujejo stališča, naj organizacija materialno in politično podpira tista gibanja, ki se bore proti kolonialistom. Ker se je Holden nehal boriti, je prenehala tudi pomoč Organizacije afriške enotnosti njegovemu gibanju. Umikajo tudi priznanja njegove »vlade«. Ko so maja vojaški strokovnjaki Organizacije afriške enotnosti obiskali Angolo, so ob vrnitvi odločno izjavili, da se v tej deželi bori le gibanje pod vodstvom MPLA.

NARODNA ARMIJA

Prekrižani računi

Nekega jesenskega dne 1944 se je po vasi Sebinje blizu Busovače kot blisk razširila novica: Prihajajo Nemci!

Ljudje so začeli bežati. Kmalu pa so ugotovili, da se nimajo sam umakniti, zakaj Nemci so pritisnili z vseh strani. Sovražnikovi vojaki so kmalu zatem vdrl med hiše in začeli ropati.

Istega dne je že zgodaj zjutraj krenila na pot tudi izvidniška patrulja 9. krajiške brigade. Poveljeval ji je mitraljezec Djordje Radovančević. Patrulja je dobila nalogo, naj pregleda zemljišče v smeri proti Busovači. Ko so izvidniki zaslišali strele, so takoj pohiteli proti Sebinju. Toda Radovančević jih je kmalu zaustavil. Borci so ga ubogali in hkrati pričakovali njegovo pojasnilo.

»Tovariši,« je ta začel, »če je sovražnik že v vasi, moramo paziti, da nas ne bi spravil v kako past. Zato se mu moramo previdno približati s tiste strani, kjer nas, kot menim, ne pričakuje.«

Borci so se nato neopazno pripeljali do pobočja hriba, s katerega bi mogli videti, kaj se dogaja v vasi. Nato so se previdno povzpeli na njegov vrh, odkoder so opazovali, kako se sovražnikovi vojaki potikajo po vasi. Rado-

vančević si je poiskal dober zaklon, nato pa svojim borcem naročil:

»Dobro namerite, streljajte pa šele potem, ko se bo oglašil moj puškomitraljez!«

Kmalu zatem so začeli obstreljevati Nemce. Sovražnikovi vojaki so se zmedli in začeli preskakovati vaške plotove. Za naropano živino in žito jim ni bilo več mar. Odgovorili so s hudim ognjem. Partizanski borci so za nup umolkli in se pritajili, Nemci pa so začeli dvigati glave in oprezovati za našimi položaji. Ker borci na hribu ni bilo več opaziti, so bili prepričani, da so se bili umaknili v bližnje gozdove. Pohiteli so kar prek čistine za njimi.

»Tovariši, pripravite bombe in potrpite!« je svojim borcem naročil puškomitraljezec Radovančević.

Nemci so hiteli in pregledovali zemljišče, vendar naših šestih oorcev, prikritih v zaklonih, niso opazili. Bilo je slišati, kako si nekaj naročajo v svojem jeziku, tu pa tam pa so spustili kak strel proti krošnjam dreves v gozdu.

Njihove nadutosti je bilo konec, ko so zadonele eksplozije ročnih bomb. Nekaj Nemcev je za-

vedno obležalo, drugi pa so se začeli umikati, ne da bi dajali kak močnejši odpor. Našim šestum borcem so porasla krila: mirno in natančno so obstreljevali iz svojih zaklonov bežeče Nemce.

Naposled so se sovražnikovi vojaki le ustavili. To se je zgodilo šele potem, ko jim je njihov oficir začel med vpitjem groziti s pištolo.

Boj je postal ostrejši. Nemci so se želeli maščevati za prvi poraz in so nenehno napadali, toda partizanski borci so se nadalje vztrajali na prejšnjih položajih. Sele po trirnem boju je Radovančević sklenil drugače. Svojim oorcem je dejal:

»Tovariši, primanjkuje nam že municije. Pripravite se na zadnji udar po fašistih, da jih zmedemo in se nato v redu umaknemo v gozd.«

Medtem so Nemci spet napadli. Borci so jih spustili podse, nato pa jih pozdravili s peklenskim ognjem. Nemci so bržkone menili, da je partizanom prispela pomoč in so se začeli v neredu umikati. Nenadoma je zastokal tudi njihov oficir in zahteval, naj ga kdo izmed njegovih vojakov ooveže. To je storil vojak z zelenkasto čelado na glavi.

Potem ko je bil sovražnikov napad zavrnjen, so se borci po vseh štirih spzvali s svojih položajev proti gozdu. Kmalu so bili na varnem.

Nemcem, kolikor jih je bilo še živih, ni bilo mar za v vasi naropano blago, temveč so z ranjenim oficirjem vred po bližnji pohiteli proti svoji postojanki, ne da bi se še kaj zaustavljali v vasi.

G. MARCETA



Ce hočete, da bo embalaža trdno olepljena, uporabljajte odlične lepilne trakove iz tovarne

Izdelovalnica gumiranega papirja Velenje

Orožja prihodnje vojne Bojni plini

Že na začetku prve svetovne vojne so po svetu krožile vznemirljive vesti, da so Nemci odkrili novo smrtonosno orožje s strahotnim učinkom. To naj bi bili bojni plini, o katerih tedaj še mnogi vojaški strokovnjaki niso ničesar vedeli. Nemci so najprej uporabili šrapnele napolnjen s solzivcem proti Angležem v Severni Franciji, kmalu zatem pa tudi na ruski fronti. Uspeh je bil v obeh primerih neznan predvsem zaradi nezadostne koncentracije uporabljene kemične snovi. Toda 22. aprila 1915 so pri mestu Ypres v Franciji, dve uri pred sončnim vzhodom izpustili iz več kot 500 posod 168 ton stisnjenega bojnega plina, imenovanega klorin, ki ga je lahek veter počasi zanesel na nasprotnikove položaje. Učinek je bil strahoten. Klorin, rumeno zelen plin z ostrim kislim vonjem namreč napada dihalne organe in če ga je v vdihnem zraku več kot ena desetisočinka v dveh minutah povzroči smrt. Obramba je v nekaj minutah razpadla. S plinom je bilo zastrupljenih več kot 15.000 ljudi, od teh jih je 5.000 umrlo. Razen neposrednega učinka plina, so Nemci dosegli uspeh tudi s presenečenjem, saj Francozi na to vrsto orožja niso bili pripravljeni.

Danes, po več kot petdesetih letih, je mogoče trditi, da je bil tako velik učinek dosežen pred-

vsem zaradi presenečenja. Po nekaj dneh, ko so Nemci poskusili s podobnim napadom na Kanadčane, pričakovanega učinka že ni bilo več. Vojaki so že množično uporabljali zaščitno sredstvo. Na začetku je bil to kos platna ali vate namočen v vodo ali v fotografski fiksir. Tako, zatem pa so se zaščitna sredstva začela naglo izpopolnjevati, hkrati pa seveda tudi bojni plini, odkrivali so nove načine uporabe, pa tudi nove vrste. Razen že omenjenih dražljivcev, ki povzročajo kihanje, solzenje ali bruhanje in katerih učinek je razmeroma kratkotrajen in jih uporabljajo proti demonstrantom, ima vojaški stroj v mnogih državah na razpolago tudi pline mehurjevce (iperit, luizit itd.), ki povzročajo vnetje dihal in lahko trajno onesposobijo tudi zdrave normalne osebe. Nevarnejši od njih so takojmenovani krvni plini: cianovodik, klorovodik in arzenit; ti zastrupljajo kri in centralni živčni sistem. Svojo ubijalsko moč so dokazali predvsem v zaprtih prostorih. Pod imenom Zyklon B so ga Nemci uporabljali v plinskih celicah koncentracijskih taborišč. Razen vpliva na delovanje krvi, napada ledvica in jetra, a začne delovati šele čez nekaj dni. Na bojnem polju je zatorec skoraj neuporaben. PROTI vsem tem plinom dobro ščiti zaščitna maska, zato ni verjetno, da bi jih

uprabljali v prihodnji vojni, razen morda proti gverilcem v podzemeljskih skrivališčih.

Podobne ugotovitve veljajo tudi za zadušiljivce (fosgen, difozgen). Ta dva plina pa sta povrh vsega še slabo obstojna.

Bojni plini, ki so med prvo svetovno vojno, kot piše Britanska enciklopedija, pomorili okoli 800 tisoč ljudi (275.000 Rusov, 190.000 Francozov, 181.000 Angležev, 78.000 Nemcev in 70.000 Američanov), orožje, pod katerim je tedaj trepetal ves svet, je zaradi učinkovitih zaščitnih sredstev, ki jih danes proizvajajo malodane že vse dežele sveta, praktično izgubilo svoj pomen. Toda med prvo svetovno vojno so bili plini še strahotno orožje. Znanost je tedaj mrzlično iskala snovi s strupenim delovanjem. Še med samo vojno so jih bili odkriti več kot 3.000. Pa tudi proizvodnja plinov je bila znatna. Računajo, da so bojujoče se strani tedaj uporabile 125.000 ton teh sredstev in da je pri njihovi uporabi sodelovalo okrog 17.000 posebej izurjenih vojakov.

Posebne pomena pri nadaljnjem razvoju in uporabi kemičnih bojnih sredstev, so tudi statistične ugotovitve, da je med 1. svetovno vojno umrlo le 7-8 odstotkov vojakov, zastrupljenih z bojnimi plini. Ti podatki služijo zagovornikom uporabe kemičnih sredstev v vojne namene, češ da so ta sredstva dosti bolj humana kot druga sredstva za masovno onesposabljanje ljudi. Njihovi nasprotniki pa dokazujejo, da so kemična sredstva, proizvedena danes, neprimerno bolj učinkovita, kot so bila tista med 1. svetovno vojno.

In nobenega razloga nimamo, da ne bi smeli domnevati, da bodo ta sredstva spet uporabljena za množično uničevanje ljudi. Leta 1924 so v Ženevi sicer podpisali mednarodni sporazum, ki prepoveduje uporabo bojnih strupov v vojne namene, toda znanost je medtem toliko napredovala, da je danes mogoče industrijsko proizvajati vrsto zelo škodljivih snovi, ki se zelo razlikujejo od bojnih plinov, uporabljenih med prvo svetovno vojno.

Za rušenje stavb in drugih objektov imajo armade na razpolago zažigalna sredstva: fosfor in kovinske praške, ki naglo izgorevajo. To je močno orožje proti gosto naseljenim krajem, vsaj delno zgrajenim iz vnetljivega materiala. V možni vojni med razvitimi deželami imajo ta sredstva le omejen pomen.

Proti ljudem v bunkerjih in drugih stavbah iz trdnega gradiva, se že sedaj in se bo v prihodnje še bolj uporabljal napalm. Njegovi goreči curki, ki razvijajo temperaturo tudi do nekaj tisoč stopinj, prodrejo v betonske bunkerje, v največje bojne ladje in najtežje tanke. Zaščita pred napalmom je zelo težavna.

Cilj napada s kemičnimi sredstvi so tudi rastlinstvo in posevki. Za uničevanje »žive sile« pa so namenjeni tudi živčni plini in duševni strupi.

ZIVČNI PLINI

Nemški kemik Gerhard Schrader je v laboratorijih I. G. Farbenindustrie v tridesetih letih delal poskuse, da bi imel priprilno sredstvo za uničevanje mrčesa — insekticid. Odkril je tabun, tako močno sredstvo, da so ga takoj rezervirali v vojaške namene. Do druge svetovne vojne so odkrili še en živčni plin — sarin in leta 1944 tretjega — soman. Vsi trije so neprimerno močnejši od vseh dotlej znanih bojnih kemičnih sredstev. Delujejo hkrati na kožo (v tekoči obliki) in na dihalne organe (v plinski). Človek, ki vdihne 2 miligrama sarina, je mrtev. Če dvajset ljudi vdihne zrak, v katerem je 25 miligramov strupene snovi na m³ v eni minuti — jih bo 10 umrlo. Sarin je tridesetkrat bolj strupen od fosgena, soman je bolj strupen od sarina, tabun pa nekoliko manj.

(Nadaljevanje sledi.)

Filip Pajnič: V Benečijo in nazaj

Po znani tragediji, ki je prizadela Dolomitski odred marca 1943 v Belški grapi pri Polhovem gradu, so se vsi trije bataljoni tega odreda zbrali v vasi Babna gora. Med petnajstimi borci, ki jih je komanda istega večera izbrala za posebno nalogo, sem bil tudi jaz. Bili smo vsi zdravi, močni fantje, sposobni za večje napore. Vsakemu od nas so dali paket, težak skoraj dvajset kg, štirje pa so dobili en sam paket, težak okoli 50 kg, zavrt v platno z dvema ročajema, da bi ga nosili po dva izmenično. Nismo vedeli, kam gremo, kaj nosimo, koga bomo spremljali; za imena nekaterih partizanov, ki so se nam pridružili, smo izvedeli šele po nekajtedenskem skupnem pohodu. Pozneje smo izvedeli tudi, da nosimo akumulatorje in generator.

Vreme je bilo sicer hladno, vendar je bilo za zgodnji pomladanski čas razmeroma suho. Z nami so šli namestnik komandanta slovenskih partizanov — Jaka Avšič, nekaj drugih funkcionarjev, radiotelegrafist Džidži, Iskra, Danilo Šorovič iz Črne gore in drugi. Vsi ti naj bi na Primorskem prevzeli funkcije v raznih partizanskih enotah. Oboroženi so bili s pištolami, Jaka Avšič pa je imel avtomatično parabolo. Drugi borci smo imeli puške »mazverice« in dva puškomitraljeza tipa »zbrojevka«. Municije smo imeli precej s seboj, po čemer smo sklepali, da gremo na dolgo pot.

Tako je torej sredi marca 1943 krenila z Babne gore kolona kakih 25 partizanov proti Primorski. Za vodiča nam je bil določen Škrotnikov Jaka iz Žiberš.

Še isti večer smo prekorčili bivšo italijansko mejo, šli mimo dveh belogardijskih postojank pri Treh kraljih in v Rovtah ter že precej pozno prispeli do Škrobnikove domačije v Žiberšah, kjer je bil doma naš vodič. Na vrtu pred hišo smo počivali, med počitkom pa so nam Škrotnikovi skuhali za večerjo dobre, z ovirki zabeljene koruzne žgance, ki so nam prilegli kot le kaj.

Takoj po večerji smo si nadeli vsak svoje breme in krenili, saj je bilo treba še to noč zopet prečkati bivšo jugoslovansko-italijansko mejo, ki je bila tiste čase močno zastražena. Spretnemu vodiču se je posrečilo pripeljati nas čez, ne da bi nas opazila katera izmed številnih italijanskih patrulj. Danilo se je že, ko smo prispeli v bližino Črnega vrha, se utaborili v gozdičku in tam počivali ves dan.

Vreme je bilo znošno, ni bilo preveč mrzlo. Tu pri Črnem vrhu smo dobili zvezo s tamkajšnjimi terenci, ki so nas informirali o italijanski posadki na Črnem vrhu, nam priskrbeli hrano in nam dali vodiča za nadaljnjo pot. Ves dan smo bili v bližini ceste, zato smo se le polglasno pogovarjali. Podnevi je sijalo sonce in kar ogreli smo se. Ko pa se je znožilo, smo krenili z novim vodičem mimo Črnega vrha v grapo Idrijco, šli čez vas Idrijsko Belo, se vzpenjali in prišli ob Idrijci navzgor po cesti v Mrzle Rupe. Spominjam se prav dobro, da smo ves čas hodili ob hlohidi, položeni ob cesti, lepo obdelanih, gladkih, brez grč, debeli so bili nekateri tudi okoli meter. Še podnevi smo prišli do Mrzle Rupe, kjer je taborila neka manjša partizanska enota. Tu smo ostali, celo malo zaspali smo, prav kmalu pa smo se morali dvigniti in se napotiti dalje. Le kam, vraga, se nam tako mudi, smo godrnjali, kajti nahrbtnik z vso opremo in povrh še dvajsetkilogramski akumulator ni bila lahka breme in so nas naramnice kar pošteno rezale v rame. Naš komandant Jaka Avšič pa o kakem daljšem počitku ni hotel nič slišati, zakaj možnost premika podnevi je bilo treba izkoristiti. Optali smo se torej in spet krenili naprej.

Ves dan in vso noč smo hodili z zelo malo počitka mimo Vojskega, Zgornje Tribuše in šele drugega dne dopoldne dospeli do vasi Lazne. Iz previdnosti nismo šli vsi v vas, ustavili smo se zunaj vasi, počivali, malo pojedli in čakali prvega mraka. Prišli smo do krajev, koder smo lahko hodili le ponoči. V Čepovanu je bila takrat močna karabinjerska posadka.

V mraku smo torej krenili in že pred polnočjo prišli v Srednji Lokovec. Šli smo skozi vas naravnost v vaško gostilno, kjer so nam skuhali večerjo. Naš komandant je imel s seboj denar in nam je kupil vina. Počasi so se nam odmočila grla, pa smo zapeli — Kebe, Januš, Nande in jaz — nekaj partizanskih in narodnih pesmi. Marsikateremu Primorcu smo s pesmijo izvalili solze iz oči. Vina na mizah sedaj ni več znanjalo, napil pa se nihče ni. Zunaj vasi pri cesti, ki drži v Čepovan, smo nad usekom postavili stražo s puškomitraljezom. Čakali smo pa zaman, sovražnika ni bilo blizu, ko da bi vedel, da mu bomo dobro posvetili. Na tej planoti smo se znebili svojega tovora, odložili smo težke akumulatorje in generator, ki nam je delal največ preglavic. Nekje na Lokovski planoti so bili pripravljeni zakloni, skopani v zemljo. V njih so se utaborili radiotelegrafisti — s tovarišem Džidžijem, ki je bil poslan, da vzpostavi zvezo — z radio sprejemno in oddajno postajo.

Prišla je ura, ko smo se morali posloviti od prijaznega gostilničarja. Odšli smo, še preden se je začelo daniti, in se čez dan skrili nekje v gozdu na hribu. Primernih položajev za partizansko borbo je na Lokovski planoti brez števila. Kdor ne pozna Lokovca, si težko predstavlja, kakšna vas je to. Mi, jugoslovanski partizani, kakor so nas domačini imenovali, smo tej vasi dali ime »Primorski London«, ker je dolga približno šest kilometrov in razdeljena na Spodnji, Srednji in Zgornji Lokovec. Vse te vasi so Lokovska planota, proti zahodu je Banjša planota, za njo pa dolina Soče.

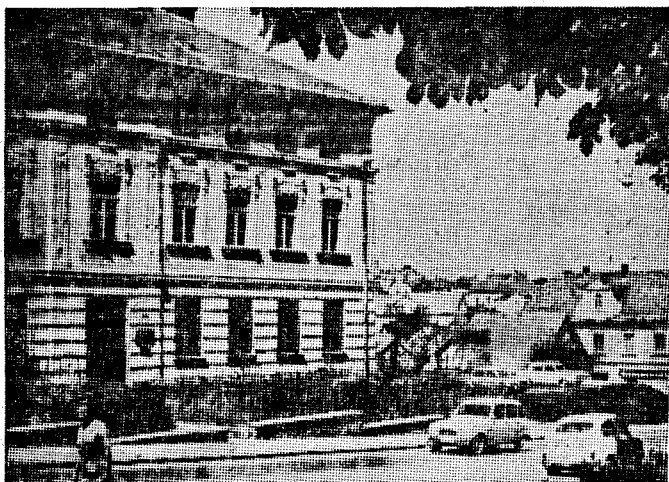
Naša skupina se je tisto zgodnje jutro utaborila v Spodnjem Lokovcu blizu kmetije Mamec. Dobrih zakonov za borbo ne manjka, kajti kmetije so kakor nalašč raztresene po vsej planoti, med njimi pa so hribčki in goščave. Vseeno smo taborišče vsak dan preselili, da ne bi mogel kak izdajalec povedati, kje smo. Tako skriti pa že nikdar nismo mogli biti, da nas ne bi našla lokovska dekle, ki so nam večkrat prinesla kaj dobrega za pod zob.

Pričelo se prihajati in se nam pridruževati primorski partizani, da nas je bilo čedalje več. Nekateri od njih so imeli lovške puške, drugi stare avstrijske, nekateri so bili brez orožja. Nekje v Spodnjem Lokovcu je stanoval terenec, ki nas je preskrboval s hrano. Nekega večera so se javili neki tovariši — bilo jih je sedem — da gredo k njemu po hrano. Spotoma so se ustavili na Zagarjevo kmetijo. V tej hiši so imeli še staro ognjišče, okoli katerega so bile postavljene klopi. Pri hiši sta bili tudi dve lepi dekleti. Tu so naši partizani kramljali in se zadržali pozno v noč. Da pa ne bi ponoči tavali nazaj v taborišče, so se spravili spat kar v listnico, ki je bila blizu hiše. Nekaterih imen teh partizanov se spominjam, bili so tovariši: Iskra, Zmago, Sokol s puškomitraljezom in njegov pomočnik Marko. Vodič jim je bil domačin iz Spodnjega Lokovca, po imenu Pepč. Nič hudega sluteč, so lepo zaspali v listju brez straže, da jih je dobil beli dan. Kar jih iz spanja zdrmi glas italijanskih vojakov, ki so jim pri odprtih vratih zaklicali: »Buon giorno, signori!«

Fantje so bili v hipu budni, toda bilo je prepozno, bili so obkoljeni. Kot pravi partizani pa so se takoj znašli: vrgli so proti vratom nekaj ročnih bomb, vdrli skozi vrata, Sokol pa je spustil iz mitraljeza nekaj rafalov. Tedaj je Iskra, komandir patrulje, prevzel komando. Še najbolj jo je odnesel Pepč, ki je skočil skozi okno naravnost pred italijanskega vojaka s strojnico; vojak se ga je tako ustrašil, da je pozabil streljati, v tem pa jo je Pepč urnih nog potegnul v bližnji gozd. Drugih šest partizanov je jurišalo skozi vrata, štirje so ušli, dva so pa zadele italijanske kroglice. Padla sta tovariša Iskra in njegov pomočnik Marko. Oba sta bila takoj mrtva.

Italijani so po tej kratki borbi Zagarjevo domačijo požgali in se umaknili. Izvedeli smo, da so s seboj odpeljali dva padla tovariša in ju pozneje pokopali v Gorici.

(Nadaljevanje sledi.)



DOLENJSKA BANKA IN HRANILNICA

Novo mesto

s svojimi poslovnimi enotami

v KRŠKEM, TREBNJEM in METLIKI

vam hitro, natančno in zaupno, pod najugodnejšimi pogoji uredi vse denarne posle:

- za hranilne vloge in sredstva na deviznih računih občanov nudimo ugodno obrestno mero od 6 do 7,5 odstotka,
- dajemo kredite za stanovanjsko graditev, pospeševanje kmetijstva, obrti in turizma na podlagi namenskega varčevanja,
- vodimo žiro račune občanov,
- opravljamo devizno-valutne posle, odkup in prodajo valut,
- odobravamo kratkoročne in dolgoročne kredite,
- opravljamo tudi vse druge bančne posle.

PRIDRUŽITE SE TUDI VI ŠTEVILNI DRUŽINI VARČEVALCEV PRI DOLENJSKI BANKI IN HRANILNICI V NOvem mestu in NJENIH POSLOVNIH ENOTAH!

Ob dnevu varčevanja in 29. novembru — dnevu republike priskrbo čestitamo vsem varčevalcem in delovnim ljudem.



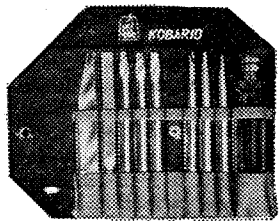
NOVO nagradno ŽREBANJE vseh hranilnih vlog pri KREDITNI BANKI CELJE

Vloge sprejemajo:

Osrednja enota Celje, podružnice:
Celjska Mestna hranilnica, Podruž-
nica za kmetijstvo
Celje, Velenje, Slovenj Gradec, Slo-
venska Bistrica in ekspoziture:
Zalec, Mozirje, Soštanj, Dravograd,
Ravne na Koroškem, Prevalje, Meži-
ca, Radlje ob Dravi, Slovenske Ko-
njice, Rogaška Slatina, Šmarje pri
Jelsah, Sevnica, Brežice, Laško, Sent-
jur pri Celju.

Žrebanje bo v Brežicah, 13. decem-
bra 1969.

**kreditna
banka
celje**



GARNITURA ORODJA TIK G-71

GARNITURA
ORODJA ZA VAS

- izdelana iz visokokvalitetnih materialov
- vsestransko uporabna
- garnitura, ki jo morate imeti

ZA VAS JIH IZDELUJE
TIK TOVARNA IGEL KOBARID

SLOVIN VINJAK

za vsak
okus...



SLOVENIJA — VINO LJUBLJANA

Mile Pavlin **SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Tedaj pa se je sam od sebe nenadoma pojavil kot grom z vedrega neba. Predstavljal sem si ga kot slokega mladeniča nežnega obraza in malomeščanskih navad v obnašanju in oblačenju, kakršni so bili mnogi ljubljanski študentje, pa sem zagledal grbastega pritlikavca. Ko sva se pogledala, sem takoj prebral v njegovih očeh nezaupanje in potuhnjenost. Moral sem mu pokazati svoje papirje, pa mi še ni verjel. Da so papirji lahko ponarejeni, je rekel, da verjame samo ljudem, ki jih osebno pozna. Bil je trmast in vztrajen, čeprav sem se mu skušal približati s pohvalami. Celo to sem mu rekel in prav nič ni vplivalo nanj, da smo že na Dolenjskem slišali za njegove uspehe. V sebi pa sem se le s težavo krotil, da mu nisem povedal, kaj mislim o njem in njegovem delu.

Pomisli, kaj takega, da iščem človeka, ki dela v naši službi več kot pol meseca in da ga nazadnje še popolnoma slučajno srečam? Kjer gre za zelo važne reči, za človeška življenja. Pri nas smo že zdavnaj prešli na sistem vsakdanjih zvez in rednega poročanja ter neposredne odgovornosti. Toda tukaj je Pohorje, prednja postojanka naše vojske. Na drugi strani Drave smo šele začeli orati ledino in pošiljati tja prve tipalke.

Toda če bi mu takoj omenili svoj sum in povedal, kar sem bil slabega zvedel o njem, bi si pokvaril nadaljnjo preiskavo. Kar se tiče nezaupanja, je imel po svoje fant prav, da ni verjel mojim doku-

68



mentom. Zato sem se z njim dogovoril, da pride spet na zvezo čez tri dni, medtem pa prek radia pokličem njegovega načelnika, da naju seznani.

Šimen je spet izginil, brzojavka je našla načelnika v Zgornji Savinjski dolini takoj in čez nekaj

69

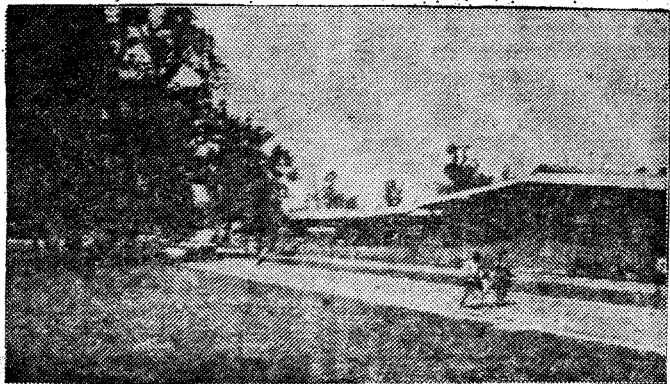
ur sem že vedel, da pride čez dan ali dva. Res je prišel in pripeljal s seboj tudi svojega pomočnika.

Po vsem tem, kar sem bil slišal o Šimnu, tudi tema dvema nisem več zaupal. Zakaj ga hvalite, zakaj nič ne ukreneta, da bi ga prisilili k redu in disciplini? Če niso vsi skupaj sovražnikov agentje? Zato sem jima natvezil, da se zanimam za Šimna zaradi njegovih izrednih uspehov in zvez v tako važnem sovražnikovem gnezdu kot je Maribor. Odgovorila sta mi s pomisleki proti Šimnu. Še bolj se mi je zdelo vse skupaj čudno. Zakaj vendar nista nekaj ukrenila in se vsaj na kraju samem podrobneje zanimala za njegovo delo, organizirala nadzorstvo nad njim?

Tretji dan, ko bi se spet moral sestati s Šimnom, pa smo že navsezgodaj zvedeli, da se nekaj kuha. V vasi pod Pohorjem je prišlo mnogo novega vojaštva. Še dopoldne so nas kolone prisilile k umiku v hosto. Kljub temu smo odšli na kraj, kjer smo bili zmenjeni s Šimnom za sestanek. Seveda ga tam ni bilo, namesto njega pa smo se skoraj srečali s kolono vojakov. Urno smo se umaknili...

Kaj če nismo izdani, sem takoj pomislil? Če ni Šimen ali kdo drug obvestil Nemcev, da sem tukaj? Če bi me ubili ali zajeli, bi bil to zanje brez dvoma velik uspeh, saj jim je bila naša varnostna služba trn v peti. Toda zakaj so potrebni za kaj takega tisoči vojakov, ko bi lahko vse skupaj opravila močnejša patrulja ali pa tudi zaseda, ki bi nas zvalila v past?

Toda če bi me na takšen način skušali onemogočiti, bi bilo vsakomur jasno, da ima prste vmes izdajalec, najbrž takšen, ki me dobro pozna. V tem primeru bi postal naenkrat Šimen sumljiv, posebno še, če se nakana ne bi posrečila in bi ostal živ. Tako pa, ko so poslali na Pohorje najmanj divizijo, se zdi vse skupaj kot slučajnost. Vojaki so



ČATEŠKE TOPLICE Slovenija - Jugoslavija

Čateške Toplice z zdravilnim vrelcem temperature 57,2° C spadajo med najmodernejše rehabilitacijske centre v Jugoslaviji.

Indikacije: reumatološke, traumatološke, ortopedske in nevrološke poškodbe lokomotornega in podpornega aparata.

Kontraindikacije: infekcijske bolezni, akutna vnetja, tuberkuloza, visoka hipertenzija, dekompenzirano srce in graviditeta.

Čateške Toplice ležijo ob mednarodni avtomobilski cesti Ljubljana - Zagreb, s priključkom na Čatežu (1,5 km).

Informacije: telefon 068-72-010 - telegram: Čateške Toplice.

Invalidi! Ko prejmete napotnico za zdravljenje zahtevajte od Vašega zdravnika, da Vaš pošlje v Čateške Toplice, kjer si boste zanesljivo popravili zdravje in na splošno opomogli.



ŽIČNA

tovarna žičnih izdelkov
CELJE
IPAVČEVA ULICA 20

POCINKANO IN PLASTIFICIRANO ŽIČNO PLATNO; VIBRACIJSKA IN DRUGA SITA IZ ČRNE, POCINKANE, PATENTIRANE, RJEODPORNE, KISLINOODPORNE IN OGNJEODPORNE ŽICE; TRANSPORTNI TRAKOVI IZ VSEH VRST ŽICE ZA VSE PANOGE INDUSTRIJE; IDEALNA VZMETNI VLOŽKI; DVALA VZMETI; PERESNI TRAK; POHISTVENE VZMETI; SARNIRJI IN SPONKE ZA POHISTVENO VZMETENJE; VARJENE ARMATURNI MREŽE; ŽIČNE KOŠARE ZA REGULACIJO REK IN ZAŠČITO CEST

SE PRIPOROČA

NE ZGRADITE SVOJE HIŠE BREZ VRAT IN OKEN



SLOVENIJALE

LJUBLJANA, Višmarje 168
LJUBLJANA, GR. hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

70

preiskovali gozdove in ena izmed kolon je slučajno zašla tudi na kraj, kjer smo bili zmenjeni za stanek... Divizija pa je opravila pred odhodom na bojišče uspelo vajo z lovom na partizane.

Tri dni so nas lovili po hostah, izmikali smo se jim, toda opravili nismo ničesar. Načelnik in njegov pomočnik sta ves čas rentočila, češ da imata vse polno drugih, nujnih opravkov in dolžnosti, zdaj pa zapravljata čas s tekanjem po hosti. V njunih namigovanjih pa sem čutil tudi nejevoljo nad menoj, ki sem ju zvabil sem in ki zdaj zahtevam od njiju, da sta mi brez potrebe na voljo.

Nazadnje je prišlo med nami tudi do prerekanja in ostrih besed. Moraj sem uporabiti vso svojo zgovornost in disciplinska pooblastila, da jo nista popihala nazaj v Savinjsko dolino. Zaradi tega se mi je še bolj vrtele v možganih, da tudi pri njih dveh najbrž nekaj ne bo v redu. Oba tovariša sem sicer poznal kot poštena in zanesljiva ter sem zato izključil možnost, da bi bila sovražnikova agenta, toda ali se nista malo preveč zabubila, se zbirokratizirala in izgubila stik z ljudstvom? Ali ju ni zdaj strah, da se ne bi zadeva glede Šimna razčistila in da bi zaradi tega tudi na njiju padla slaba luč, jaz pa bi vse skupaj prenesel na naše osrednje vodstvo?

Končno so Nemci le odšli v dolino in spet smo lahko začeli iskati Šimna. Minil je en dan, minil drugi in tretji. Načelnik in pomočnik sta vedno huje rentočila, naštevala sta mi na desetine važnih, neodložljivih opravkov. Toda jaz sem se zarotil, da ju ne izpustim in ne odneham, dokler ne doženem stvari do dna. Pa čeprav bi moral čakati tudi pol leta... Tudi taka izguba časa bi še vedno odtehtala škodo, ki bi jo utegnil v naših vrstah povzročiti izdajalec takega kova, kot bi utegnil biti Šimen.

72

Pa smo ga le dočakali! Izgovarjal se je, da pač ni mogel k nam, ker je že vnaprej vedel za nemške nakane, dva dni pa je tudi on imel važne opravke, ki jih ni smel niti jih ni mogel preložiti na poznejši čas, ker bi s tem povzročil nepopravljivo škodo.

Načelnik in pomočnik sta me predstavila Šimnu in zahtevala od njega, naj mi ustreže v vseh zadevah, ki se mi bodo zdele važne do vseh potankosti. Celo najbolj važne zaupnike, da mi mora prirediti sestanke z njimi, če bom to zahteval.

Naš sestanek je bil sila kratek. Komaj deset minut smo govorili, potem pa sta načelnik in pomočnik oddirjala nazaj v Savinjsko dolino, mene pa pustila samega s Šimnom in njegovim dvema spremljevalcema, če ne štejem mojih pet fantov. Tista dva Šimnova sta že prvi trenutek vzbudila v meni vtis razbojnikovih pajdašev, ne pa partizanov, povrh tega pa celo iz naše službe. Že napravljena sta bila tako. Okoli vratu sta nosila kričeče rdeče rute, dolge lase sta imela in brila sta se bolj poredko, za pasom sta imela velike nože, bombe, pištole, pa vsa sta bila opletena z različnimi jermeni. Mrko sta gledala v svet; Šimna nista niti za hip izpustila izpred oči, brzostrelk nista odložila niti za hip. Celo ko sta jedla, sta ju držala med kolena. Komaj komaj sem dosegel, da sta naju pustila sama s Šimnom, ko sva se začel pogovarjati. Pa še takrat sta sedela od naju komaj deset metrov daleč in pestovala brzostrelki. Seveda sem jaz imel na drugi strani svoje fante pripravljene, da bi mi pomagali, če bi bilo potrebno.

Najprej sem od Šimna zahteval, naj mi do podrobnosti poroča o svojem delu. Takoj v začetku sem zlahka ugotovil, da nima nobenega delovnega načrta niti evidence. Vse to se mi je zdelo čudno za dijaka, ki je pred odhodom k partizanom skoraj kočal gimnazijo. Vsaj pošteno pismen naj bi bil...

71

Vse kar mi je pripovedoval, je govoril na pamet, pri tem pa mešal datume in kraje, ponavljal, preskakoval in se spet vračal. Klatil mi je o svojih tesnih zvezah s terenskimi organizacijami, o posebno dragocenih zvezah s nemškimi poveljstvi in civilnimi uradi, se izgubljal v naštevanju in opisovanju malo pomembnih zadev. Lepo je znal pripovedovati, kar ni bilo važno, obširno in zanimivo je opisoval razne, že znane pojave, da bi ga nepoučen človek z veseljem poslušal dneve in dneve. Kot iz rokava mi je sipal obilico podatkov, sicer zares posplošenih, toda zanimivih.

Vmes sem ga hvalil na vse pretege in dan nama je minil kot bi trenil. Najin pogovor se je nadaljeval ob tabornem ognju pozno v noč. Ko sem bil nazadnje že silovito zaspan, sem mu predlagal, da bi šla spat, se je upiral, češ da je vsaka ura dragocena in da je navajen delati tudi po tri dni, če je treba. Očitno bi se me bil rad čimprej znebil. Toda meni se zdaj ni mudilo. Naj bi stražili naši, ki jih je več, sem mu rekel. Pričakoval sem, da se bo upiral, pa se ni. Saj ste dosti lenarili, ko ste me čakali, je rekel, zdaj pa lahko stražite. Moja dva pa sta skupaj z menoj noč in dan na nogah.

Naslednji dan sva nadaljevala. Medtem nam je vsem preskrbel kruha, suhega mesa in mošta za pravo svatbo, cigaret je bilo v izobilju, celo za popotnico, pa pečeno kokoš je tudi dobil vsakdo izmed nas.

Proti večeru mu je končno zmanjkalo besedi. Naglas sem se začudil, kako more vso to množico podatkov in ugotovitev držati v glavi. Ponosno mi je odgovoril, da se je tega naučil v Ljubljani, kjer niso smeli ničesar zapisovati, da ne bi dobili v roke sovražniki. Tukaj na Pohorju in v naši službi da je ravno tako. Pri njem že ne bodo dobili nič, čeprav pade...

Grob kraj poti

Triindvajseta jesen...

Na nebu medlo sonce, pod njim dolina. pregrnjena z rahlo meglico.

Gozdovi šumijo. Čudoviti so, ena sama mavrica nepozabnih barv.

Gojzdnikova mama je stopila v vrt, s tresočo roko pogladila cvetove belih, rumenih in rdečih krizan-tem.

— Belih bom natrgala, je rekla in debele solze so polzele po razoranih licih.

— Nedožna sta bila, oba, moj in tisti neznan fant...

Pri uti zalaja pes. Gojzdnikova mama dvigne glavo in trudne oči pogledajo po dvorišču.

Neznana ženska je prišla, prav tako priletna, obraz je spominjal na nekoga, ki ga že dolgo ni videla.

— Dober dan. Mogoče sem prav prišla, mogoče...

— Dober dan. Kaj niste od tod? sprašuje Gojzdnikova mama.

— Ne, od tod pa res nisem. Z Gojzdnikovo bi rada govorila. Rada bi nekaj vprašala.

— Čakajte, da natrgam nekaj krizan-tem.

Tresoča roka sega po pecljih nenavadno lepih cvetov, blede rdeče ustne se same premikajo.

— Ena, tri, deset, petnajst... devetnajst... Ja, devetnajst. Več

ni bil. Tako kot moj Lojze...

Bogve, kako je končal in kje zdaj počiva... Pravite, da niste iz naše doline. In da bi me radi nekaj vprašali? reče Gojzdnikova mama in neznanki ponuja roko. Toda neznana ženica ne iztegne desnice, uprto gleda v Gojzdnikovo mater in komaj izdavi.

— Vi ste ga rodili?... Ne, tega ne morem verjeti!...

Neznanka zaihti, joče, grlo ji stiskajo krči.

— Moj Stanko, moj Stanko!...

Potem stopita v hišo. Sedeta k mizi, Gojzdnikova mati poravnava čudno dehteče cvetove, drobne oči so uprte v neznanko. Čez čas reče.

— Morala sem vas že enkrat videti, morala. Ne morem se spomniti. Ali ste tudi vi izgubili sina?

— Tvoj sin ga je ustrelil! je jeknilo iz utrujenih prsi. Ah, oprostite, saj ne morem verjeti, ne morem in ne morem... Skupaj sta hodila v šolo, sošolca sta bila... Komaj devetnajst let mu je bilo. Triindvajset let iščem njegov grob... Prosim, pokažite mi njegov zadnji dom, lepo vas prosim. Njegova mati sem...

Gojzdnikova mama je poiskala tri sveče, v vazo vtaknila vseh devetnajst krizan-tem, nato sta krenili proti gozdu. Spotoma je bila razkrita žalostna resnica.

x x x

Zgodilo se je na jesen dvainštiridesetega. Lojze se je bil vrnil z dolge poti. Ze pred tremi dnevi je odšel. Materi je dejal: Grem. Če se ne vrnem, vedi, da sem padel za pravično stvar... In komaj je stopil v hišo, je vprašal.

— Stanka ni bilo?

Stanko je bil Lojzetov prijatelj. To je Gojzdnikova mati dobro vedela. Vedela pa je tudi to, da je pozimi enainštiridesetega prinesel Stanko velik revolver in ga dal Lojzetu.

— Kruhek za švabel je rekel.

Večkrat je prišel zvečer, potikal na okno in pošepetal.

— Lojze, čakajo naju.

Vzela ju je noč. Vrnila sta se proti jutru. Na seniku sta imela svoje skrivališče. Po vse dan ju ni bilo na spregled. Ze nekajkrat so prišli nemški žandarji, premetali vse kote, našli pa niso ničesar. Ze takrat so ju imeli na sumu, kaj otipljivega pa le ni bilo.

Potem je prišla mobilizacija za nemško vojsko. Stanko je dobil poziv, pritekel k Lojzetu, v pozno noč sta kramljala pri mizi. Tudi Lojze je imel pozivni listič v žepu. Stanko ga je nekajkrat vprašal.

— Lojz, boš res tako neumen?

Lojze je pogledal objokano mater in čez čas izdaval.

— Nekaj mesecev, več ne. Zaradi bolne matere. Ne bi prenesel, da bi jo vlačili po zaporih in naposled ubili kot zverino. Očeta je pred leti v kamnolomu ubilo in na meni je, da skrbim zanjo...

— Ze veš, je rekel Stanko. Jaz grem v hosto, ti pa kakor hočeš.

Lojze je že pred vojno končal meščansko šolo in je nemški jezik kar dobro obvladal. In komandant nemških policistov je dejal: Ti boš naš tolmač. Mislil, da bo tako še najlažje držal vezo s partizani, je na ponudbo pristal. Seveda so ljudje govorili.

— Ste videli, kako se Gojzdnikov Lojz Nemcem pod noge meče!

Lojze pa je bil iz dneva v dan bolj zagrenjen: nihal je med materjo in hosto; odločiti se ni mogel.

Bilo je spomladi trinštiridesetega.

Na večer so se vrnili iz hoste. Lojze jih je vodil po napačnih poteh in komandant je bil slabe volje. Kar naprej je revskal.

— Alojz, kaže, da boš šel na rusko fronto, nobenih koristi nimamo od tebe.

Kazalo je, da se bodo vsak čas odpravili. Na dvorišču je nenadoma zaropotalo. Strel, dva, tri, cel rafal. Alarm! Policisti so se zdrenjali skozi okna, Lojze je za hip počakal in pogledal mater.

— Mama, ne vzdržim več, za Stankom grem.

Tedaj pa z dvorišča:

— Alojz, bandita smo ujeli, banditaaa!

V hišo so privlekli okrvavljene Stanka. Spogledala sta se, dva prijatelja, sošolca v meščanski šoli. In Stanko je rekel.

— Tolmač, povej jim, da sem njihov sovražnik!

— Stanko! je kričnil Lojze in vpričo policistov objel Stanka.

x x x

Prišli sta v gozd. Potka je postlana z listjem in vrhovi dreves šumijo v jesenskem vetru. Držali sta se za roki in po licih so drsele solze. Stankova mama je prva vprašala.

— In kaj se je potem zgodilo?

— Omedlela sem. Zjutraj sem se zbudila v zaporu. Ves dan so me zasliševali. Tudi s sinom so me soočili. Vpričo Nemcev mi je povedal, kako bilo. Lojzeta so še tisti večer aretirali. Po nekajkratnih zaslišanjih so oba, Stanka in Lojzeta pripeljali v ta gozd. Tamle, pri tistem hrastu je stal tvoj Stanko. Lojzetu so porinili revolver v roko in komandant policistov je ukazal.

— Alojz, streljaj!

Takrat se je Lojze okrenil in sprožil. Nemškega komandanta je zadel v ramo. Odjeknil je rafal.

Stanko se je zgrudil in mrtvega so odveli bogve kam. Midva pa sva se takrat za vedno poslovila. Hotel me je poljubiti... Ah, kaj so te zverine z njim počele. Pozneje sem zvedela, da so ga skrivaj ubili. Tako je povedal nekdo, ki je bil policist in je Lojzeta dobro poznal; še pravi čas se je umaknil v hosto. Najinih dveh ni več in ju nikoli več ne bo...

Na nebu medlo jesensko sonce, pod njim dolina, pregrnjena z rahlo meglico. Vrhovi dreves šumijo v rahlem vetru in nosijo boleč pozdrav. Dve materi stojita

pri grobu kraj poti, krošnja močnega hrasta se pozibava v vetru. V mahu gore tri sveče in tam je devetnajst cvetov belih krizan-tem. Dve materi si stiskata roke, solze drse po razoranih obrazih, vrhovi dreves obnavljajo Kajuhove stihe:

ZDAJ VETER RAZNASE BESEDE NJEGOVE,

PRISLUHNI NATANKO, DA

CUJEŠ GLASOVE:

LEPO JE, VES, MAMA, LEPO JE

ZIVETI,

TODA ZA KAR SEM UMRL, BI

HOTEL SE ENKRAT UMRETI!

-dk-



SAP — LJUBLJANA
Oddelek za turizem
LJUBLJANA — Titova 38

ZA PRAZNIK REPUBLIKE IN SILVESTROVO

— 15. nov. dvodnevni izlet

v »Male Benetke« z obiskom mesta Chioggie.

— 16. nov. 1-dnevni izlet

»Martinovanje na Dolenskem«.

— 28. nov. 3-dnevni izlet

po Italiji. Verona — Modena — Bologna —

San Marino — Chioggia.

— 29. nov. 3-dnevni izlet

na Dunaj z obiskom ene izmed gledaliških predstav: Don Carlos,

Porgy and Bess ali My Fair Lady.

— 29. nov. 3-dnevni izlet

v Italijo: Ravenna — Rimini — Pesaro —

Firenze.

— 29. nov. 3-dnevni izlet

v Budimpešto. Nagykanyizso — Blatno jezero — Siofok —

Budimpešta.

— 29. nov. 2-dnevni izlet

na Kras in v Julijsko Benečijo. Lipica — Štanjel — Stara Gorica —

Tarcent — Cedad.

— 29. nov. 3-dnevni izlet

v München in Dachau po dolini Drave v Salzburg in München —

ogled taborišča Dachau.

— 1. dec. 1-dnevni izlet

na »Andrejev semenja« v Staro Gorico. Števerjan — Doberdob —

Trst.

— 30. dec. 4-dnevni izlet

na silvestrovanje v kneževino Lichtenstein: Celovec — Kitzbühl —

Schaan — Brener — Dobbiaco — Spittal —

Ljubljana.

— 31. dec. 4-dnevni izlet

na Koroško s silvestrovanjem v Kirschenteuer-u (prijetni avtobusni izleti v okolico)

— 31. dec. 3-dnevni izlet

na silvestrovanje med Slovenci na Koroškem v dolini Roža.

— 2. jan. 70. 1-dnevni izlet

v Slovenjgradec — ogled galerij — Dobrna — kopanje — večerja s savinjskimi specialitetami.

— 2. jan. 70. 2 dnevni izlet

na Tržaško. Gorica — Palmanova — Oglej —

Gradež — Monfalcone — Trst.

— Ljubitelji košarke obveščamo, da imamo v

predprodaji vstopnice za svetovno prvenstvo v košarki meseca maja 1970.

— Šolska vodstva in kolektive obveščamo, da

nudimo najsoodnejše avtobuse po posezonskih cenah za izlete po domovini in v inozemstvo.

Zahtevajte programe in informacije v poslovalnici v Ljubljani, Titova c. 38,

tel. 314-922 in 315-342.

KREDITNA BANKA CELJE

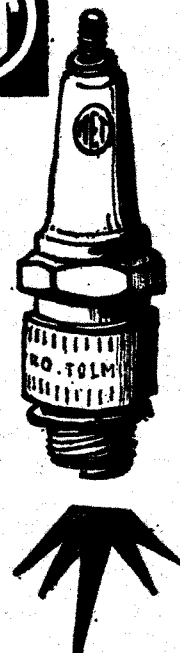
PODRUŽNICA VELENJE

OB LETOŠNJEM DNEVU VARČEVANJA SE PRIPOROČA VSEM SVOJIM VARČEVALCEM SE ZA NADALJNO USPEŠNO SODELOVANJE.

HRANILNE VLOGE, DEVIZNI RAČUNI, STANOVANJSKO VARČEVANJE VAM DAJEJO VSE MOŽNOSTI ZA URESNITEV VASIH ZELJA.

NUDIMO VAM UGODNE OBRESTI IN POGOJE VARČEVANJA, TER NAGRADNO ZREBANJE VEZANIH HRANILNIH VLOG.

POSLUŽUJTE SE NAŠIH HITRIH, SOLIDNIH IN ZAUPNIH USLUG!



AVTOELEKTRO TOLMIN

nagradite kupce svojih vžigalnih svečk. Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Franček Saje:

Boj klerofašistične „Straže” proti osvobodilnemu gibanju

V današnji številki začnemo objavljati prispevek znanega publicista **FRANČKA SAJETA** pod naslovom »Boj klerofašistične Straže proti osvobodilnemu gibanju«. V štirih ali petih nadaljevanjih na celi strani »TV 15« se boste seznanili z reakcionarno klico, ki je utirala pot kontrarevoluciji v Sloveniji in bila njen idejni pobudnik. — Op. ur.

Stražarji, člani in somišljeniki klerofašističnega akademskega kluba Straža, so bili skrajneži med belogardističnimi skupinami. Zagovarjali so popolno lojalnost do okupatorjev in brezobziren boj proti narodnoosvobodilnemu gibanju.

Stražarska skupina je nastala leta 1932, ko si je klerikalno vodstvo prizadevalo, da razbije demokratsko gibanje med katoliškimi dijaki in študenti. Tedaj so imeli demokratsko usmerjeni akademiki v svojih rokah vsa katoliška akademska društva na Ljubljanski univerzi: Danico, Zarjo, Borbo in tudi Cirilsko društvo bogoslovcev. Ta društva, povezana v Akademski zvez, so se uprla klerikalnemu vodstvu in njegovi politiki, saj so v posebni spomenici odrekli dr. Antonu Korošcu pravico, da si lasti vodstvo slovenskega naroda. Na drugi strani pa so se novembra 1931 sporazumeli z drugimi demokratskimi akademskimi društvi za skupen boj proti šestojanuarski diktaturi in za razširitev slovenske univerze.

Demokratsko in uporniško gibanje med katoliškimi študenti je začel razbijati dr. Lambert Ehrlich, profesor teologije, generalni tajnik Družbe za širjenje vere za vso Jugoslavijo in od leta 1931 cerkveni zastopnik pri Akademski zvezi. Ehrlich je imel splošno okrog sebe le nekaj šest privržencev. Med njimi sta bila Franc Casar in Ciril Zebot, ki sta postala kot Ehrlichova najožja sodelavca voditelja nove radikalne klerikalne struje. Ehrlichov krog je prevzel tradicijo Mahničevega borbenega in ekskluzivnega klerikalizma ter jo dopolnil s fašističnimi bojnimi metodami.

Franc Casar je v svojem predavanju »Kako smo nastali in rastli«, ki ga je imel v Straži leta 1939, omenil, kako so katoliški akademiki in komunisti leta 1932 nastopali skupaj v raznih akcijah. Zatem je opisal in po svojih glečih ocenil takratne razmere v katoliških akademskih društvih:

»Prepričani smo bili, da se bodo vsi katoliški akademiki enodušno dvignili proti takemu izrabljanju. Pa smo se temeljito zmotili. Tisti, ki so vodili v katoliških akademskih društvih, so brezpogojno zagovarjali sodelovanje s komunisti, češ, danes je čas, da smo vsi skupaj, ki slovensko mislimo, in končno, da so komunisti nujno potrebni, ker so dovolj borbeni. Sinovi naših uglednih katoliških starešin, ki so takrat vodili društva, so bili komunisti...

V tem letu smo imeli v Akademski zvezi tako zvane devatne večere... Spretno so vpletali po komunističnih navodilih papeža med zatiralec primorskih Slovencev, ki so takrat zaradi znanega zadržanja Italije (in papeža — op. F. S.) mnogo trpeli. Papež in fašizem, to je bilo isto, zato boj obema. Na sestankih v društvih, v debatah po lokalih je bilo tudi enako ostro napadanje proti takratnemu političnemu vodstvu, posebno proti dr. Natlačanu in dr. Korošču...

Po lokalih Akademskega doma smo širili glasilo naših duhovnikov »Vzajemnost«, kjer je prof. dr. Aleksič iz Maribora prepričevalno odbijal napade komunistov na okrožnico (papeške okrožnice »Quadragesimo anno« — op. F. S.). Toda ta nesrečna »Vzajemnost« je takoj izginila iz lokalov, ko se je pojavila, ali pa je bilo pri Aleksičevi razpravi dostavljeno: »Osel, neizobraženec, fašista itd...

Največ smo trpeli posamezniki, ki smo take in podobne stvari obsojali. Še bolj nepotreben je pa bil v teh vrstah cerkveni zastopnik prof. dr. Ehrlich, o katerem so bili prepričani, da bi bil potreben zamenjave...

Jeseni 1932 se je okrog Ehrlichovega zbralo nekaj fanatičnih klerikalnih akademikov, ki so se na sestankih z Ehrlichom po Casarjevih besedah »dogovarjali o taktiki in pripravah za borbo v Akademski zvezi«. Najprej so uspeli osvojiti Zarjo, katere tajnik je postal Ciril Zebot, kmalu zatem pa še Akademsko zvezo.

Ehrlichov krog akademikov se je junija 1933 čutil že toliko močnega, da je na sestanku Akademске zveze nastopil s svojim manifestom in programom, ki ga je prebral Casar.

Manifest je govoril o »dobi idejnih prekurzij, v kateri naj bi se izvršila temeljita sprememba vsega človeškega mišljenja in čustvovanja«. Ta veliki boj idej ni mogel iti mimo slovenske mladine, zlasti katoliške. »Iskreno misleči akademiki« so zahtevali popolno razčiščenje v katoliških društvih. Zato so sestavili program, »ki bo osrednje gibal v vsem javnem in zasebnem udejstvovanju naših društev«.

Zahtevali so, »da postane katolicizem, ki je edini pravi nositelj duha borečega, trpečega in znanjujočega Kristusa, centralna sila in točka našega gledanja... Zato naj pripravimo pot univerzalnemu katoliški religiji na univerzi, ki koordinira (religija) vse panoge v nedeljivo enoto...«

V drugi točki programa so se izrekli za »nov in praktičen socialni red«, sloneč na »papeških okrožnicah«.

Hoteli so »močno katoliško akademsko organizacijo, slonečo na temeljih verske poglobitve, trdne discipline... Cilj katoliške akademske mladine mora biti ta, da v duhu katoliških načel prekrva družbo...«

Na koncu so pozvali vse, »da se s podpisanimi manifesti pridružijo tej skupnosti«. Odzvalo se je le nekaj 50 akademikov, drugi pa so podpis odklonili.

Klerofašizem, ki je izšel iz ozkega Ehrlichovega kroga, je s tem manifestom krenil na bojni pohod med katoliško študentsko in dijaško mladino. Po »skrbnih in zaupnih« pripravah so Ehrlichovi klerofašisti jeseni 1933 v povratnem napadu uspeli dobiti v svoje roke odbor Danice in Slovensko dijaško zvezo, odpornejšo Borbo pa je razpustila policija.

Franc Casar in Ciril Zebot sta po teh uspehih obiskala dr. Korošca na Hvaru, ki jima je dal smernice za nadaljnje delo obnovitvenega pokreta.

Zatem je Ehrlichova klerofašistična skupina sklenila, da jeseni 1934 začne izdajati svoje glasilo »Straža v viharju«. Njeni privrženci so se odslej imenovali stražarji.

Po prvih začetnih uspehih so stražarji doživljali neuspeh za neuspehom. Ker katoliške akademike niso mogli ogreti za svoje klerofašistične nazore, so izgubljali vpliv v katoliških akademskih društvih. Na njihovih običajnih zborih jeseni 1936 so stražarji ostali že brez svojih odbornikov.

Zato so stražarji leta 1937 ustanovili »novo slov. kat. akademsko društvo na novih osnovah z novimi ljudmi«, ki so ga imenovali Akademski klub Straža. Medtem ko so se druga društva imenovala kulturni klub, so se starejši odločili samo za klub, ker so se imeli za začetek novega »borbenega političnega katolicizma«, za

začetek nove klerofašistične stranke.

Do leta 1937 je stražarska skupina štela le okoli 25 članov, od tedaj pa se je njihovo število z dotokom novincev polagoma višalo. Ob ustanovitvi je imela Straža okoli 50 članov, leta 1940 kakih 100 in med okupacijo okoli 120.

Čeprav so stražarji od leta 1933 zadržali v svojih rokah vodstvo Slovenske dijaške zveze, v kateri so bili vključeni vsi klerikalni srednješolci, in v njej širili svoje bojne ideje, so si zagotovili razmeroma majhen dotok članstva v Stražo. Sicer pa je moč in udarnost stražarjev slonela na verskem fanatizmu, slepi poslušnosti svojemu vodstvu in čvrsti disciplini.

Na taboru Slovenske dijaške zveze v Ponovičah pri Litiji poleti 1938 je govoril med drugimi dr. Anton Korošec, ki je bil tedaj notranji minister. Katoliške dijače in študente je opozarjal na razmah komunizma in izjavil, da se v boju proti komunizmu lahko zanese le na borbeno katoliško mladino. Pozival jo je, naj zato vstopa v policijo in se uči tujih jezikov, da jih bo kot tajne agente pošiljal v inozemstvo, zlasti v Pariz, kjer je močna jugoslovanska komunistična centrala.

Jeseni 1938 so šli v Pariz Casar, Zebot in Stanko Natlačan. Zebot je 15. decembra 1938 poročal v »Straži v viharju«, da so »marksistični elementi« v Parizu društvo jugoslovanskih študentov »spremenili v zunanje politični propagandni biro za sovjetsko Rusijo« in »za sredstvo propagande proti jugoslovanski vladi v inozemstvu«.

Proti temu društvu so reakcionarni jugoslovanski akademiki ustanovili novo društvo. Casar si je 5. januarja 1935 zapisal v dnevnik:

»Seveda tudi stražarji odlično sodelujejo. Včrta sem tudi govoril na tej skupščini in sem predvsem poudaril misel, da je naloga novega društva boriti se proti komunizmu, kateri je zadel staro akademsko društvo. In da je ravno v tem največji smisel ustanovitve novega društva...«

Ehrlich je več stražarjev že prej poslal na študij v inozemstvo, da bi se pripravili na zasedanje univerzitetnih profesorskih položajev. Tako je Cirila Zebota leta 1937 poslal na katoliško univerzo v Milan, kjer je študiral korporativizem in zatem napisal knjigo »Korporativno narodno gospodarstvo«, v kateri je pohvalil italijanski fašizem. Po študiju v Parizu pa je Zebot napi-

sal knjige »O sovjetskem gospodarstvu«.

V noveletni poslanici za leto 1940 je dr. Korošec napisal, da ga skrbe komunisti, svobodni stražarji in tujci, proti katerim je »skoro povsod le fronta slabosti, neodločnosti, obzirnosti, zlasti pa velikanske nezrelosti. Pokvarjeni levičarski agitatorji so si izmislili da ni več Sovjetije, temveč slovenska Rusija. In na tisoče ljudi je padlo na to pretkanost...«

Stražarji so brž hoteli pokazati, da niso prav nič neodločni in obzirni. Zato so že 18. januarja 1940 v »Straži v viharju« objavili podatke o razširitvi komunizma na slovenskih srednjih šolah.

Za ta pogumen nastop jih je dr. Korošec javno pohvalil v članku, ki ga je 8. februarja 1940 objavila »Straža v viharju«. V njem je dr. Korošec trdil:

»Vsakdo, ki dobro želi našemu narodu in državi, z veseljem spremlja delo dijaške mladine, ki je iz lastne pobude napovedala komunizmu boj na vsej črti. Tudi država se bori proti komunizmu, toda njena borba ne zadostja... Osvetljevanje komunističnih pojavov ni nobeno denuciatorstvo, molk v tem pogledu pa je izdajstvo!«

Leta 1940 je Straža organizirala študijske dneve za klerikalne akademike. Dr. Korošec jim je govoril »politično kot politik politikom«. Pozval jih je v »boj povsod in vselej proti največji sramoti naše dobe, proti komunizmu« ter zatrjeval, da je pri nas na pomolu že nekaj Kerenških figur, treba je le še Kerenškega, da bo domovina v pogubi. (»Straža v viharju«, 14. III. 1940.)

Ko so protifašistični študentje 8. aprila priredili na univerzi mirovno zborovanje, na katerem so volili delegate za mirovno zborovanje v Beogradu, so na zborovalce navallili stražarji in zborovanje razbili.

Stražarji so nato sestavili »zjavo, v kateri so svoje bojne metode predlagali tudi policiji, od katere so v boju proti slehernemu demokratskemu gibanju zahtevali:

»brezobzirno oblastveno borbo proti vsem framacionskim, republikanskim in komunističnim pojavom v državi, prisilno delo za vse člane kompartije, razpust vseh prikritih legaliziranih komunističnih organizacij, ustavitve vseh levičarskih listov in publikacij.« (»Straža v viharju«, 11. IV. 1940.)

Zvečer so stražarji odhiteli na ljubljansko železniško postajo, med potniki iskali delegate za mirovni kongres v Beogradu in jih izročali policiji.

Poleti 1940 so stražarji motili in skušali preprečiti oblastveno dovoljene predstave sovjetskih filmov.

Medtem ko so bili stražarji skrajno sovražno nastrojeni ne samo do marksizma in komunizma, ampak do slehernega demokratskega pojava, so s simpatijo spremljali razvoj fašizma.

Dr. Ciril Zebot je v svojem predavanju »Problemi jugoslovanskega nacionalizma« simpatično ocenil »nacionalizem nove Španije«, ki je bil »v celoti naslonjen na heroično in mistično tradicijo katoliške Španije«. (»Straža v viharju«, 6. X. 1938.)

V istem predavanju je Zebot menil, da je »zdrav razvoj italijansko-fašističnega nacionalizma«, ki se je naslonil »na zgodovinsko veličino starorimskega imperija in na bogato duhovno dediščino katoliškega Rima, odvisen od tega, kateri del skupne tradicije bo prevladoval«.

Nemški nacizem pa je po Zebotovi oceni »zgrešil v izbiri svojega tradicionalnega oslonca«, ker je »položil svoj germanski idealizem na pragermansko poganstvo«.

Po puču 27. marca 1941 so v manifestacijah sodelovali tudi stražarji. Tedaj so prvič in tudi zadnjič vzklikali kralju in inonarhiji, katero so imeli za nujno zlo.

Ko je 3. aprila 1941 prišel v Ljubljano klerikalni minister dr. Kulovec, se je z njim odpeljal v Beograd dr. Ciril Zebot, da bi s Kulovcem odšel v emigracijo. Na Casarjevo in Zebotovo opozorilo je dr. Kulovec povabil tudi dr. Ehrlich »k vladi, da bi v inozemstvu zastopal slovensko stvar in pripravil material za mirovno konferenco«. (Casarjev dnevnik.)

(Nadaljevanje prihodnjic)

Borcem 14. divizije in svojem padlih na pohodu divizije na Štajersko

Odbor 14. divizije skupno s pododborom Tomšičeve brigade v Velenju in krajevno organizacijo Zveze borcev Ravne pri Šošanju pripravila za nedeljo, 9. novembra 1969, spominsko svečanost za padlimi borci divizije ob spomeniku padlim ob preboju, 22. 2. 1944 v Ravnah pri Šošanju (Osreške peči).

Istočasno bomo v razgovoru s prebivalci rekonstruirali potek boja pred 25 leti.

Prisotne bo pozdravil predstavnik krajevne skupnosti Ravne, spominski govor pa bo imel udeleženec pohoda generalmajor Vlado Milha Mišica.

Začetek svečanosti bo ob 10. uri. Odhod iz Ljubljane 9. novembra 1969, ob 7. uri iz Šubičeve ulice. Pismene prijave pošljite na Odbor 14. divizije Ljubljana, Beethovnova 10, najkasneje do 8. novembra. Kasnejše prijave bomo upoštevali samo v primeru, če bo kaj praznih mest v avtobusu.

Informacije dobite na tel. št. 316-081 — Ljubljana.

Vabljeni so vsi borci 14. divizije, svoji padli udeleženci pohoda, prebivalci in politični aktivisti velenjske občine.

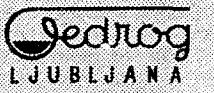
Odbor 14. divizije

AVTOMOBILISTI!

za Vaš avto-odlični proizvodi:

Ve-aled,
Avtopral,
Ve-pinol



Politični razgledi

Konec oktobra so se v Pekingu začela pogajanja med sovjetskimi in kitajskimi predstavniki. Pogajanja naj bi bila v osnovi namenjena ureditvi obmejnih problemov, utegnejo pa se razširiti tudi na druga, zelo ideološka področja odnosov med največjima komunističnima državama na svetu. Pravzaprav napovedana pogajanja niso nikakršna skrivnost in so jih poznavalci že dolgo pričakovali. Tudi datum začetka pogajanj (20. oktober 1969) je bil na primer v Moskvi dolgo znan in ga ni nihče prikrival.

Začetek pogajanj imajo nekateri za »Kosiginovo zmago«. Sovjetski premier je med svojim kratkim obiskom v Pekingu, (ko se je na veliko presenečenje vsega sveta med vrnitvijo s pogreba Ho Si Minha za nekaj časa ustavil v kitajskem glavnem mestu) predlagal kitajskemu predsedniku vlade Ču En Laju »normalizacijski program« v treh točkah:

Obmejna vprašanja naj bi skušali urediti s pogajanjmi na ravni podministrstev za zunanje zadeve.

Veleposlanika naj bi se vrnili v Peking in Moskvo, koder ju ni že nekaj let.

Začela naj bi se pogajanja za obnovitev trgovinskih izmenjav in gospodarskih odnosov.

Bržkone sta se Kosigin in Ču En Laj že 11. septembra strinjala, da se najprej začno pogajati o mejah. Sovjetsko delegacijo, ki je prišla v Peking, vodi Vasilij Kuznjecov, človek »delikatnih situacij«, kot mu pravijo. Kuznjecov je namreč leta 1962 urejal sporna vprašanja med ZSSR in ZDA, ki so izbruhnili zaradi kubanske krize, lani pa je bil v Pragi, ko je bilo treba »normalizirati položaj v CSSR«. Sicer je ta 68-letni državnik član CK KP ZSSR od leta 1952 in prvi podminister v zunanjem ministrstvu.

Na nasprotni strani zelene mize v Pekingu sedi eden izmed podministrstev za zunanje zadeve LR Kitajske Čiao Kuan Hua. O njem ni nič znanega.

Srečanje delegacij na pekiškem letališču je minilo v pristranskem ozračju, pogovori so »vkljudni«, sicer pa potekajo v popolni tajnosti in dopuščajo le zelo negotova ugibanja. Toda prav ob začetku pogajanj je sovjetski teoretik in glasnik kremelske politike Suslov v listu »Komunist« spet napadel »pustolovsko in šovinistično« politiko kitajskega vodstva. Torej zelo zapletena politična in diplomatska igra.

Sovjetska poteza je nekakšna izjema v kremelski generalni liniji. Zavedati se je treba dejstva, da je LR Kitajska vojaško dosti šibkejša od ZSSR in da pravzaprav nima interesa izzivati mogočene sode. Sovjetska zveza je poleg tega zadnje čase precej povečala vojaški pritisk na Kitajsko, saj je v obmejnih področjih namestila jedrske rakete in okrepila vojaške enote. V nekaterih krogih so govorili tudi o tem, da bi v vodilni skupini ZSSR utegnili obstajati skupinica, ki zagovarja preventivni napad na kitajska jedrska središča v Singkiangu in notranji Mongoliji.

Po ocenah zahodnih strokovnjakov ima LR Kitajska danes dovolj sredstev in zmogljivosti za izdelavo sto atomskih bomb, ki bi

Zelena miza v Pekingu

bile tako močne kot hirošimska. Izdelava raket s srednjim dosegom (1000 do 1500 km) je zadnje čase sicer zastala, vendar menijo, da bi Peking leta 1975 mogel razpolagati z dokajšnjo zalogo raket z velikim dosegom. Potemtakem bi bila »lokalna vojna« proti jadrskim središčem LR Kitajskem razumljiva. Upoštevati je treba tudi izjavo sovjetske vlade z dne 13. junija 1969, na katero je Peking odgovoril šele 8. oktobra. V tej izjavi je poudarjeno, da se je kitajsko cesarstvo polastilo Sinkianga in notranje Mongolije šele v 18. stoletju in da je večina tamkajšnjega prebivalstva »nekitajska«.

Temu je treba dodati tudi sovjetski načrt za »sistem kolektivne varnosti v Aziji«, ki ga je predlagal Brežnev na junijski konferenci komunističnih in socialističnih partij v Moskvi in ki ga je Gromiko ponovil septembra letos v OZN. Ta načrt tudi krepi izolacijo Kitajske. Podobnega pomena so počasne priprave sovjetske diplomacije, da sklene z ZDA sporazum o omejitvi strateške oborožitve.

Lahko bi rekli, da gre po eni strani za to, da bi Moskva kolikor mogoče izrabila kitajske slabosti in težave, obenem pa odigrala vlogo prvaka razuma in pobornika za normalizacijo in miru na svetu. Kitajski dokumenti iz prvih oktoberskih dni dokazujejo, da si Peking po eni strani prizadeva odvzeti Moskvi monopol nad mirolnimi dejanji, po drugi pa gre tudi za strah: izjava kitajske vlade z dne 7. oktobra letos trdi, da so »smešna« in »nesmiselna« podtikanja, češ da bi LR Kitajska rada sprožila jedrsko vojno, obenem pa pravi: »Kitajska se ne bo nikdar dala prestrašiti z vojnimi grožnjami... Če bi peščica bojovnih obsedencev upala napasti kitajske strateške cilje..., bi se 700 milijonov Kitajcev dvignilo in začelo revolucionarno vojno, samo da bi naredilo konec napadalni vojni.«

Kitajsko stališče ob začetku pogajanj je torej mešanica vzne- mirjenosti in odločnosti.

Notranje spremembe v Kitajski so zadnje čase namenjene želji po normalizaciji in pogajanjih. Po IX. kongresu KP Kitajske v aprilu letos je opaziti čedalje močnejšo naklonjenost »realistom« na škodo »fanatikov«. Vse močnejši so napadi na »anarhistične povzročitelje neredov«. Ču En Laj si prizadeva, da bi LR Kitajska stopila iz osamljenosti, veleposlaniki se vračajo na nekdanje položaje, obnovljeni so diplomatski stiki, začela so se pogajanja s Kanado in Italijo, da bi ti dve državi priznali LR Kitajsko. Poudariti je treba tudi zblizanje z ZDA.

Glede osnovnega vprašanja, ki zanj gre na teh pogajanjih, se pravi glede meja med LR Kitajsko in ZSSR, pa gre Pekingu predvsem za to, da bi ga obravnavali kot enakega (zato je Peking zahteval od Moskve, naj načelno prizna nezakonitost značaj obmejnih sporazumov iz 19. stoletja) in da bi ohranil mir (s tem da se je Peking odrekel 1,5 milijona kv. km ozemlja, ki so ga Kitajski iztrgali ruski carji, zahteva pa samo vrnitev nekaj otokov in 20.000 kv. km Pamirja, ki jih je Kitajska izgubila v zadnjem času, ko je nasprotna stran prekršila prejšnje sporazume).

Toda če bi šlo samo za obmejne zadeve, bi bil spor med LR Kitajsko in Sovjetsko bržkone naglo rešen, saj bi vsaka stran morala le nekoliko popustiti. Toda to ni edini problem. Največji je ideološko zblizanje. Najbolj optimistična domneva, ki je sicer ni mogoče popolnoma izključiti, računa s tem, da bi Moskva nekega dne zavzela od Pekinga takšno stališče, kakršno ima dandanes do »desnih revizionistov«, kot so na primer jugoslovanski komunisti. Takšen razvoj je morda verjeten, vendar je mogoče le tedaj, če se ne bo pojavila nikakršna ovira v poteku sedanjih pogajanj in med poznejšimi stiki, ki se bodo bržkone nadaljevali.

KOMENTATOR

Imeli smo ljudi

Gregor Žalec



Ob veliki udeležbi članov delovnega kolektiva LK, vseh družbenih organizacij ter vojakov iz Bele krajine, ki žive v Kočevju in okolici, so dne 11. oktobra položili v grob Gregorja Žalca iz Kočevja. Po značaju delaven, skromen in globoko tovariški, je bil pokojni Gregor priljubljen pri vseh ljudeh, ki so ga poznali.

Bil je otrok revne družine iz Zapudja pri Črnomlju. Se otrok je moral prijeti za težko delo po kmetijah, da se je preživel. Leta 1940, je odšel star 22 let na delo v Avstrijo in se zaposlil v tovarni orožja v Judenburgu.

V letu 1941, ko so Nemci in Italijani vkorakali v Jugoslavijo, je slišal glas svojega srca, ki je govorilo: »Kje je moja domovina — kje je moj preljubi dom?« Vrnil se je v rodno Belo krajino in se skupno z mamo vključil v aktivno delo OF, zaslužnjega slovenskega naroda.

V pomladi 1942 je stopil med borce Kočevskega bataljona in v bojih preživel veliko Roško ofenzivo. Ob ustanovitvi Cankarjeve brigade, je bil vključen v to brigado in v njej doživljal vse njene boje do konca leta 1944, ko je bil ranjen od mine. Prestal je težko operacijo še med boji, po vojni pa je bil zaradi tega še štirikrat operiran.

V bolnici na Rogu je spoznal Ivano Treven iz Vavte vasi, ki je bila bolničarka in v NOV že od leta 1942. Po osvoboditvi sta se poročila. V zakonu so se jima rodile hčerke Majda, Vida in Milena. Po demobilizaciji se je zaposlil na GU Mozelj, nato na KDZ Livold, Avto Kočevje in nazadnje na LK Kočevje za skladiščnika. Bil je aktiven v napori obnove na Kočevskem. Smrt ga je zgodaj, mnogo prezgodaj vzela iz kroga ljubljene družine, delovnega kolektiva in družbe. Žena, hčerke z vnuki, izreka jo zahvalo govornikom, godbenikom, darovalcem cvetja in vsem ostalim, ki so spremenili moža, očeta in deda na poti v njegov zadnji dom.

P. S.

Marija Ožbolt



Dne 6. oktobra so v Stari cerkvi pri Kočevju pokopali partizansko mamo Marijo Ožbolt iz Ložin. Po rodu Brvatica, rojena 24. 4. 1898 v Vodah pri Gerovem v Gorskem Kotaru, je mnogo storila za slovenske partizane.

Rodila se je v kmečki družini. Poročila se je drugič, po prvi svetovni vojni. V zakonu je rodila tri otroke, Marijo, Stefana in Božo. Mož je kmalu po rojstvu otrok odšel na delo v Francijo in se oglasil šele po 37 letih, tik pred smrtjo. Mati je sama garala doma, da je preživela tri otroke.

Dne 4. aprila 1942 je skupno z otroci pobegnili pred Italijani in ušli iz rodne kraja in se naselili na zapuščen dom kočevskega Nemca v Nemški Loki pri Kočevju. Vključila se je v aktivno delo OF in sodelovanje s partizani. Sin Stefan je odšel v partizane in padel.

V začetku leta 1943 so Italijani aretirali mater in hčerko Marijo, ter ju odpeljali v postojanko na Vimolu. Od tu na sodišče v Ljubljano, kjer so obsojili mater na 15 let, hčerko pa na 12 let zapor. Po obsodbi so jih odpeljali v zapore Koper, od tu pa v Perugio. Po kapitulaciji Italije sta se vrnili v Nemško Loko in z delom za NOB nadaljevali. Bili sta obveščevalki in delavki za preskrbo partizanskih enot in holnic na Rogu.

Po osvoboditvi se je preselila v Koprivnik in prišla za delo v menzi KGP Kočevje. Čez nekaj let se je preselila v Ložino, kamor se je poročila hčerka Marija z Dušanom Lončarjevičem, ki je pred leti preminul v prometni nesreči.

Tragedija njenega zakonskega življenja je bila v tem, da je sama 37 let skrbel za otroke. Mož se ji je javil »tik pred smrtjo po 37. letih in za njim je le kratek čas prejemala pokojnino. Vsi, ki so jo poznali, jo bodo ohranili v lepem spominu.

PETER ŠOBAR

Mihael Lončar



Rodil se je pred tridesetimi leti v Lokan pri Planini nad Sevnico v skromni kmečki hiši, kjer je bilo od nekdaj doma pomikanje. Komaj je odrasel šolskim klopi, že je pridivjal okupator. Miha je splošno pomagal terenskim aktivistom, avgusta 1944 pa je tudi sam postal borec. Poslali so ga čez Savo na Dolenjsko in kaj kmalu ga srečamo v jurišnem bataljonu 18. divizije. Pri napadu na Kočevje 21. novembra 1944 je bil huje ranjen.

Po vojni ga srečamo vsepovsod, kjer je bilo treba delati. Dvakrat se je udeležil delovne akcije na železnici, najdemo ga med valjarji v Storah. Ko so izbirali posadko za nov elektroplavž, so izbrali tudi njega. Med delom se je obračeval in dosegel položaj delovodje na aglomeraciji. Nazadnje si je tudi zgradil dom na Lipi. Toda dolgo ni užival sadov svojega dela. Napadla ga je

zahrbtna bolezen — rak in ga 17. oktobra tudi umorila. Naj mu bo lahka domača zemlja!

R. U.

Karel Barbarič

Malce je bilo takih pogrebov v Murški Soboti, kot ga je imel mož, ki je 25. oktobra sklenil svojo plodno življenjsko pot. In ta zaslužni mož je bil Karel Barbarič, rojen 25. maja 1914 v prekmurski vasi Šalovci v občini Murska Sobota. Pred vojno je končal učiteljske in je postal učitelj v Prekmurju. Ze tedaj je bil napredno usmerjen in je deloval v raznih organizacijah in društvih, katerih delo je usmerjal KP. V drugi polovici leta 1941 ga srečamo med udeleženci ljudske vstaje v njegovi rodni pokrajini, katero je organiziral in vodil Okrožni komite KPS za Prekmurje, pod vodstvom sekretarja, narodnega heroja Stefana Kovčiča-Marka. Spricho izdaje pa so madžarski fašistični zavojevalci zadali hude udarce osvobodilnemu gibanju v Prekmurju. In potem se je začela mučeniška pot za pokojnega Karla Barbariča. Malone ves čas do osvoboditve je postal preživel v madžarskih fašističnih zaporih in taboriščih. In vsa povojna leta so tovarišu Karlu Barbariču minevala v izredno prizadevnem in nesebičnem delu v korist naše socialistične družbene skupnosti. — Dolgo časa je bil tajnik Okrajnega ljudskega odbora, potem je zavezal vodilna mesta v prosvetni službi in zadnje njegovo delovno mesto je bilo mesto ravnatelja zavoda za prosvetno pedagoško službo v M. Soboti.

Rajni Karel Barbarič je bil tudi rez. kapetan naše vojske. Vgledno je sodeloval v Združenju rezervnih oficirjev in podoficirjev. In naša družba je znala ceniti uspešno in plodovito delo pokojnika, saj je prejel številna moralna priznanja, tako za vojne kot za zasluge v povojni graditvi. Neoporekljivo so njegove zasluge pri vzgoji mladega rodu, kateremu je pravzaprav posvetil vse svoje življenje. Trideset let delovne dobe mu je priznaval uradni dokument in vsa ta leta so mu minila v veliki delovni vnemi in ustvarjalnih naporih. Z njegovim odhodom je zlasti pri prosveti nastala občutna vrzel. Se razmeroma mladega, snujočega in polnega načrtov je huda bolezen priklenila na bolniško posteljo in smrt mu je onemogočila nadaljnje ustvarjalno delo.

Slava spominu našega soborca in prijatelja!

J. JANEZ

Marija Kavčič

Dne 7. oktobra je v Zatočninu umrla ta žena, ki so jo prvi aktivisti spoznali že v hudi zimi 1941 na 1942. Takrat je skrivala ilegalce, čeprav je imela osem mladoletnih otrok in vedno našla zanje tudi kaj za pod zob. Po italijanski kapitulaciji so v vas prihrumeli Nemci ter ji požgali domačijo. Marija se je z otroki vred skrivala po pastirskih stajah v hribih. Ni pa klonila. Zaradi nje ne zvestobe in delavnosti so jo sprejeli v vojsko. Toda po osvoboditvi je zaradi vsega hudega, kar je doživela, kmalu zbolela in bolela vse do smrti.

Pri odprtem grobu pa ni bilo govorinika, ki bi se ji zahvalil za njen prispevek med osvobodilno vojno. Zato naj javnost seznanimo z delom te pokojne tovarišice pričujoče vrstice.

S. M.

Kongres republiškega združenja bivših borcev in žrtev vojne Francije

V dneh 22. do 26. oktobra je bil v Nici kongres Republiškega združenja bivših borcev in žrtev vojne Francije. Na tem kongresu, ki mu je prisostvoval tudi član zveznega odbora ZZB NOV Miljuško Šibalič, so razpravljali o dosedanjih uspehih in prihodnjih nalogah tega združenja. V svojem pozdravu francoskim borcem je tovariš Šibalič naglasil dolgoletno sodelovanje obeh borčevskih organizacij, skupno privrženost miru, svobodi, neodvisnosti in načelom miroljubne koeksistence. Zaželel je poln uspeh kongresu in izrazil željo po nadaljnjem uspešnem sodelovanju obeh organizacij.

Popravek

Na strani 12 v letošnji 41. številki našega lista smo objavili sestavek »Nova spomeniška obeležja v Davci in Zalem logu«. V njem je pisalo, da so odkrili spomenik devetnajstim ustrujenim borcem, ujetim 23. marca 1945 na Poreznu. Dejansko pa je bilo tam ustrujenih 29 borcev in to piše tudi na spomeniku. Bralcem se opravičujemo zaradi pomote, ki ni nastala po naši krivdi.

Dobro je če veste...

DJERDAPSKA OZINA je najdaljša v Evropi, hkrati pa tudi najgloblja rečna globina. Po mirnem toku čez Panonsko nižino se pri Golubcu, kjer seka Donava Karpatški masiv, njeno korito zoži v 116 km dolgo skalnato sotesko. V Velikem Djerdapu sta dve zožitvi — Veliki in Mali Kazan (kotel). Tu se struga tako zoži, da je široka samo 150 m, strme stene njene obale pa segajo 500 m visoko. Gospodjin vrh, najgloblji orjaški lonec v Djerdapu, sega 82 m globoko, v največjo evropsko rečno globino. Dno lonca sega 45 m pod morsko površino.

DONAVA JE NASA NAJDALJŠA MEJNA REKA. Njena jugoslovanska dolžina znaša 588 km; 229-kilometrsko dolžina razmejuje jugoslovansko in romunsko ozemlje. Večji mejni reki sta še Drava — 95 km — in Timok — 16 kilometrov. Naše mejne reke so dolge 711 km.

CESTA CETINJE—KOTOR JE DOLGA 50 km, ima pa kar 46 serpentin. Vsaka serpentina je oštevilčena. Cesta je bila dokončno zgrajena 1884. leta.

JAJČNA MALTA. Po ljudskem izročilu so, ko so gradili v Bitoli Sahat kulo, primesti mali 60.000 jajc, da bi bili zidovi te kule trdnješi in odpornejši.

PRVI POMORSKAK, KI JE S ČOLNOM PREPLUL ATLANTSKI OCEAN, je bil bržkone Dubrovčan Nikola Primorac. On je 1870. leta v 77 dneh preplul s čolnom »Sity of Ragusa« Atlantič od Liverpoola do New Yorka.

ROVI V ISTRSKEM RUĐNIKU V RASI segajo na nekaterih mestih kar 400 metrov pod morsko površino.

VUK STEFANOVIĆ KARADŽIĆ (1787—1864), veliki reformator srbskega jezika in pravopisa, je pozabil v svoj slovar vrstiti besedo »gusle« (gusli), čeprav je zapisal skoraj vse ljudske pesmi, ki jih je slišal od goslarjev.

KAMILICE, ZDRAVILNA ZEL. Kopel za oči pripravimo toplo ali mrzlo, ravnamo pa takole: obraz potopimo v vodo in večkrat odpremo oči. Nato za nekaj trenutkov prenehamo in čez čas znova potopimo obraz. To ponovimo trikrat do štirikrat. Pri toplih kopelih za oči uporabljamo dodatke: kamilice, preslico ali pelin, Toplota kopeli: 32 do 36°C. Bolečina, ki jo spodbuja občutimo, ko v vodi odpremo oči, kmalu mine, ko se oko vodi privadi. Taka kopel vpliva na obtok krvi v očesu in okrog njega. Mrzla kopel okrepi in osveži oči ter je priporočljiva, kadar človeku peša vid in pri kroničnih vnetjih veznice. Kamilice uporabljamo tudi pri prehladu ali pri hudih bolečinah v trebuhu. Kamilice preženejo vetrove, delujejo proti vnetju in omilijo krče, vplivajo tudi na sečila in na organe male medenice, blažijo krče ob začetku mesečne čišče, čiščo samo pa krepijo. Kamilični čaj uporabljamo pogostno tudi za pjenje. Količina: na dve kavni žlički kamilice vlijemo skodelico vrele vode ter jo po petih minutah popijemo. Za izpiranje — pri vnetju sluznic v ustih in v vratu, pri obrobem vnetju vek, pri gnojenju dlesne — damo eno do dve žlički kamilic v liter vode. Koristno se dajo uporabljati tudi za razne obkladke in kopeli.

MUSTANG, poldivji konj, ki živi v severnoameriških prerijah (stepah) med Mississippijem in Skalnim gorovjem. Je potomce konja, ki so ga evropski priseljenci pripeljali v Ameriko. Pravi ameriški divji konj je izumrl že pred prihodom Kolumba v Ameriko. Nekateri štejejo za divjega ameriškega konja malega divjega haitskega konja. Med vsemi današnjimi številnimi konjskimi rasami od majkenega ponija do velikega angleškega vprežnega konja, ni nobenega živega predstavnika divjega konja, razen konja Przevalskega z Altajskega območja in iz Mongolije, ki ga je 1879. leta prvi opisal ruski častnik Nikolaj Mihajlovič Przewalski. Divji konj tarpan, ki je nekdanji živel ob rekah Dnjepru in Donu, že davno nima nobenega predstavnika, niti v živalskih vrtovih ne. Zaradi tega je treba zaščititi tako mustanga kakor haitskega konja in konja Przevalskega kot zastopnike treh različnih vrst, ki živijo v divjini in se razmnožujejo. Če ne bodo teh konjskih vrst zavarovali, bodo divji konji, kakor nekatere druge, še prav redke živali, izumrli.

„TV 15“ ZA MLADINO

Nagrajeni prispevek

„Glej, Vlasta, tu počiva partizan...“

KOT MNOGI OČETJE, JE BIL TUDI MOJ OČKA PARTIZAN IN Z VSEM SRCEM SE JE BORIL PROTI SOVRAZNIKU, KI SE JE UGNEZDIL V NAŠI DEŽELI.

Nedolgo tega sva se z očkom pogovarjala o vojni in njegovem tovarišu, ki je žrtvoval življenje za svobodo. »V hudem boju na Straži je bil ranjen v koleno, ni mogel bežati, in sovražniki so ga ujeli; prav bi bilo, da ga obišče-va in mu položiva na grob cvet-je,« mi je dejal in solze so mu zalile oči.

Po kosilu sva se usedla v avto, se odpeljala do prve cvetličarne in nato proti Dolenjski. Očka ni bil vesel kot druge dni, njegov obraz je bil žalosten in zamišljen. Zato ga nisem nadlegovala z vprašanji, kot imam sicer navado. Bila sem tiho in tudi sama sem premišljevala o vojni, ki je zah- tevala toliko žrtev.

Na samotnem kraju je očka ustavil avto. »Na cilju sva ...« Pogledala sem okoli sebe, a ni- kjer nisem videla gomile. Preki- nila sem molk in vprašala očka, kje je grob. Pokazal mi je kup

peska med grmovjem, poraslega s praprotnjo. »Glej, Vlasta, tu počiva partizan ...«, je še dejal in položil šopek cvetja na grob. Vprašala sem ga, zakaj je grob tako osamljen in zapuščen. »Imel je dva brata, ki sta tudi padla v narodnoosvobodilni vojni in mater, ki je za vedno osta- la v taborišču«, se je glasilo oče- tov odgovor. »Huda je bila dru- ga svetovna vojna, a tretja, če pride do nje, bo še hujša«, je sklenil svoje misli ob grobu pad- lega tovariša.

»Očka, prepričana sem, da voj- ne ne bo; če bo treba, pa mi ne bo žal žrtvovati življenja za dom in svobodo« sem mu odgo- vorila.

Kmalu zatem sva se odpravila domov, kjer sem še pozno v noč premišljevala o padlem junaku, ki leži pozabljen tam daleč ne- kje med praprotnjo...

VLASTA ZAMIDA

V RAZVANJU PRI MARIBORU

Pozabljen spomenik talcev

Sončno jesensko nedeljo sem preživela na Pohorju. S starši sem se pozno popoldne vesela vračala domov. Pot nas je vodila tudi mimo spomenika talcev v Razvanju.

Spomenik, postavljen v spomin na več kot dvesto talcev, ki jih je okupator ustrelil spomladi leta 1945, sameva v neurejeni okolici. Ob njem ni cvetja, kaj šele venca. Okrog spomenika, kjer je bil nekoč posut lep poljšanski pesek, rastejo danes ko- prive in drug plevel. Kakih šest metrov stran je jarek, v kate- rega je bil okupator pometal ustreljene talce in jih zasul z zem- ljo. Še danes, po štiriindvajsetih letih, ta pesek ni popolnoma zravnal.

Zdi se mi, da se spominskih obeležij padlim v narodnoosvo- bodilni vojni vedno manj in vedno bolj bleda spominjamo. Prav bi bilo, če bi katera od okoliških šol prevzela patronat nad tem spomenikom; mladina bi redno prinašala sveže cvetje, uredila okolico in zanj tudi skrbela. Lepo bi bilo, če bi se sleherni ne- deljski izletnik ozrl na ta spomenik v Razvanju pri Mariboru in drugič ne prišel več v ta kraj brez cvetja.

NEVENKA BIZJAK

PIONIRSKI DAN NA OSNOVNI ŠOLI VIDE PREGARC V LJUBLJANI

Po poteh partizanskih spominov

Letos je pionski dan na naši šoli potoval v znamenju proslav- ljanja petdesete obletnice ustano- vitve komunistične partije Jugo- slavije. Že lansko šolsko leto smo sprejeli program teh proslav. V aprilu smo imeli svečano aka- demijo, junija so učenci osmih razredov obiskali Pokljuko, prizo-

rišče bojev gorenjskih partizanov, ter priredili svečanost ob spome- niku in grobovih padlih partiza- nov. Vsi drugi oddelki, osemind- vajset po številu, pa smo svoj načrt uresničili na dan pionirske- ga praznika.

Zjutraj smo imeli letne konfe- rence šolskih organizacij: pionir- ske, mladinske in RK. Sprejeli smo načrte za delo v tem šol- skem letu in ocenili prejšnje ter se pogovorili o novih načinih de- lovanja v organizacijah, v krož- kih in športu. Vsi mentorji bodo spet iz vrst naših učiteljev. Za- hvalili smo se jim za nesebično pomoč in jih poprosili, da bi nam še naprej pomagali, saj so naši uspehi v največji meri nji- hova zasluga.

Po konferencah smo si najprej ogledali jugoslovanski film »On«, ki nas je razpoložensko pripra- vil na zadnji del praznovanja, na obisk znanih krajev iz narodno- osvobodilnega boja. Najprej so se učenci osmih razredov odpe- ljali v Kočevski Rog in si tam ogledali Bazo 20 in partizanske bolnišnice. Učenci sedmih razre- dov so se odpravili v bolnišnico Franjo, štirje avtobusi z učenci četrtn in šestih razredov pa so se odpeljali v Dražgoše. V Prista- vo pri Stični so odšli učenci pe- tih razredov, najmlajši pionir- ji so obiskali Rašico, cicibani pa so si ogledali spomenik pri Urhu. Vsi smo pripravili tudi primerne programe, povsod spre- govorili o zgodovinskem pomenu kraja, ki smo ga obiskali, in k spomenikom položili šopke cvet- lic.

Letošnji pionski praznik je bil za nas vse nepozabno doživetje in zahvaljujemo se našim učite- ljem in vodstvu šole, ki so nam to omogočili.

BORIS BOLE

„Otok Rab, otok Rab...“

Bila je pozna jesen 1942. Dnevi so postajali že hladni in deževja ni in ni hotelo biti konec. Ljudje hribovske vasice na Kočevskem so bili nemirni. S strahom so spremljali tuje vojake, katerih pogledi niso obetali nič dobrega.

In prišlo je jutro, ko je dež po- nehal in je sonce poslalo prve jutranje žarke na še vedno mokre planjave. Lep dan, ki se je sicer pričel kot vsak drug, pa je pri- našal s seboj nesrečo. V vas so pridivljali Italijani, oboroženi s pu- škami, in zgnali vaščane na sredo vasi. Preplašene, nekatere komaj prebujene, so odgnali na cesto in jih s silo spravili na kamione. Med njimi je bila tudi moja mama, ki ji je bilo takrat šele šestnajst let. Plašno se je stiskala v kot in se še poslednjič ozirala v ljube vrho- ve, travnike in gozdove. Gorja se ni bilo dovolj. Pred očmi pregnan- cev so zagorele njihove domačije. Dim se je kakor ogromna siva pošast zvišal nad vasjo in puščaj za seboj le pepel in ogorke.

Na otoku Rabu, ki je postalo slovensko grobišče, so bori nemo zrl v brezdomce. In morje, mo- dro in nemirno, ko da bi grozilo tem nedolžnim ljudem s kopne- ga... Na planjavi je bilo taboriš- če, šotori so jim postali novo prebivališče. Hrana ni bila podob- na ničemer in dandanes bi je še pes ne povohal. Le tu in tam se je zgodilo, da so dobili za pribolj-šek košček suhega kruha. »Kako hudo je bilo takrat, ko je ob hu- dem nallivu voda preplavila dol- no in so mnogi izgubili življe- nja...«, se še danes spominja mama. Minevali so dnevi, mese- ci, življenje je teklo naprej in mnogim se je izteklo za vedno. Med njimi tudi mojemu staremu atu. Tisti, ki so preživeli te straš- ne dni, so se po kapitulaciji Ita- lije onemogočili vrnili domov, na po- goišča. Trdo je bilo treba delati, da so obnovili porušene in požga- ne domove. Tudi moja mama se je vrnila domov, toda posledice prestopnega trpljenja jo spremlja- jo še danes...

JOZICA FRBEŽAR

Pišejo nam

Spoštovana tovarišica Milena!

Prosim, da mi oprostite, ker vam tako dolgo nisem pisala. Prišel se je pouk in z njim so prišle mnoge skrbi, pozabila pa vas nisem. Pred kratkim sem bila v Razvanju pri Mariboru in videla nekaj, kar me je močno presenetilo in vznemirilo. Od- ločila sem se, da vam takoj pi-šem. Želim, da poslati prispevek objavite, kajti kaj takega skoraj ne morete več doživeti, posebno pa ne v bližini večjega mesta. Iskreno želim, da bi moj seste-vek prečital kak učitelj in se spomnil, da je njegova dolžnost, da opozori učence na zapuščene grobove in jih popelje k tem spominskim obeležjem.

Najlepše se vam zahvaljujem za honorar.

Lepo vas pozdravlja!

NEVENKA BIZJAK
Maribor, Maistrova 16

Draga Nevenka!

Ne le v Razvanju pri Maribo- ru, zapuščenih grobov in pozab- ljenih spominov je povsod do- sti. Zato upam, da bodo tvoje pisemce in tvoj prispevek pre- čitali mnogi. Objavljam ga z že- ljo, da bi bilo v prihodnje na slo- venski zemlji vedno manj in manj gomil padlih, na katerih vsaj ob dnevu mrtvih ne bi vzcvetelo cvetje in zagorela lu-čka. Za večmesečni molk, draga Nevenka, pa si se — verjemi mi — pošteno oddolžila.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana tovarišica urednica!

Po daljšem premoru se zopet oglašam, in to z reportažo o škojfeloskih taborstvih. Obljub- ljam, da bom sedaj zopet red- neje pisal, čeprav nimam ravno preveč časa, saj sem pred ma- turo. No, kljub temu me dopiso- vanje veseli, ker se mišlim po- svetiti novinarskemu poklicu.

Lep pozdrav!

IVO KRZISNIK
Škofja Loka, Poljanska 42

Dragi Ivo!

Kako hitro pravzaprav beži čas. Zadnji prispevek, ki si mi ga poslal, je nosil naslov »Novo- letne želje vietnamskega voja- ka«... Nič ne de! Hvala za ob- ljubo in če boš nanjo pozabil, te bom na zapisane besede prav gotovo spomnila. Zelela bi nam- reč, da postaneš redni in ne le občasni dopisnik mladinske pri- loge »TV 15«. Pisati znaš, matura bo kmalu za teboj in z njo tudi čas, ukvarjen v tesne in strogo določene meje; da ne govorim o življenju, ki kar kliče po za- pisu.

Lepo pozdravljen!

MILENA

NE POZABITE, DA SO
»PISMA UREDNIŠTVU«
VASA TRIBUNA. ZATO
NAM PISTE!



Nikolaj Pirnat: MATI Z OTROKOM (Gonars 1942)

Obiskal sem partizana Ivana Podbevška

»Najhuje je bilo leta 1942, ko so požgali Zlato polje in je morala naša družina bežati v Trnjava k Čretnikovim. Vsa štiri leta narodnoosvobodilnega boja smo pomagali partizanom s hra- no. K nam je pogosto prihajal tudi oficir Slandrove brigade, Hajevčev Tomaž iz Zlatega polja. Ko sem bil v partizanih, sem se večkrat oglašil tudi doma. Hčerka Lojka je stražila, in če je bilo nevarno, sem se skril v skrivališče pod podom v skednju. V naši hiši smo večkrat skrivali ranjene partizane, tako Mirka Podbevška in Kosmatina iz Zlatega polja ter Justi Žibert iz Krašnje. Neki ranjenec s Štajerske, imena se ne spominjam — je pri nas podlegel poškodbam in so ga pozneje prekopali v Lu- kovico. Da, ni bilo lahko v tistih dneh, ko smo se bojevali za svobodo.«

SLAVKO SOROTAR

Okrogle in oglate

VEST AMERIŠKEGA BUSSINESMANA... Znani ameriški članek D. Pearson, ki je nedavno umrl, je imel strupeno pero. Ameriški časniki objavljajo pogosto zajedljive bodice iz njegovih člankov, ki so izhajali v približno 500 ameriških časnikih. Ena takih bodic se glasi: »Če je ameriški bussinesman zadovoljen sam s seboj, se vprašuje, kaj neki je zagrešil.«

IDEAL POLICIJSKEGA MINISTRA. Hartwig Schlegelberger, minister za notranje zadeve v nemški pokrajini Schleswig-Holstein, je govoril na tiskovni konferenci o študentskih nemirih in o drugih demonstracijah. Rekel je tudi tole: »Za ministra policije bi bilo idealno, ko bi bilo vse prepovedano. Teda ne bi imel nihče nikakršnih sitnosti.«

CLOVEK LEVJEGA SRCA. Sloviti kirurg Christian Barnard je dejal: »Čez nekaj let ne bo več pridevek 'človek levjega srca' samo ukrasni pridevek. Prepričan sem, da bomo lahko kmalu bolna ljudska srca nadomeščali z zdravimi — živalskimi srci.« Ubogi lev!

NEUSMILJENI KRITIK. Cecil King, lastnik precejšnjega števila angleških časnikov, je govoril na sestanku časnikarjev svojih časnikov in rekel tudi tole: »Ne samo med politiki, prav tako tudi med umetniki, pisatelji, gospodarstveniki, cerkvenimi velmožami, sindikalnimi voditelji ne najdemo niti ene same nadpovprečne osebnosti, katere govor bi se splačalo poslušati.« Kaj če bi kdo uvrstil med te podpovprečne osebnosti še Cecilia Kinga?

SAD DOBRE VZGOJE... Igralec Ivan Bekjarev je pred neko uprizoritvijo Poletnih iger v Beogradu opazil med občinstvom svoje starše, pa je — ker je moral v svoji vlogi psovati — zaprosil nekega svojega tovariša: »Če bi moj oče med uprizoritvijo zapustil svoj sedež in se napotil proti meni, da bi me oklofntal — brani me, prosim te!«

ZAKAJ VOJVODINA RAVNA ZA OSTAJO? V Vojvodini na dolgo in široko razpravljajo o trasi nove avtomobilske ceste Beograd—Novi Sad. Neki načrt nove ceste predvideva izgradnjo — predora... Saj! Ali ni že čas, da dobi tudi Vojvodina ravna primeren predor? Ali »uboga« Vojvodina v tem pogledu ne zaostaja za Bosno in Hercegovino in Slovenijo?

NE ZDRAVNIK, PASTOR JE VAZEN! Neka okrožnica protestantske cerkvene občine v zahodnonemškem mestu Arysbergu priporoča vernikom: »Kakor hitro obolite, se pri priči obrnite na našega župnika in ne čakajte, da vas prehití smrt!«

UPRAVICENI IN DOBRO UTEME. LJENI PREDLOG... Anglež M. Malone je zahteval od britanske TV, naj mu zniža mesečno naročnino za 50%: »Popolnoma sem gluhi in tako ne morem sprejemati polovice televizijskega programa. Potemtakem bi bilo primerno, da bi plačeval samo tisto polovico programa, ki jo vidim.«

TUDI KRITIKI MORAJO ZIVETI. Neki francoski filmski režiser je govoril na nekem sestanku filmskih kritikov in jim rekel: »Filmski kritiki morajo izpolnjevati razlagalno poslanstvo, morajo občinstvu razlagati, zakaj ne razume filmov, ki jih gleda...« Pri nas nekateri filmski kritiki kar dobro izpolnjujejo to poslanstvo, saj si na vso moč prizadevajo dopovedati nezadovoljnim gledalcem, da je belo črno, črno pa belo.

KDAJ SE JE RODIL PISATELJ BRANKO COPIC? Ko je Copic govoril na nekem banketu prosvetnih delavcev, so ga po enournem govoru, ki je ves čas izizzval burjo smeha, vprašali: »Tovariš Copic, dijaki so opazili, da sta v učnih knjigah navedena dva različna datuma vašega rojstnega dneva...« »Vi jim morate vedno povedati, da je pravičen tisti datum, po katerem sem mlajši,« jim je svetoval Copic.

STATIČEN (NEGIBEN) LOV... Zena nekega filmskega igralca je očitala možu: »Menda ne boš trdil, da sem jaz letala za teboj, da bi te ujela na trnek?« »Ne, ne, kaj takega mi niti v sanjah ne pride na misel, saj niti miselovka ne leta za mišmi.« je igrallec mirno odgovoril razjarjeni ženi.

Nacistke so bile hujše

(1)

Sredi Mecklenburga, ob cesti, ki se vije iz Berlina proti jezerom, je pokrajina, ki sodi med najlepše v Nemčiji: veliki hrastovi gozdovi, z grmovjem obraščeni ribniki, velika žitna polja. Pokrajina deluje nekam slovesno, mirno, kot da bi bila ustvarjena za počitek. Lepe plemiške hiše in gradovi pa nekako obujajo spomine na Bismarckovo Nemčijo.

V začetku tega stoletja so Mecklenburg odkrili Berlinčani, ki so se s pravcatim pionirskim duhom tja podajali na dolge izlete. Seveda peš. Pozneje so uvedli avtobusne linije in Berlinčani so se vozili na izlete in krajše počitnice v mecklenburške hotele. Potem so začeli zidati vile. Sprva zelo skromne: lesene s slamanatimi strehami. Gozdovi so bili nedotakljivi, le tu pa tam je kakšno kmetijsko posestvo kalilo idilično okolico. Podnebje je bilo milo, zrak odličen, sonce prijetno toplo.

Proti koncu poletja 1936 sta se na vrtu manjšega Gasthofa tako rekoč po naključju srečala Reinhard Heydrich, vodja centralne varnostne službe, in Heinrich Müller, ki je bil pred kratkim imenovan za poveljnika Gestapa. Pogovarjala sta se o tem in onem: o združitvi različnih političnih policij (to se je zgodilo 26. junija 1936), o koncentracijskih taboriščih, o ženskah, ki so bile zaprte v taboriščih in zaporih nemškega rajha. Müller je zaupal Heydrichu svoje presenečenje: politične zapornice so zelo prebrisane in trdo-vratne. Ni jih mogoče pripraviti do tega, da bi spregovorile. Takole je rekel: »Ko zjutraj prebram poročila, se mi zdi, da so se moji možje pomehkužili.«

Zato pa se je Heydrich lahko pohvalil s »pozitivnim« izkušnjami svojih agentov v krilih (SIPO): »Nadzorujemo delavke v tovarnah, zbirajo zaupne podatke v nočnih lokalih. Ko jih ne bi bilo, bi dandanes v Nemčiji marsičesa sploh ne vedeli!«

Nekaj mesecev kasneje sta se Heydrich in Müller dobila v Berlinu. Z njima je bil tudi kolega Theodor Eicke, ki se je hip prej po telefonu pogovarjal z esesovcem Pisterjem, poveljnikom taborišča v Buchenwaldu. Eicke ni bil prav nič zadovoljen: mešana tabo-

rišča (moških in žensk) ne delujejo tako, kakor so si predstavljali. Pister mu je predlagal ločena taborišča. Vsi trilerji so se nato odpravili k Himmlerju.

Tudi Himmler se je pogovarjal s Pisterjem, tako da je bil pripravljen za poskus ustanovitve veliko ženskega taborišča. Kje naj bi ga postavili? Heydrich se je prvi domislil: v bližini gostilne, v kateri se je pred meseci srečal z Müllerjem. Pogledali so na zemljevid in se odločili za Ravensbrück nedaleč od Fürstenberskega jezera, 86 kilometrov od Berlina. Toda tudi brezhibni stroj birokracije ima svoje zastojke: taborišče so ustanovili šele čez tri leta; leta 1939, ob izbruhu druge svetovne vojne.

Shema se ni spremenila: glavni lager ter osem stranskih lagerjev. Dva sta ključna zaslovela: Wobbelin, koder so nekaj dni pred osvoboditvijo odkrili primere ljudožerstva, in Jugendlager (taborišče za mladino), ki je bil nekakšen test sadizma, izvajan s tevtonsko natančnostjo. Mesto žensk. V šestih letih je šlo skozi Ravensbrück 123.000 jetnic. Ko so rdečearmeji prišli v taborišče, so našli množico prikazni. Toda dotlej so na tisoče žensk upepelili v krematorijih. Najprej so v lager prihajale Francozinje, potem pa Židinke, Poljakinke, Rusinje, Jugoslovanke in druge.

V Ravensbrück je bilo mogoče spraviti 6.000 ljudi. Leta 1942 jih je bilo že 7.500, dve leti kasneje pa 12.000. V prvih dneh leta 1945 se je v taborišču trlo 45.000 jetnic. »Krijigovodstvo« je bilo natančno, zapisali so vse, seveda tudi število tistih, ki so končale v plinskih celicah. V knjigah piše vse: 92.700 žensk je eliminirali. Za kakšne ženske je šlo? Najprej za nasprotnice nacističnega režima, ki so jih vrgli v isto luknjo kot najhujše zločinke. Potem je prišla velika množica Francozinj, ki so sodelovale v odporišnem gibanju, naposled pa kolone Židinj in Rusinj. V Ravensbrück so pripeljali tudi 195 žensk iz Lidic, vasi, ki so jo Nemci zravnali z zemljo po atentatu na Heydricha v Pragi. Bile naj bi za talke, toda sedem so jih vrgli v plinsko celico, štideset pa jih je pomrlo od lakote



Skupina esesovskih pomočnic, katerim so bile podrejene kapo v Ravensbrücku: slika je posneta po prihodu rdečearmejcev v lager leta 1945.

in trpinčenja. Druge so izginile v nič.

Dan v Ravensbrücku je potekal po strogo določenem urniku. Vstajanje je bilo ob 5.30 uri. Apel se je začel ob sedmih, trajal pa je ure in ure. Zapornice so stale v vrstah na dvorišču na mrazu, dežju ali soncu. Nogavic niso imele, na nogah so imele le cikle, mese-ci so minili, preden so si lahko preoblekle perilo, gnetle so se na pogradih, tri so bile pokrite z eno odejo. Starejše jetnice so predle in tkale, druge so prenašale kamenje in popravljale ceste. Delati so morale enajst ur na dan, vmes ni bilo časa, da bi zajele sapo. Če se je ženska ustavila, da bi si obrisala znoj, jo je zadel bič esesovke. Heydrich je imel prav: ženske so trpinčile jetnice tako divje, da je bilo naravnost osupljivo. Zgodovina Ravensbrücka je predvsem grozljiva kronika o divjaštvu paznik. Najhujše so bile Thea Binz (inspektorka), Greta Bosel, Elisabetha Marschall, Margarete Mewes, Carmen Mory in Vera Salvequart, nekdanji zapornici, ki sta postali kapo.

Binzova je bila prikupna ženska, stara triindvajset let. Najprej je bila za kuharico v neki restavraciji, toda delo ji ni ugajalo. Bila je nora na uniformo. Neki prijatelj jo je priporočil in Binzo-

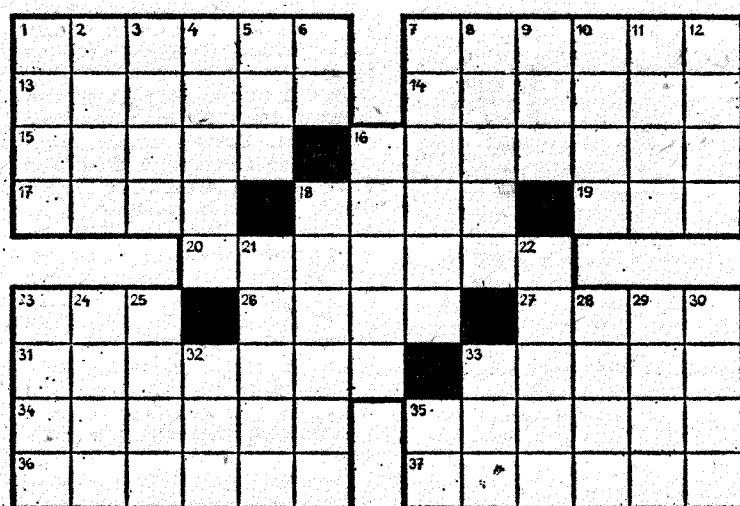
va je postala esesovka. Ko je prišla v Ravensbrück, je imela komaj devetnajst let. Bila je prva prostovoljka: prvega septembra 1939 je prišla k šefu taborišča, ki so ga odprli pred nekaj dnevi. Toda kmalu je bila razočarana.

Postavili so jo za voditeljico lagerske kuhinje. Kazalo je, da so ji ponve in lonci usojeni. Toda bila je premetana in naglo je napredovala. Čez šest mesecev je bila že *Aufseherin*, inšpektorka. Njen bič in njeni škornji so postali strah in trepet zapornic. Binzova je pretepala brez prestanka. Uživala je pri tem, zlasti še, če so jo opazovali kolegi. Celo moški — ki sicer niso bili nežni meščani, marveč pravi esesovci — so zijali nad njeno surovostjo.

Neka zapornica pripoveduje: »Bilo je tako, kot da bi planil name orjaški mož. Moške so učili trpinčenja, pa že tako so močnejši, Binzovka pa je bila ženska, sicer ne ravno krhka, vendar tudi agresivna ni bila videti. Toda ni je bilo hujše kazni od njene. Dva bloka daleč je bilo slišati rjovenje žensk, ki jih je pretepala.« Binzova je pretepala z bičem, s pasom uniforme, s pisemskim obežilnikom. Predpisi so določali 25 udarcev. Binzova jih je povečala na 50, 60.

Nadaljevanje prihodnjic

Križanka št. 7



Vodoravno:

1. vas pri Ljubljani, ki so jo požgali Nemci že v jeseni 1941, ker so prebivalci sodelovali s partizani 7. gora blizu Ljubljane, kjer so se zadrževali partizani zlasti leta 1941 13. mesto v Maroku, ki ga je pred leti hudo prizadejal potres 14. drugo ime za pomarančo 15. idol 16. makedonski narodni praznik, spomin na vstajo 2. avgusta 1903 proti turški oblasti 17. veliko jezero v ZSSR 18. spojina kemične prvine s kisikom 19. srbski kazalni zaimek 20. ime češkega skladatelja Dvořaka 23. mesteca v Afriki, na vzhodu države Čad 26. domače moško ime 27. sladkovodna riba 31. odstavek 33. lesni podstavki za sekanje drv 34. premične stene na gledališkem odru 35. partizansko ime Aleša Beblerja (part. priimek Tratnik) 36. ljudski izraz za bankovec 37. brenkalni instrument.

Navpično:

1. del telesa 2. želatina iz alg 3. dovtip, smešnica 4. polepšana podoba zadovoljivega življenja 5. drugo ime za drozga 6. ploskovna mera 7. rjava kotenina za rjuhe in perilo 8. opisi, očrti 9. nekdanji tatarski poglavar 10. trener japonske telovadne ekipe, ki je nastopal v Ljubljani 1969 (Jukio) 11. mesteca zahodno od Moskve 12. ime udeleženke NOV in današnje javne delavke Babović, 16. pravoslavna sveta podoba 18. trava tretje košnje 21. veliko jezero v jugovzhodni Afriki 22. beograjska knjižna založba 23. vrsta »težkega« športa 24. pri kartah barva, ki jemlje 25. glavno mesto skandinavske države 28. levi pritok Volge pri Uljanovsku 29. zemeljski usad 30. domače žensko ime 38. rimski cesar 33. življenjska tekočina 35. kratica za »propagandna komisija«.

Mina sredi Londona

Velike težave na nekdanjih bolj-šjih delajo poljedelcem in gradbenikom neeksplozirane granate in mine Včasih preteče več desetletij, preden rja razžre kovinski oklep bombe in preden vlaga onesposobi vžigalnike in razstrelivo. Zato so ti nevspešni spominki na vojno pogosto še po več desetletjih nevarni.

Pred kratkim so sredi Londona odkrili nemško morskino, težko nad 500 kg. Pripadala je zvrsti min, ki so jih nacisti med zadnjo vojno metali iz letal s padali v zavezniške luke. Po vsej verjetnosti so nacistični letalci med polaganjem min v ustje Temze zgrešili smer in mina je padla na kopno namesto v vodo. Zaradi padala in okrogle oblike ni prodrla globoko v zemljo. Delavec, ki je kopal kanal, jo je našel komaj meter globoko v ilovici.

Policija je po navedbi takoj izselila stanovalce štirih blokov v najbližji okolici, čeprav so delavci našli mino sredi noči. Večina stanovalcev se je utaborila v bli-

žnji šoli, kjer so ob petju starih vojaških pesmi, med njimi »He-le čeri Dowera«, obujali spomine na vojno. Pri tem so popili tudi precej piva. V tem času so strokovnjaki za minerstvo iz britanske vojne nevaren spomin na vojno odstranili in onesposobili.

44

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze Borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec« Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in knjižarija »GP DELO« Ljubljana — Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N din — Poštna številka stane 40 din oziroma 40 N par. Za inozemstvo stane »TV 15« 30 N din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10 pritičje, št. predal 598.XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501.8.29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21.901, tajništvo in novinarji 22.313, uprava 22.607 — Rokopisov ne vračamo